

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
TIESĪBU TEORIJAS UN VĒSTURES ZINĀTŅU KATEDRA

Studiju kurss „Maģistra darbs”

Maģistra darbs

“Analogijas piemērošana tiesību teorijā un praksē. Piemērošanas problēmas privāttiesībās.”

Tiesību zinātnes prof. augstākās izglītības
maģistra studiju programmas
pilna laika klātienes
2. kursa 2. semestra V-3 grupas students
Rolands Kikors
stud. apl. nr. rk12071

Maģistra darba vadītāja
docente Dr. iur. **Diāna Apse**

Zinātniskais konsultants,
lektors **Lauris Liepa**

Rīga 2017

ANOTĀCIJA

Maģistra darba (turpmāk – Darbs) tēma ir “Analogijas piemērošana tiesību teorijā un praksē. Piemērošanas problēmas privāttiesībās.”

Privāttiesību horizontālais tvērums rada daudz problēmu, tiesību normu piemērotājam izvēloties atbilstošāko risinājumu, piemēram, lai viena no pusēm būtu pēc iespējas apmierināta un otra puse tajā pašā laikā ciestu ne vairāk kā tā būtu nodarījusi kaitējumu pirmajai. Lai arī privāttiesisku strīdu izšķiršanā būtiska loma ir pušu argumentācijai un mazākam tiesas piespiešanas mehānismam kā no tiesas, tā no likumdevēja pieņemto normatīvo aktu puses, tas nedod pamatu tiesai rīkoties patvaļīgi, bet ievērot zināmus noteikumus analogijas piemērošanā.

Darba galvenais mērķis ir noskaidrot faktisko situāciju analogijas piemērošanā privāttiesisku strīdu izšķiršanā praksē kopsakarā ar kopējo analogijas piemērošanas teoriju. Kā viens no Darba papildus mērķiem ir noskaidrot, vai Latvijas tiesas rīkojas atbilstoši analogijas piemērošanas teorētiskajām nostādņēm. Visbeidzot, kā pēdējais Darba mērķis ir noskaidrot, vai līdzšinējā Latvijas tiesu prakse un judikatūra pirms šī Darba tapšanas ir tikusi pamatota ar pareizu analogijas piemērošanu, kas vienlaikus nozīmētu arī pareizu tiesību normu piemērošanu.

Viens no Darba uzdevumiem ir izpētīt un noskaidrot, vai tiesas, strīdu izšķiršanai privāttiesībās pielietojot analogijas metodi, ņem vērā analogijas piemērošanas priekšnoteikumus, tos vērtē, kā arī atturas no analogijas piemērošanas, ja tas ir aizliegts. Otrkārt, Darba uzdevums ir izpētīt cilvēka pamattiesību trejkāršo ietekmi analogijas piemērošanā privāttiesībās, proti, vai Latvijas Republikas Satversmes VIII nodaļā minētās pamattiesības ir tieši attiecināmas uz strīda izšķiršanu civillietās. Visbeidzot, kā Darba uzdevumu var minēt atsevišķu Latvijas tiesu spriedumu, kas tiek izmantoti par jaunu spriedumu veidošanas pīlāriem, analīzi analogijas piemērošanā.

Pētniecības gaitā autors ir secinājis, ka darba strīdos vēl joprojām darbiniekam par piespiedu dīkstāvi, ja tas piespiedu dīkstāves laikā ir veicis darbu citā darba vietā, tiek izmaksāta starpība vai netiek izmaksāta nekāda atlīdzība, pamatojoties uz Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta (turpmāk – Senāts) 2003.gada 5.novembra spriedumu lietā Nr.SKC – 534. Autora ieskatā, tiesa, izspriežot lietu, nepareizi piemērojusi analogiju, pamatojot to ar cilvēktiesībām pretējiem argumentiem, līdz ar ko piespiedu dīkstāve jāapmaksā pilnā apmērā neatkarīgi no tā, vai darbinieks pēc atlaišanas turpina strādāt citur, vai arī likumdevējam jāpieņem alternatīvs regulējums darbinieka tiesību aizstāvībai, ja iedibinātā judikatūra netiks mainīta.

Atslēgvārdi: analogija, taisnīguma princips, cilvēktiesības, piespiedu dīkstāve.

ANNOTATION

The theme of Master's thesis is "Implementation of analogy in law theory and practice. Problems of implementation in private law".

The horizontal scope of private law establishes a lot of problems, when choosing best solution for the implementer of legal norms. For example, one of parties must be satisfied as much as possible, but the other party must not suffer more, than it did any damage to the first. Although, even if in private dispute resolution there is less force from courts and from the governmental acts, but the argumentation of the parties play substantial role, it does not give *per se* legal basis for the court to act arbitrariness, but to take into account certain rules of implementation of analogy method.

The main aim of this thesis is to find out, what is the present situation, relevant to case materials in context with legal theory, when implementing the theory of analogy. Additional aim is to find out, if the courts of the Republic of Latvia act according to theoretical viewpoints of implementation of analogy method. Finally, the aim is to find out, if past practice and judicature of courts of the Republic of Latvia is motivated with the right implementation of analogy method, which in the same time means also right implementation of legal norms.

One of the tasks of this thesis is to find out, if courts, using method of analogy for the dispute resolution in private legal relationships, takes into account certain rules of implementation, evaluates them and refrains from using this method, if it is forbidden. Secondly, the task is to research the triple influence of human rights in implementation of analogy method in private legal relationships, namely, are the rights, mentioned in 8th section of Constitution of the Republic of Latvia, directly applicable to dispute resolution in civil cases. Finally, the task is to analyse some of court judgements of the courts of the Republic of Latvia, which are often used as pillars to make new judgements in similar cases.

During the research, the author has come to conclusion, that on the basis of the November 5th 2003, judgement of the Highest court of the Republic of Latvia, N^oSKC-534, the employee gets only part of remuneration payment for forced stoppage from the employer or does not get anything at all, if during the time of forced stoppage, the employee has been working in different job. In the view of author, court, adjudicating the case, implemented the method of analogy incorrect not in the right place, motivating it with arguments contrary to human rights. So, the stoppage must be paid in full size, regardless to the fact, that the employee worked somewhere else after the dismissal, or there must be an alternative legal regulation adopted, which defends employee's interests, if judicature does not change.

Keywords: analogy, principle of justice, human rights, forced stoppage.

SATURS

Ievads.....	5
1. Analogijas institūta un tā attīstības apskats Latvijā un ārvalstīs	7
1.1. Analogijas jēdziens un vēsturiskā izpratne.....	7
1.2. Analogijas piemērošanas priekšnoteikumi	16
1.3. Analogijas veidi un metodes piemērošanas pamats	18
1.4. Analogijas piemērošanas ierobežojumi un aizliegumi citās tiesību nozarēs.....	21
1.4.1. Analogija administratīvajās tiesībās	23
1.4.2. Analogija nodokļu tiesībās.....	24
1.4.3. Analogija krimināltiesībās	25
2. Pamattiesību trejkāršā ietekme analogijas piemērošanā privāttiesībās	27
2.1. Pamattiesību trejkāršās ietekme Latvijā un ārvalstīs	27
2.2. Analogija Satversmes tiesā.....	36
3. Privāttiesību tiesu prakses/judikatūras analīze analogijas piemērošanā	39
3.1. Tiesu prakse analogijas piemērošanā pēc pušu iniciatīvas.....	39
3.2. Tiesu prakse analogijas piemērošanā pēc tiesas iniciatīvas.....	42
3.3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta prakse/judikatūra analogijas piemērošanas jautājumos.....	44
3.3.12. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2003.gada 5.novembra spriedums lietā Nr.SKC-534 “Par Darba likuma 126.panta otrās daļas piemērošanu pēc analogijas”	60
Secinājumi un priekšlikumi.....	67
Pateicības.....	70
Izmantotās literatūras saraksts	72
Pielikumi.....	80
Pielikums Nr.1 “Analogijas slēdziena loģiskā pamatforma”	80
Pielikums Nr.2 ”Darba 3.nodaļā minētās rajona tiesu/apgabaltiesu prakses nolēmumu detalizēta analīze un apkopojums”	83
Dokumentārā lapa	103

Ievads

Analoģijas piemērošana ir viens no sarežģītākajiem tiesu uzdevumiem civillietu izspriešanā, jo tā netiek pamatota tikai ar faktisko apstākļu tiešu pakārtošanu tiesību normas tiesiskajam sastāvam. Līdz ar to ir tikai likumsakarīgi, ka arī tiesas, izspriežot lietas, var pieļaut kļūdas, ja tām ir jārisina jautājums, kuru neatrisina tieša tiesību normas subsumpcija. Šādu kļūdu novēršanai pastāv augstāku instanču tiesas, tomēr gadījumos, kad spriedums ir stājies spēkā, vai kad augstāka instance vairs nepastāv, personām ir ierobežotas iespējas savu likumīgo interešu aizsardzībai. No vienas puses, apstākļi, kas ir par pamatu nepareizai analoģijas piemērošanai, var būt nepietiekama faktisko un tiesisko apstākļu juridiskā analīze, no otras – vēsturiskais laiks, kurā lieta tiek izspriesta atbilstoši šī laika izpratnei par personu pamattiesību nozīmīgumu, izspriežot lietas. Šobrīd viennozīmīgi var secināt, ka laiks, kādā dzīvojam, ir ieviesis daudz izmaiņas arī tiesu izpratnē un tiesnešu pieredzes apjomā par tiesību normu atbilstošu piemērošanu.

Maģistra darba mērķa analīzei autors izvirza šādus problēmjautājumus:

- 1) Latvijas vispārējās jurisdikcijas tiesu izpratne analoģijas piemērošanas jautājumos;
- 2) Cilvēka pamattiesību saistošais raksturs, izspriežot lietas par analoģijas piemērošanu;
- 3) Analoģijas piemērošanas priekšnoteikumu un aizliegumu izmantošana, piemērojot analoģiju civiltiesiskos strīdos, t.sk. spriedumu motīvu daļā izvirzītās argumentācijas pietiekamība analoģijas jautājuma piemērošanā;
- 4) Tiesu iniciatīvas vai bezdarbības analīze analoģijas pamatotā vai nepamatotā izmantošanā vai neizmantošanā.

Lai sasniegtu darba mērķi un izpildītu izvirzītos darba uzdevumus, autors apkopos nozīmīgāko Latvijas tiesu praksi un judikatūru, kā arī atsevišķos jautājumos Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi.

Darba pētīšanas gaitā autors pētīja tādus, bet ne tikai tiesību avotus kā:

- 1) Latvijas normatīvos aktus, t.sk., bet ne tikai 1998.gada 14.oktobrī pieņemto Civilprocesa likumu, kā arī 1937.gada 28.janvārī pieņemto Civillikumu;
- 2) Tādu nozīmīgu Latvijas tiesībzinātnieku darbus kā Edgara Meļķisa “Attīstības tendences dažos tiesību teorijas un prakses jautājumos”, Jāņa Neimaņa “Tiesību tālākveidošana”, Erlena Kalniņa “Privāttiesību teorija un prakse”, Andra Plotnieka “Tiesību Teorija & Juridiskā Metode”, starpkaru Latvijas tiesībzinātnieka Vasīlija Sinaiska “Juridiskās tehnikas metodoloģija saistībā ar kopējo metodoloģijas mācību” un Edvīna Danovska “Horizontal Effect of Basic Human Rights in Private Law as a Common Trend of European Integration.” no Grām.: European Integration and Baltic Sea Region: Diversity and Perspectives;

Par īpaši nozīmīgiem avotiem darba izstrādei Autors uzskata Jāņa Neimaņa “Tiesību tālākveidošana”, Elena Kalniņa “Privāttiesību teorija un prakse” un Edvīna Danovska “Horizontal Effect of Basic Human Rights in Private Law as a Common Trend of European Integration.”

Darbā tika izmantota tāda zinātniskās pētniecības metode kā vēsturiskā metode, analizējot un aplūkojot pirmskara tiesu praksi un doktrīnu. Tāpat tika izmantota arī salīdzinošā metode, salīdzinot gan Latvijas, gan citu Eiropas Savienības dalībvalstu tiesu praksi un normatīvo regulējumu darba tiesībās attiecībā uz jautājumu par atlīdzību darbiniekam par piespiedu dīkstāvi, ja tas šīs dīkstāves laikā ir strādājis pie cita darba devēja. Tāpat salīdzinošā metode tika izmantota, analizējot Latvijas tiesu praksi un judikatūru jautājumos, kas saistīti ar dažādu tiesu pieeju analogijas piemērošanā civillietās. Visbeidzot, tika izmantota arī analītiskā metode, analizējot dažādu tiesībzinātnieku darbus un izvirzītos secinājumus, kā arī tiesu praksi un judikatūru analogijas piemērošanas jautājumos. Maģistra darbs sastāv no trīs nodaļām: 1.nodaļā ir apskatīts analogijas jēdziens un tā vēsturiskā attīstība kopsakarā ar tiesu praksi un judikatūru, un normatīvo regulējumu Latvijā un ārvalstīs; 2.nodaļā ir pētīta cilvēka pamattiesību trejkāršā ietekme civiltiesisku strīdu risināšanā, t.sk. analogijas piemērošanas jautājumā; 3.nodaļā ir detalizēti un sīki veikta Senāta prakses/judikatūras analīze analogijas izmantošanā lietu izspriešanā, t.sk. analizēts jautājums, kas saistīts ar darbinieku tiesībām saņemt atlīdzību par piespiedu dīkstāvi gadījumos, kad darba devēja uzteikums ir atzīts par spēkā neesošu kopsakarā Senāta 2003.gada 5.novembra spriedumu lietā Nr.SKC – 534.

1. Analogijas institūta un tā attīstības apskats Latvijā un ārvalstīs

1.1. Analogijas jēdziens un vēsturiskā izpratne

Analogijas jēdziena sākotnējais izskaidrojums sakņojas filozofijas un loģikas mācībās. Analogija (no grieķu val. analogia) – visumā atšķirīgu priekšmetu līdzība zināmu īpašību ziņā. Loģikas zinātne analogiju definē kā slēdziena paveidu, kurā pēc divu priekšmetu līdzības dažās pazīmēs secina par to līdzību arī citās pazīmēs.¹ Kā to norādījis viens no Latvijas tiesībzinātniekiem Erlens Kalniņš (turpmāk – E.Kalniņš), tad jau senajā Romā tika atzīta analogija tiesību piemērošanā.² Senie grieķi ar vārdu *analogiā* apzīmēja saskaņu, līdzību.³ Viduslaiku filozofijā ar *analogia entis* tika saprasta esošā ierobežota līdzība un saskaņa ar Dievu. Savukārt loģikā vārds „analogija” nozīmē slēdziena formu, kurā no divu vienas jomas sistēmu līdzīguma tiek izspriesta tālāka kopība.⁴ Tāpat E.Kalniņš analogiju kā tiesību tālākveidošanas metodi tiesas spriešanā atzīst kā visbiežāk lietoto.⁵ Autors, protams, šo tēzi uzskata par pārāk plašu, lai to attiecinātu uz tiesas spriešanu visur un vienmēr, tāpēc paskaidro, ka tas ir attiecināms tieši uz padomju tiesu praksi. Šajā sakarā jānorāda, ka tās pielietošanas iespēju civiltiesībās likuma robu aizpildīšanai paredzēja Latvijas PSR Civilt kodeksa 6.p.5.d. un Civilprocesa kodeksa 11.p.3.d. (sk. plašāk: *Vēbers J. Padomju civiltiesības. Vispārīgā daļa. Īpašuma tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1979, 29.-31.lpp.*). Atsevišķus piemērus analogijas pielietošanas gadījumiem padomju tiesu praksē sk.: *Plotnieks A. Padomju sociālistiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1975, 243. – 245.lpp.* Arī Latvijas tiesībās analogijas jēdziens nav svešs un cauri gadu simtiem tas saglabājies principā nemainīgs: “*Jurisprudencē par analogiju sauc no likuma atvasinātu principu attiecināšanu uz likumā neparedzētiem gadījumiem, kas no likumā paredzētiem atšķiras tikai nesvarīgā kārtā, t.i., uz tiesiski līdzīgiem jeb būtiski vienādiem gadījumiem.*”⁶

Tiesību normu piemērošanā ar analogijas secinājumiem operē, lai juridiski nozīmīgas situācijas risinājumu atvasinātu no citas situācijas risinājuma, pamatojoties uz līdzību starp tām.⁷

¹ Vedins I. Loģika. Rīga, 2000, 423. lpp.

² Romiešu tiesību piemērs parasti tiek minēts gadījumos, kad XII tabulu likuma noteikumi par “četrkāja” (quadrupes) īpašnieka atbildību tika attiecināti arī uz Āfrikas strausa, t.i., “divkāja” (bipes) īpašnieku (sk.: Kramer, S.148; Wank R. Die Auslegung von Gesetzen. Eine Einführung. München: Carl Heymanns Verlag KG, 1997, S. 101).

³ Analogija. Latviešu Konversācijas vārdnīca. Rīga: A.Gulbja spiestuve, 1927.-1928., 1.sējums, 470.sleja.

⁴ Skatīt. <http://www.unet.univie.ac.at/~a9501958/Analogie.html#SeitenanfangAnalogie> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

⁵ Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 313.lpp.

⁶ Analogija. Latviešu Konversācijas vārdnīca. Rīga: A.Gulbja spiestuve, 1927.-1928., 1.sējums, 470.sleja

⁷ Plotnieks A. Tiesību Teorija & Juridiskā Metode. Rīga: Izglītības solī, 2013, 326.lpp.

Analoģija tiesiskā nozīmē ir vienam vai vairākiem līdzīgiem tiesiskiem sastāviem likumā domātā tiesiskā regulējuma (tiesisko seku) „pārņemšana” uz likumā neregulētu, bet tiem „līdzīgu” tiesisko sastāvu.⁸ Kā norāda E.Kalniņš, tad analoģija (juridiskā nozīmē) ir tiesību tālākveidošanas paņēmiens atklātu likuma robu aizpildīšanai.⁹ Savukārt, piemēram, pazīstamais starpkaru Latvijas tiesībzinātnieks Vasīlijs Sinaiskis (turpmāk – V.Sinaiskis) norāda, ka, ja reiz tiesību dogmatiskajā sistēmā eksistē likuma robi, tad tiesa kā viens no likuma robu aizpildīšanas mehānismiem, ar likuma vai tiesību analoģijas palīdzību veido jaunus tiesību sistēmas dogmatikas noteikumus, kam piemīt tiesību normu spēks.¹⁰ Tāpat jāmin, ka analoģijas ceļā tiek radītas arī likuma robu aizpildošas tiesnešu tiesības.¹¹ Jānorāda arī uz to, ka Analoģija jurisprudencē plašākā nozīmē ir ne vien vienkārša, bet vienlīdz arī sevišķa likuma robu aizpildīšanas metode.¹² Kā, piemēram, norāda vācu tiesību zinātnieks Esser J. (turpmāk – J.Esser), analoģija pierāda, ka tiesneša darbība ir nevis rekonstruktīva, bet gan konstruktīva. Autors piekrīt uzskatam, ka katra tiesību radīšana, ne tikai tiesību tālākveidošana, uzrāda analoģijas struktūru.¹³ Analoģijas slēdzienu iespējamās vārda jēgas un iztulkošanas jomā apzīmē kā tiesiskā sastāva iekšējo analoģijas slēdzienu. Šā jēdziena autors ir viens no vācu tiesībzinātniekiem T. Hellers (turpmāk – T.Hellers).¹⁴ Autora ieskatā, domājams, tas saistīts ar to, vai jau sākotnēji pats tiesiskais sastāvs ir tāds, kuru var pakārtot analoģijas piemērošanai, nevērtējot tik daudz faktiskos apstākļus. Iepriekš pieminētajam T.Hellera apgalvojumam pievienojas arī vācu tiesībzinātnieks A.Kaufmans (turpmāk – A.Kaufmans).¹⁵

Viens no vācu tiesībzinātniekiem Šmalzs D. (turpmāk – D.Šmalzs) norāda uz analoģijas pielietošanu arī likumos, tādējādi paredzot kādas normas atbilstošu jeb analoģisku

⁸ Treder L. Methoden und Technik der Rechtsanwendung: eine systematische Einführung mit Beispielen. Heidelberg: Müller, 1998, S. 85. Citēts pēc: Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zvērināts advokāts Jānis Neimanis, 2004, 178.lpp.

⁹ Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 326.lpp. Skat. arī: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 14.februāra spriedumu lietā Nr.SKA – 34/2006, 11.punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department3/2006/ska34-2006.pdf> [aplūkots 2017.gada 27.martā]

¹⁰ Синайский В. Техника юридической методологии в связи с общим учением о методологии. Рига: РГСО, 2000, 88.стр.

¹¹ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 98.lpp.

¹² Turpat, 97.lpp.

¹³ Esser J. Vorverständnis und Methodenwahl in der Rechtsfindung: Rationalitätsgrundlagen richterlicher Entscheidungspraxis. Frankfurt/M.: Athenäum, 1972, S.181. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 97.lpp.

¹⁴ Heller T. Logik un Axiologie der analogen Rechtsanwendung. Berlin: de Gruyter, 1961, S.87. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 97.lpp.

¹⁵ Kaufmann A. Analogie und Natur der Sache. 2.verbess. und ergnzte Aufl. Heidelberg: R.v.Decker & C.F.Müller, 1982, S.37. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 97.lpp.

piemērošanu.¹⁶ Jānorāda, ka analogija ir minēta arī Latvijas likumos. Autors ir apskatījis gan svarīgākos Latvijas normatīvo aktu procesuālo un materiālo tiesību normu likumus tādās tiesību nozarēs kā Civiltiesības, Administratīvās tiesības un Krimināltiesības, gan veicis citu normatīvo aktu meklēšanu un analīzi. Tā, piemēram, Civillikuma 4. pants definē: *“Likuma noteikumi iztulkojami vispirms pēc to tiešā jēguma; vajadzības gadījumā tie iztulkojami arī pēc likuma sistēmas, pamata un mērķa, un, beidzot, arī pēc analogijas”*.

Savukārt Civilprocesa likuma (turpmāk – CPL) 5. panta piektā daļā noteikts: *“Ja nav likuma, kas regulē strīdīgo attiecību, tiesa piemēro likumu, kurš regulēt līdzīgas tiesiskās attiecības, bet, ja tāda nav, - vadās pēc tiesību vispārējiem principiem”*. Analogija pastāv ne tikai civilprocesa ietvaros pielietojot materiālo tiesību normas, bet arī procesuālo tiesību normas. Šāds secinājums ir pamatots ar vairākiem Latvijas tiesu spriedumiem, kuros tiesas ir izmantojušas tieši analogiju civilprocesā. Tā, piemēram, to ir darījusi Bauskas rajona tiesa.¹⁷ Lietas būtība bija tāda, ka prasītājs prasību par ceļa servitūta nodibināšanu bija iesniedzis pret diviem atbildētājiem, kur attiecībā uz katru no atbildētājiem atšķīrās prasības apjoms, respektīvi, atšķīrās nepieciešamā ceļa servitūta “Tiesības uz braucamos ceļu” platība katrā no abu atbildētāju nekustamajiem īpašumiem. Lietas izskatīšanas gaitā tiesa secināja, ka Prasītājs ir samaksājis valsts nodevu tikai attiecībā uz vienu prasītāju, lai gan tas bija jāizdara attiecībā uz abiem atbildētājiem. CPL 34.panta pirmajā daļā noteikts, ka *“par katru prasības pieteikumu [..], kuru iesniedz tiesā, - maksājama valsts nodeva.”* Saskaņā ar CPL 34.panta pirmās daļas 4.punktu *“par prasībām, kam nav mantiska rakstura vai kas nav jānovērtē, maksājama valsts nodeva 71,14 euro.”* Iesniedzot prasību, prasītājs maksājis valsts nodevu 71,14 euro, bet prasībā ietverti divi prasījumi, katrs pret savu atbildētāju. Tiesa atzina: *“Civilprocesa likums nereglamentē tiesas rīcību gadījumā, ja kļūdaini prasītājs samaksājis valsts nodevu tikai par vienu prasījumu un tiesa to pieņēmusi. Tiesa atzina, ka piemērojama analogija ar CPL 42.panta pirmo daļu, kur noteikts, ka tiesas izdevumi, ja prasītājs no to samaksāšanas bijis atbrīvots, piespriežami no atbildētāja valsts ienākumos proporcionāli apmierinātajai prasījuma daļai. Tiesa atzina, ka nesamaksātā valsts nodeva 71,14 euro piedzenama par labu valstij no atbildētājiem līdzīgās daļās, attiecīgi no /pers. D/ piedzenami par labu valstij 35,57 euro un no /pers. E/ piedzenami par labu valstij 35,75 euro.”* Lai arī šim tiesas vairs nebija izšķirošas

¹⁶ Schmalz D. Methodenlehre für das juristische Studium. 3.Aufl. Baden-Baden: Nomos, 1992, pirms Rn.316. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 97.lpp.

¹⁷ Skat. Bauskas rajona tiesas 2016.gada 01.novembra spriedums lietā Nr.C10072815, 48.rindkopa. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā] (detalizētu sprieduma analīzi skatīt Darba pielikumā Nr.2)

ietekmes sprieduma rezolutīvās daļas saturam attiecībā uz to, vai nodibināt, vai nenodibināt ceļa servitūtu, autors tomēr nepiekrīt tiesas secinājumam. Pirmkārt, tiesa, pieņemot spriedumu, nevis izspriež to, vai kāda no pusēm ir samaksājusi pareizu vai nepareizu valsts nodevu, bet gan izspriež to, vai šie tiesas izdevumi piedzenami par labu kādai no pusēm neatkarīgi no to apmēra. Otrkārt, CPL 129.panta otrās daļas 1.punkts nosaka, ka “Prasības pieteikumam pievienojami dokumenti, kas apstiprina valsts nodevas un citu tiesas izdevumu nomaksu likumā noteiktajā kārtībā un apmērā; [..]” Savukārt CPL 133.panta pirmās daļas otrais punkts nosaka, ka “*Tiesnesis atstāj prasības pieteikumu bez virzības, ja prasības pieteikumam nav pievienoti šā likuma 129.pantā noteiktie dokumenti*”, respektīvi, ja nav apliecinājums par “pilnīgas” valsts nodevas samaksu. Protams, ka valsts nodevu pareizas samaksas un ievērojamās dārdzības mērķis ir atturēt prasītājus no nepamatotu vai nenozīmīgu prasību iesniegšanas. Tomēr šajā situācijā jautājums būtu jārisina tikai lietas ierosināšanas stadijā vai arī pārsūdzības stadijā, atbildētājam norādot, ka tiesa ir pārkāpusi CPL 133.panta pirmās daļas otro punktu un ierosinājusi tiesvedību prasītāja labā, neņemot vērā CPL normas par valsts nodevas apjomu. Līdz ar to šī jau ir tiesas iekšējā kļūda un atklāts likuma robs nemaz nepastāv, jo nepastāv situācija, kas būtu jānoregulē, ņemot vērā faktiskos apstākļus. Tāpat arī, apskatot jautājumu no cita skatupunkta, tiesas kļūda, sākotnēji nepiemērojot attiecīgās CPL normas par pieteikuma atstāšanu/neatstāšanu bez virzības, nevar būt par pamatu prasītāja sodīšanai vēlāk, ja gadījumā tiesa, pieņemot spriedumu, uzliktu par pienākumu prasītājam samaksāt atlikušo valsts nodevu. Līdz ar to šajā situācijā tiesa analogiju piemērojusi nepamatoti.

Krimināllikuma (turpmāk – Krimināllikums) 1. panta ceturtnajā daļā analogija ir minēta ar negatīvu nozīmi, respektīvi “(4) *Nodarījumu nevar atzīt par noziedzīgu, likumu piemērojot pēc analogijas.*” Autors darba turpinājumā apskatīs arī krimināltiesību saistību ar analogiju.

Visbeidzot, Administratīvā procesa likuma (turpmāk – APL) 17. panta otrā daļa nosaka: “*Ja iestāde vai tiesa konstatē tiesību sistēmā nepilnību, tā var šo nepilnību novērst, arī lietojot analogijas metodi, tas ir, sistēmiski analizējot līdzīgu gadījumu tiesisko regulējumu un šīs analīzes rezultātā konstatētos tiesību principus piemērojot konkrētajā gadījumā. Ar analogiju nedrīkst pamatot tādu administratīvo aktu, kurš ierobežo adresāta cilvēktiesības*”.

Papildus autors norāda, ka likumos, kas paredzēti šaurākiem sabiedrības dzīves gadījumiem, analogija tajos tiek ietverta saistībā ar citu normatīvo aktu piemērošanu. Tā, piemēram, Saeimas kārtības ruļļa¹⁸ 183. punkta pirmā daļa nosaka: “*Komisiju darbībā visos*

¹⁸ Saeimas kārtības ruļlis: LR Likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 28. jūlijs, Nr.96. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57517> [aplūkots 2017.gada 19.decembrī]

gadījumos, kas nav paredzēti šajā nodaļā, pēc analogijas piemērojami Kārtības ruļļa vispārīgie noteikumi”. Pusvadītāju izstrādājumu topogrāfiju aizsardzības likuma¹⁹ 20. panta otrā daļa nosaka, ka “Šā likuma nolūkiem pēc analogijas piemērojami attiecīgie Patentu likuma noteikumi [...]”. Kā redzams, Saeimas kārtības rullī un Pusvadītāju izstrādājumu topogrāfiju aizsardzības likumā ietvertās atsauces uz analogiju ir vairāk izmantojamas, lai interpretētu kādu procesu vai piemērojamo materiālo tiesību normu, par pamatu ņemot citu normatīvo aktu vai tā paša normatīvā akta citu regulējumu.

Juridisko metožu mācībā pazīstami dažādi līdzekļi likuma robu noteikšanai un aizpildīšanai, taču visbiežāk piemērotā metode ir analogija²⁰, kura apzīmēta arī kā *argumentum a simili*²¹ vai *argumentum a pari*.²² Izteiciena “analogija” nozīme lielākoties tiek identificēta ar līdzību, atbilstību, attiecību vienlīdzību vai saskaņu.²³ Tā, piemēram, T.Hellers līdzību definē kā daļēju vienlīdzību vai saskaņu attiecībā pret atsevišķām pazīmēm²⁴ un šī iemesla pēc līdzība ir atšķirīga no pilnīgas vienlīdzības, kuru parasti definē kā saskaņotību attiecībā uz visām pazīmēm.²⁵ Savukārt atšķirības, kas ir diezgan loģiski, tiek definēta kā trūkstošā saskaņa attiecībā pret visām pazīmēm. Papildinot iepriekšminēto, A.Kaufmans analogiju nostāda starp vienlīdzību un nevienlīdzību un tāpat arī norāda, ka filozofijā analogiju definē kā “identitātes un atšķirības vienotība”²⁶, kā “vidus starp identitāti un pretrunu”²⁷ vai kā “vienotības un pretstata vienotība”²⁸. Turpretī analogisko domāšanu A.Kaufmans nostāda interešu viduspunktā, kurā ir runa par kopīgo pazīmju starp lietas būtības atšķirībām atpazīšanu

¹⁹ Pusvadītāju izstrādājumu topogrāfiju aizsardzības likums: LR Likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 12. marts, Nr.84/85. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=51245> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

²⁰ Kaufmann A. Analogie und Natur der Sache. 2.verbess. und ergänzte Aufl. Heidelberg: R.v.Decker & C.F.Müller, 1982. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 96.lpp.

²¹ Koch H.J., Rübmann H. Juristische Begründungslehre. München: Beck, 1982, S.259; Koller P. Theorie des Rechts. Wien [u.a]: Böhlau, 1992, S.213. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 96.lpp.

²² Ibid

²³ Analogijas jēdziena iztulkojums kā līdzība ir atkarīga no paša vārda “analogija” nozīmes, kas izriet no tā vārdiskā iztulkojuma: grieķu vārds “análogos”, respektīvi, latīniskais “analogia” sastāv no zilbes “ana..” (= saskaņā, atbilstoši) un jēdziena “logos” (= vārds, runa; teikums, apmērs; doma, prāts) un var tikt iztulkots kā “logos” atbilstošs (Kaufmann A. Analogie und Natur der Sache, 2.verbess. und ergänzte Aufl. Heidelberg: R.v.Decker & C.F.Müller, 1982, S.19) vai kā “prātam atbilstošs” (Heller T. Logik und Axiologie der analogen Rechtsanwendung. Berlin: de Gruyter, 1961, S.7 un turpm.). Tam atbilstoši analogiju vajadzētu definēt kā “prātam atbilstošu rīcību”. Nosauktā nozīme “līdzība, atbilstība, attiecību vienlīdzība” tieši gan neizriet no vārdu nozīmes. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 96.lpp.

²⁴ Heller T. Logik und Axiologie der analogen Rechtsanwendung. Berlin: de Gruyter, 1961, S.3 un turpm. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 96.lpp.

²⁵ Ibid.

²⁶ Kaufmann A. Analogie und Natur der Sache. 2.verbess. und ergänzte Aufl. Heidelberg: R.v.Decker & C.F.Müller, 1982, S.19. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 97.lpp.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

pamatošanu vai aprakstīšanu.²⁹ Tā iemesla pēc analogija tiek aprakstīta arī kā atšķirīgo veidu vienādošana, jo, ja reiz svarīgās pazīmes sakrīt, tas nozīmē arī, ka pastāv līdzība.³⁰

Viens no latviešu tiesībzinātniekiem E.Meļķis norāda, ka dzīves gadījuma līdzības normas tiesiskajam sastāvam attiecināšana pamatojas uz taisnīguma principu (resp., līdzīgi gadījumi izšķirami līdzīgi,³¹ šajā gadījumā par salīdzinājumu var ņemt Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91.panta piemērošanas un interpretācijas metodiku), tādēļ, piemēram, vācu tiesībzinātnieks Cipēliuss R. (turpmāk – R.Cipēliuss) norāda, ka analogija tiek dēvēta arī par vienu no gadījumiem, kad tiek piemērots taisnīguma princips.³² Divi faktiskie sastāvi ir līdzīgi, kad tie kādā pazīmju daļā sakrīt, bet pārējā – nē. Tāpēc šie sastāvi no vienas puses nevar būt pilnīgi vienādi vai arī absolūti atšķirīgi – tiem jāsakrīt tieši tajās pazīmēs, kas ir nozīmīgas un būtiskas no šo abu faktisko sastāvu tiesiskā vērtējuma viedokļa.³³ Kā savā grāmatā norāda latviešu tiesībzinātnieks Jānis Neimanis (turpmāk – J.Neimanis), tad analogijas piemērošanas joma ir tiesību tālākveidošana *praeter legem* un tā pieskaitāma pie likumimantētās tiesību tālākveidošanas.³⁴ Šāds secinājums J.Neimaņa izpratnē ir pretstatīts E.Kalniņa uzskatam³⁵, ka tiesību tālākveidošanai *praeter legem* raksturīga „vājāka” piesaiste likumam, savukārt analogijas un teleoloģiskās redukcijas pamatojums izriet no attiecīgās tiesību normas (vai vairāku normu) jēgas un mērķa un līdz ar to no pašā likumā ietvertajiem vērtējumiem. Autors šādu J.Neimaņa secinājumu uzskata par nepamatotu. Autors atsaucas uz to, ka J.Neimanis savā grāmatā „Tiesību tālākveidošana”³⁶ ir norādījis, ka izteiciens *praeter legem* nozīmē *blakus likumam bez saskaņas, bet arī bez pretrunas ar likumu*. Tomēr jānorāda, ka faktiskais dzīves gadījums tiek piemērots pēc analogijas tieši saskaņojot to ar tiesisko sastāvu kādai tiesību normai. Tas, ka nepastāv gramatiskā atbilstība un nevar jau sākotnēji izveidot juridisko sumbsumpciju, nebūt nenozīmē, ka faktiskais dzīves gadījums neatbilst tiesību normas tiesiskajam sastāvam. Tas, ka sākotnēji likumdevējs izšķīrās par tiesību normas

²⁹ Ibid, P.18.

³⁰ Analogija ir viena no fundamentālajām cilvēka domāšanas formām. Analogijas metode ir ieguvusi būtisku nozīmi daudzās zinātņu nozarēs, piemēram, matemātikā (analogija kā struktūra, respektīvi, proporcija), lingvistikā (analogija kā gramatikas princips pretēji anomālijai) vai bioloģijā: Kaufmann A. Analogie und Natur der Sache. 2.verbess. und ergänzte Aufl. Heidelberg: R.v.Decker & C.F.Müller, 1982, S.21. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 97.lpp.

³¹ Meļķis E. Attīstības tendences dažos tiesību teorijas un prakses jautājumos. Rīga: Latvijas Universitāte, 1998, 60.lpp.

³² Zippelius R. Juristische Methodenlehre. 6.Aufl. Munchen: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1994, S.62. Citēts pēc: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 327.lpp.

³³ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 98.lpp.

³⁴ Turpat.

³⁵ Kalniņš E. (Nodaļas autors) Tiesību tālākveidošana. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Meļķis E. (Zina.red.) Rīga: Latvijas Universitāte, 2003., 169.lpp.

³⁶ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006.

izveidošanu citiem dzīves gadījumiem tik tiešām nerada nekādu saskaņu ar iespējamo piemērojamo faktisko sastāvu, tomēr tas ir attiecināms tikai uz likumdošanas procesu un normas sākotnējo mērķi un jēgu. Šajā sakarā arī tiek minēta pirmšķietami (*prima facie*) “vājāka piesaiste” likumam. Ievērojot visus analogijas piemērošanas priekšnoteikumus un nepārkāpjot aizliegumus (par priekšnoteikumiem un aizliegumiem turpmāk autora darbā), autoraprāt, analogijas piemērošanas gadījumā tomēr pastāv gan piesaiste, gan saskaņa ar likumu (ja reiz tiesību normas piemērotājs ir izšķīries par analogijas piemērošanu), kas tiek izsecināta, pamatojoties uz tiesību normas (vai vairāku normu) jēgu un mērķi un, piekrītot E.Kalniņa rakstītajam (Sk. iepriekš tekstā), līdz ar to no pašā likumā ietvertajiem vērtējumiem. Autora ieskatā analogijas piemērošana šeit jāskata ne tik gramatiski, cik pēc būtības, ka analogijas ceļā tiek veidota tieša saskaņa ar likumu, piemērojot tā tiesisko sastāvu faktiskajam dzīves gadījumam, jo pretējā gadījumā analogiju nemaz nevarētu piemērot. Tāpēc analogijas process netiek aprobežots ar likuma robu aizpildīšanu plašākā nozīmē, bet gan (kā iepriekš minēts) sevišķu likuma robu aizpildīšanas metodi pretēji *praeter legem*. Un šeit jāmin tas, ka svarīga nozīme tiek piešķirta tieši pašā likumā ietvertajiem tiesiskajiem vērtējumiem, lai to varētu piemērot noteiktam dzīves gadījumam.

Turpinot atklāt J.Neimaņa piedāvāto analogijas jēdziena saturu, autors piekrīt tam, ka analogijas metode ir aprakstīta dažādi, bet vienmēr analogijas slēdziena izejas punkts ir jēdziens „līdzība”³⁷, kas savukārt tikai vēlreiz papildina jau iepriekšminēto par līdzības jēdzienu analogijas institūtā. Piemēram, vācu tiesībzinātnieks Ulrihs Klūgs (turpmāk – U.Klūgs) tiesību piemērošanu pēc analogijas min tādā formā, kurā noteiktam sastāvam izveidota tiesību norma tiek piemērota atšķirīgam faktiskajam sastāvam, ja būtiskās līdzības saskan.³⁸ Tāpat U.Klūgs norāda uz analogijas definīcijas atšķirībām, kur, vienas puses pārstāvji tīri formāli jau esošo likuma noteikumu regulējumu piemēro neregulētiem dzīves gadījumiem, kas savukārt pēc būtības saskan ar piemēroto noteikumu pamatdomu³⁹, bet otras puses pārstāvji no konkrētās tiesību normas atvasina tiesību principu, lai pēc tam to varētu vispārīgi piemērot neregulētajam dzīves gadījumam un lai gala lēmumā līdzīgi izšķirto dzīves gadījumu un jaunā neregulētā dzīves gadījuma nepieciešamās daļas ir būtiski līdzīgas⁴⁰. Vācu tiesībzinātnieks Karls Larencs

³⁷ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 98.lpp.

³⁸ Klug U. Juristische Logik. 4.Aufl. Berlin [u.a.]: Springer, 1982, S.109. BVerfGE 12, 119 [123]. Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedumā atzīts, ka “izņēmuma priekšraksta analoga piemērošana, kas noved pie roba aizpildīšanas, ir pieļaujama tikai tad, ja pastāv saskaņa starp sprieduma būtiskajām pazīmēm.” Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 98.lpp.

³⁹ Ibid, P.110.

⁴⁰ Fikentscher W. Methoden des Rechts in vergleichender Darstellung. Band IV, Tübingen: Mohr, 1977, S.284. Fikēncera ieskatā, “analogija” nenozīmē neko citu kā tiesību veidojošo elementu, tātad tiesību mērķi, tiesību

(turpmāk – K.Larencs) ar analogiju saprot “likumā dota noteikuma, kas regulē sastāvu (A) vai vairākus savstarpēji līdzīgus sastāvus, pārvešanu uz likumā neregulētu, tam “līdzīgu” sastāvu (B)”.⁴¹ Tāpat K.Larencs pievienojas arī shematiskajam analogijas apzīmējumam par to, ka normas sastāva (A) “līdzība” ar izšķiramo dzīves gadījumu (B) nozīmē, ka atsevišķu pazīmju ziņā tie savstarpēji atbilst, turpretī no pārējo pazīmju viedokļa – atšķiras (ja visas vērā ņemamās pazīmes atbilstu, būtu runa par savstarpējo tāpatību).⁴² Tāpēc A un B nedrīkst būt ne savstarpēji vienādi, ne arī absolūti atšķirīgi. Taču A un B pazīmju atbilstībai (attiecībā pret pazīmju atšķirību) jābūt “pārsvārā”, jo analogijas pielietošana ir attaisnojama vienīgi tad, ja atbilstība pastāv tieši to pazīmju starpā, kuras ir izšķirošās no A un B tiesiskā novērtējuma viedokļa.⁴³

D.Šmalzs, izsakot viedokli par būtisko līdzību noteikšanu, norāda, ka, lai konstatētu šādu “būtisku līdzību”, likumā tieši neregulētā dzīves gadījuma pazīmes *vērtējoši jāsalīdzina* ar vienu vai vairāku likumā ietvertu “līdzīgu” normas sastāvu pazīmēm. Pazīmju ārēja atbilstība nav pietiekama, tāpēc pirmām kārtām jānoskaidro attiecīgās tiesību normas jēga un mērķis (resp., kāds interešu stāvoklis ir šīs normas pamatā, kā likumā šis interešu stāvoklis ir novērtēts, kādām interesēm likumā ir dota priekšroka, kāpēc likumā ir ietverts tieši tāds tiesiskais novērtējums).⁴⁴ Autors norāda, ka iepriekšminētā jēga un mērķis ir ne tikai D.Šmalza dotais uzskats, bet gan jāņem vērā visa darba pamatā un analogijas piemērošanas jautājumos vispār, tāpēc autors pastiprināti pievienojas šim viedoklim. Turpinot D.Šmalza teikto, viņš norāda, ka pēc tam jānoskaidro *interesu stāvoklis* izšķiramajā dzīves gadījumā un, visbeidzot, minētais interešu stāvoklis jāsalīdzina ar attiecīgās tiesību normas mērķi.⁴⁵ Ja šādas salīdzināšanas rezultātā tiek konstatēts, ka savstarpēji atbilst tās pazīmes, kuras no A un B tiesiskā novērtējuma viedokļa ir “būtiskas”, un atšķirība attiecas uz tām pazīmēm, kuras uzskatāmas par

vērtību, sistemātiski loģisku pieredzes viedokli vai attīstības domu attiecināšanu uz vēl iepriekš neizšķirtu gadījumu, citādi sakot, jaunas gadījumu normas veidošanu”. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 98.lpp.

⁴¹ Larenz K. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 6. Aufl., Berlin [u.a.]: Springer, 1991, S.381. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 98.lpp.

⁴² Larenz K., Canaris C.W. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 3.Aufl. – Berlin, Heidelberg: Springer – Verlag, 1995., P.202. Citēts pēc: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 327.lpp.

⁴³ Larenz K. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 6. Aufl., Berlin [u.a.]: Springer, 1991, S.360. Citēts pēc: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 327.lpp.

⁴⁴ Schmalz D. Methodenlehre für das juristische Studium. 3.Aufl. – Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1992, S.327. Citēts pēc: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 327.lpp.

⁴⁵ Ibid.

“nebūtiskām”, analogijas pielietošana ir iespējama.⁴⁶ Arī Augstākās tiesas Senāts ir atspoguļojis iepriekšminēto kādā no saviem spriedumiem 20. gadsimta pirmajā pusē.⁴⁷

Struktūras ziņā analogija ir salikts induktīvi deduktīvs slēdziens jeb “slēdziens no atsevišķā (individuālā) caur vispārējo uz atsevišķo”.⁴⁸ Analogija ir atšķirīga pielīdzināšana, ievērojot, ka sakrīt noteiktas pazīmes.⁴⁹ Kā norāda vācu tiesībzinātnieks Krāmers E.A. (turpmāk – Krāmers), tad vispirms nepieciešams no tiesību normām (vienas vai vairākām) induktīvā ceļā izvilkt vispārīgu principu. Savukārt pēc tam tādu dzīves gadījumu, kurš tiesību normās vēl nav regulēts, deduktīvā ceļā pielīdzina konkrētajam, izsecinātajam vispārīgajam principam,⁵⁰ kā rezultātā uz šo dzīves gadījumu tiek attiecinātas tās pašas tiesiskās sekas, kuras ir paredzētas minētajās tiesību normās. Induktīvi deduktīvs slēdziens ļoti labi ir redzams tieši tiesību analogijas piemērošanā, par ko arī autors plašāk norādīs turpmākajās pirmās nodaļas sadaļās). Tomēr arī likuma analogijas piemērošanas gadījumā, kā uz to norāda Krāmers (kaut arī tas nav tik acīmredzams), var runāt par pēc būtības tādu pašu slēdzienu un tā struktūru.⁵¹ (*Analogijas slēdziena loģisko pamatformu skatīt darba pielikumā Nr.1*)

Analogija teorijā un loģikas mācību grāmatās tiek attēlota visai šauri un līdzīgi, taču iepretim praktiskai analogijas piemērošanai juridiskas dabas jautājumos to varētu nosaukt par aisberga redzamo daļu jeb ārējo čaulu, kuras aprobēšanai nepieciešams norādīt uz būtiskākajiem aspektiem, kā piemērot un ko piemērot analogijas jautājumu pētīšanā.⁵²

⁴⁶ Schmalz D. Methodenlehre für das juristische Studium. 3.Aufl. – Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1992, S.327. Citēts pēc: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 328.lpp.

⁴⁷ Senāta spriedumā tika analizēta situācija, kurā bija strīds par to, vai atlīdzība par siltā ūdens piegādāšanu būtu noteicama obligatoriski tikai pēc tās faktiskiem izdevumiem, jeb vai par to atlīdzību kontrahenti varētu brīvi vienoties. Lai arī atlīdzība par siltā ūdens piegādāšanu neietilpst īres maksā un tieši nav piemērojams Īres likums, bet īres maksā ietilpst atlīdzība par centrālo apkurināšanu, kas tieši izriet no Īres likuma tad Senāts secināja, ka pēc analogijas arī maksa par siltā ūdens piegādi izriet tieši no Īres likuma un par to nevar atsevišķi vienoties. Senāts norādīja sekojošo: “*Minētām īrnieku tiesībām uz centrālapkurināšanu un centrālo siltā ūdens piegādāšanu ir viens un tas pats nelokāms, saistošs raksturs, kas izslēdz katru patvaļīgu izīrētāja rīcību ar šādām centrālām ietaisēm kādam atsevišķam īrniekam par labu vai par ļaunu. [...] Tamdēļ arī ar centrālo siltā ūdens piegādāšanu nodibinātās juridiskās attiecības starp namsaimnieku un īrnieku apspriežamas – aiz racionāla pamata līdzības – analogijas ceļā pēc tiem noteikumiem, kuri piemērojami centrālapkurināšanai.*”Sk.: Latvijas Senāta spriedumi (1918 – 1940). 11. sējums. Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumi (1928 – 1940). 11.sējums. Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumi (1928 – 1929). Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1998, 4222.-4224.lpp.

⁴⁸ Kaufmann A. Rechtsphilosophie. 2.Aufl. München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1997, S.76. Citēts pēc: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 328.lpp.

⁴⁹ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 98.lpp.

⁵⁰ Kramer E.A. Juristische Methodenlehre. – Bern: Stämpfli Verlag AG, 1998, S.150.-151. Citēts pēc: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 329.lpp.

⁵¹ Ibid, P.151.

⁵² Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 101.lpp.

1.2. Analogijas piemērošanas priekšnoteikumi

Analogiju tiesību normu piemērošanā izmanto tajās tiesību nozarēs un tādā apjomā, kādā to prasa vai pieļauj likums. Civiltiesiskajā apgrozībā subjektiem piemītošā autonomija un no tās izrietošā tiesiski regulējamo situāciju daudzveidība nosaka analogijas potenciālās iespējas tiesību nozarē. Piemērojamās normas apzināšanu ar analogijas palīdzību paredz Civillikuma (turpmāk – CL) 4. pants, kas noteic: „*Likuma noteikumi iztulkojami vispirms pēc to tiešā jēguma; vajadzības gadījumā tie iztulkojami arī pēc likuma sistēmas, pamata un mērķa un, beidzot, arī pēc analogijas.*”^{53, 54} Savukārt CPL 5. panta piektā daļa definē: „*Ja nav likuma, kas regulē strīdīgo attiecību, tiesa piemēro likumu, kurš regulē līdzīgas tiesiskās attiecības, bet, ja tāda likuma nav, — vadās pēc tiesību vispārējiem principiem un jēgas.*”⁵⁵ Visbeidzot, APL 17. panta otrā daļa nosaka: „*Ja iestāde vai tiesa konstatē tiesību sistēmā nepilnību, tā var šo nepilnību novērst, arī lietojot analogijas metodi, tas ir, sistēmiski analizējot līdzīgu gadījumu tiesisko regulējumu un šīs analīzes rezultātā konstatētos tiesību principus piemērojot konkrētajā gadījumā. Ar analogiju nedrīkst pamatot tādu administratīvo aktu, kurš ierobežo adresāta civiltiesības.*”⁵⁶ Autora ieskatā šī tiesību norma savā ziņā ierobežo tiesību normu piemērotāja rīcību no tā viedokļa, ka tā norāda uz tiesību analogijas jēdzienu, neapzinot to, ka pastāv arī likuma analogija. Tāpat jānorāda arī, ka analogija ir pietiekami komplicēts jēdziens, kuru nevar definēt vienā teikumā tā kā tas ir izdarīts iepriekšminētajā tiesību normā. Šajā gadījumā veiksmīgāks viennozīmīgi būtu, piemēram, šāds regulējums Administratīvā procesa likuma 17.panta otrajā daļā: “*Ja iestāde vai tiesa tiesību sistēmā konstatē nepilnību, tad tā var šo nepilnību novērst, lietojot analogijas metodi. Ar analogiju nevar pamatot tādu administratīvo aktu, kurš ierobežo adresāta civiltiesības.*” Papildus jānorāda, ka iestāde vai tiesa tiek prezumēti kā pietiekami kompetenti tiesību normu piemērotāji *per se*, lai tad arī precīzāk izpētītu, no kāda viedokļa analogiju piemērot, ciktāl to piemērot un ciktāl pieskarties analogijas būtībai. Jau iepriekš norādīts, ka tiesiskā valstī pēc analogijas nevar piemērot normas, kas paredz atbildību par tiesību pārkāpumiem.⁵⁷ Piemēram, KL 1. pants paredz tikai atbildību par tajā paredzētu nodarījumu.⁵⁸ Tāpat arī Latvijas Administratīvo pārkāpumu

⁵³ Plotnieks A. Tiesību Teorija & Juridiskā Metode. Rīga: Izglītības soļi, 2013, 326.lpp.

⁵⁴ Civillikums: LR Likums. *Valdības Vēstnesis*, 1937. 20. februāris, Nr. 41. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

⁵⁵ Civilprocesa likums: LR Likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 3. decembris, Nr. 23. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

⁵⁶ Administratīvā procesa likums. LR Likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 14. novembris, Nr. 164. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=55567> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

⁵⁷ Plotnieks A. Tiesību Teorija & Juridiskā Metode. Rīga: Izglītības soļi, 2013, 326.lpp.

⁵⁸ Krimināllikums: LR Likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 8. jūlijs, Nr. 15. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=88966> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

kodeksa (turpmāk – LAPK) 9. pants izslēdz analogijas piemērošanu, piemērojot šo likumu.⁵⁹ Tomēr šī darba turpinājumā (skat. darba 1.4.3.punktu) tiks analizēts arī gadījums, kurā analogija tiek pieļauta arī krimināltiesībās.

Jākonstatē, ka uz gadījumu attiecas vispārīgā norma, bet speciālā norma neeksistē, un jāapzina visas tiesību normas, kas regulē līdzīgus gadījumus. Ja eksistē vispārīgā norma, saskaņā ar kuru gadījumu klase kā kvalitatīvi atšķirīgu gadījumu grupa ir pakļauta tiesiskajam regulējumam, bet nav nevienas speciālas normas, kas attiektos uz jebkuru šīs klases gadījumu veidu, tad nākas konstatēt, ka neeksistē norma, kuru varētu piemērot pēc analogijas. Piemērojamo individuālo normu atliek tikai atvasināt no vispārējiem tiesību principiem. Savukārt, ja uz gadījumu neattiecas nedz speciālā, nedz vispārīgā tiesību norma, tad, lai arī gadījums pēc savām pazīmēm būtu līdzīgs kādā speciālā normā paredzētam gadījumam, slēdzienu pēc analogijas izmantot nevar.⁶⁰

Analogijas secinājuma pamatā var būt tikai tādas salīdzināmo objektu pazīmes, kurām ir nozīme no kvalifikācijas viedokļa. Ikdienā secinājumu pēc analogijas var izdarīt, pamatojoties uz jebkurām salīdzināmo objektu kopīgajām īpašībām. Jo vairāk kopīgu īpašību, jo stiprāka analogija. Tiesību normu var piemērot pēc analogijas, ja gadījuma faktiskie apstākļi pēc savām pazīmēm līdzinās tiesību normas hipotēzē aprakstītajiem. Līdzības konstatēšanā nozīme ir tikai tiem apstākļiem, kuri uzskaitīti normu hipotēzēs.⁶¹ Krāmers papildus tam norāda, ka, piemērojot analogiju, jāievēro arī taisnīguma princips tādā veidā, ka gadījumi, kas ir līdzīgi, jāizšķir līdzīgi.⁶² Tiesību normas izvēle pēc analogijas ir pamatota, ja eksistē būtiska līdzība starp normā paredzēto un faktisko gadījumu. Ja konstatēta pārlicinoša līdzība starp normas realizācijas priekšnoteikumiem un konkrētā gadījuma pazīmēm, analogija ir stipra un normu var piemērot. Ja līdzība ir konstatēta tikai starp gadījumu otršķirīgām pazīmēm, pamats analogijai ir vājš un jāmeklē cita norma. Šajā sakarā tiek izšķirta likuma analogija un tiesību analogija.⁶³ Turpmāk arī par šo analogijas divu fenomenu apskatu.

⁵⁹ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR Likums. Ziņotājs, 1984. 20. decembris, Nr. 51. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=89648> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

⁶⁰ Plotnieks A. Tiesību Teorija & Juridiskā Metode. Rīga: Izglītības soli, 2013, 327.lpp.

⁶¹ Turpat.

⁶² Kramer E.A. Juristische Methodenlehre. Bern: Stampfli Verlag AG, 1998, S. 148; Peczenik A. On law and reason. Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers, 1989, pp. 394-395; Meļķis E. Attīstības tendences dažos tiesību teorijas un prakses jautājumos. Rīga: atvijas Universitāte, 1998, 60. lpp. Citēts pēc: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 327.lpp.

⁶³ Plotnieks A. Tiesību Teorija & Juridiskā Metode. Rīga: Izglītības soli, 2013, 327.lpp.

1.3. Analogijas veidi un metodes piemērošanas pamats

Likuma analogija (no latīņu val. *analogia legis*) ir tiesību normas attiecināšana uz gadījumu, uz kuru norma pēc tās vārdiskā formulējuma jēgas tieši neattiecas, bet kurš pēc būtiskajām pazīmēm ir līdzīgs normas hipotēzē aprakstītajam gadījumam.⁶⁴ Likuma analogija tiek definēta arī kā individuālanalogija.⁶⁵ Vācu tiesībzinātnieks Budlinskis F. (turpmāk – Budlinskis) likuma analogijas piemērošanai norāda uz kopsaucēju starp tiesisko sastāvu un faktisko sastāvu.⁶⁶ Pielietojot likuma analogiju, normas piemērotājs veic šādas darbības: 1) noskaidro un izvēlas normu, kuras hipotēzē uzskaitītās pazīmes visvairāk atbilst dzīves gadījumam; 2) jāpārbauda, vai nav jāizdara slēdziens par pretējo (*argumentum a contrario*); 3) jāpārbauda analogijas spēks, proti, vai tā ir stipra vai vāja un vai analogijas piemērošana dos vismaz tādu pašu sociālo efektu, kā attiecinot normu uz tajā tieši paredzētajiem dzīves gadījumiem; 4) konstruē individuālnormu; 5) konkrēto gadījumu subsumē ar jaunradīto individuālnormu; 6) individuālnorma, iesakņojoties tiesu praksē, var izpildīt speciālās normas lomu.⁶⁷

Tiesību analogija (no latīņu val. *analogia iuris*) jeb kopanalogija pastāv gadījumā, kad no vairākiem likumiskiem noteikumiem, kas regulē dažādus faktiskos sastāvus, izsecina vispārēju tiesību principu, kurš attiecas uz likumā neregulētu faktisku gadījumu tāpat kā uz regulētajiem faktiskajiem sastāviem.⁶⁸ Tiesību analogijas gadījuma rezultāts ir vispārējs tiesību princips,⁶⁹ par kuru runā kā tiesību tālākveidošanu, kas izgājusi ārpus iespējamās vārdiskās jēgas, ja tiesneša nolēmums nerada tikai vienu noteikumu vienam konkrētam sastāvam, bet gan kad tā radītais noteikums attiecas uz nenoteiktu gadījumu skaitu.⁷⁰ Piemēram, Budlinskis izšķir tiesību analogijas ceļā iegūtos vispārējos tiesību principus un vispārējos (“dabiskos”) tiesību principus. Tāpat arī Budlinskis norāda uz atšķirību starp dabiskajiem tiesību principiem un tiesību analogiju. Viņš min to, ka tiesību analogijas gadījumā tiek dzīves gadījumam pēc būtības tiek pielīdzināta tiesību norma ar pilnvērtīgu tiesisko sastāvu un tiesiskajām sekām. Savukārt vispārējie tiesību principi, kas izriet no dabiskajām tiesībām satur tikai kaut kādu vērtību un

⁶⁴ Turpat.

⁶⁵ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 102.lpp.

⁶⁶ Bydlinski F. Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff. 2., erg. Aufl. Wien [u.a.]: Springer, 1991, S.477. Citēts pēc: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 332.lpp.

⁶⁷ Weinreb L. Legal Reason: the Use of Analogy in Legal Argument. Cambridge University Press, 2005, p. 77, 82, 86 – 87, 96 – 97. Citēts pēc: Plotnieks A. Tiesību Teorija & Juridiskā Metode. Rīga: Izglītības soļi, 2013, 327. – 328.lpp.

⁶⁸ Larenz K. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 6. Aufl., Berlin [u.a.]: Springer, 1991, S.383.; Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 102.lpp; Sk. arī: Plotnieks A. Tiesību Teorija & Juridiskā Metode. Rīga: Izglītības soļi, 2013, 329.lpp. un turpm.

⁶⁹ Ibid, P.384. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 102.lpp..

⁷⁰ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 102.lpp.

vispārēju uzdevumu, bet to precīzi realizēt vai atbilstoši piemērot no tā izrietošās tiesiskās sekas ir atklāts jautājums. Tādēļ autors pievienojas arī Budlinska viedoklim, ka tā vairs nebūs likumimaneņa tiesību tālākveidošana. Tāpat autors vienlīdz pievienojas arī Budlinska norādei par to, ka tad, kad tiesa konkretizē ģenerālklausulu, tiek radīts vispārējs tiesību princips, ar ko savukārt, lai nodrošinātu tiesisko drošību, tiek noskaidrots arī nenoteiktā tiesību normas priekšraksta vārdiskās jēgas saturs.⁷¹ Visbeidzot, papildinot šo Budlinska viedokli, autors arī šī Darba 1.4.punktā ir pamatoti argumentējis, kāpēc tiesību priekšraksti, kas satur ģenerālklausulas, nav piemērojami pēc analogijas. Raksturīgi iepriekšminētajam ir arī, ka “visu ņemto vienreizējo noteikumu *ratio legis* attiecas ne tikai regulētajos gadījumos, bet vienmēr jau tad, kad pastāv noteikti, vispārējā veidā doti priekšnoteikumi.”⁷² Papildus tam vācu tiesībzinātnieks K.Larencs norāda, ka vispārējais tiesību princips var būt ietverts tikai vienā tiesību normā.⁷³

Izmantojot tiesību analogiju, normas piemērotājam jāpārlicinās par gadījuma būtisko pazīmju atbilstību speciālo tiesību normu hipotēzes uzskaitītajām pazīmēm tādā apmērā, lai atzītu tās par līdzīgām.⁷⁴ Tiesību analogijas izmantošana tiek pamatota ar četriem vispārējiem nosacījumiem: 1) vispārinātā norma ir atzīstama par likumīgu, ja tā formulēta, vispārinot zināmu skaitu līdzīgu normu, kuras attiecas uz speciālajiem gadījumiem; 2) konkrētais gadījums ir ārpus speciālo normu hipotēzēs fiksētās piemērošanas telpas; 3) konkrētajam gadījumam pēc būtiskajām pazīmēm ir līdzība ar speciālajās normās paredzētajiem gadījumiem; 4) konkrētais gadījums jāapspriež saskaņā ar atvasināto normu.⁷⁵ Kā to norāda K.Larencs kopā ar Kanarisu, tad slēdzienam tiesību analogijas piemērošanā ir galējā nozīme tad, kad no vairākiem tiesību priekšrakstiem tiek izsecināta to jēga un mērķis, turklāt tie arī tiek vispārināti. Abi autori arī norāda, ka ir svarīgi vienmēr pārbaudīt, vai šo tiesību normu jēga un mērķis vispār ļauj vispārināt un vai konkrētas dzīves gadījumu grupas ar specifiskiem prakses dzīves prakses piemēriem tomēr nedos citādu tiesisko novērtējumu.⁷⁶ Papildus tam Latvijas tiesību doktrīnā norādīts, ka, autors citē: “*Tā kā likums prasa tiesai savu spriedumu pamatot,*

⁷¹ Bydlinski F. Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff. 2., erg. Aufl. Wien [u.a.]: Springer, 1991, S.481. un turpm. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 102.lpp.

⁷² Larenz K. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 6. Aufl., Berlin [u.a.]: Springer, 1991, S.384. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 102.lpp.

⁷³ Ibid, P. 388.

⁷⁴ Plotnieks A. Tiesību Teorija & Juridiskā Metode. Rīga: Izglītības soļi, 2013, 329.lpp.

⁷⁵ Peczenik A. On Law and reason. Dordrecht-Boston-London, 1989, p. 394. Citēts pēc: Plotnieks A. Tiesību Teorija & Juridiskā Metode. Rīga: Izglītības soļi, 2013, 331.lpp.

⁷⁶ Larenz K., Canaris C.W. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 3.Aufl. – Berlin, Heidelberg: Springer – Verlag, 1995, S. 205. Citēts pēc: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 334.lpp.

tad tiesai ir jānorāda, kāpēc tā vienam risinājumam dod priekšroku un uzskata to par taisnīgu, bet otru - par netaisnīgu. Savukārt vispārējie tiesību principi, tāpat kā taisnība un ratio legis, tiek izsecināti no normām, kas regulē līdzīgas tiesiskās attiecības (tiesību analogija), kā arī to saturs var būt jau ir ticis konkretizēts ar doktrīnas un tiesu prakses palīdzību. Taisnības apziņas un piemērojamo principu izsecināšana parasti ļauj spriest par to, vai kompensācija cietušajam vispār pienākas, vai tā var tikt samazināta vai palielināta kādu no cietušā, aizskārēja vai ārēju apstākļu dēļ.”⁷⁷ Tā, piemēram, Rēzeknes tiesa savā 2015.gada 19.maija spriedumā lietā Nr.C26120014 pielietoja tiesību normu analogiju, kas vienlīdz autora ieskatā ir arī tiesību analogija. Šajā spriedumā tiesa analizēja situāciju, kur dzīvokļa apsaimniekošanas pakalpojumi no apsaimniekotāja puses īrniekam tika sniegti saskaņā ar abpusēji noslēgtu līgumu un pamatojoties uz tajā laikā spēkā esošajiem 2006.gada 12.decembra MK noteikumiem Nr.999 “Kārtība kā dzīvojamās telpas īrnieks un izīrētājs norēķinās ar pakalpojumu sniedzēju par pakalpojumiem, kas nesaraujami saistīti ar dzīvojamās telpas lietošanu”. Šie MK noteikumi paredzēja, ka, ja dzīvoklī nav skaitītāju, rēķinu par komunālajiem pakalpojumiem piestāda atbilstoši dzīvoklī dzīvojošo personu skaitam. Brīdī, kad apsaimniekotājs vērsās pret īrnieku par nenokārtotiem rēķiniem, šo MK noteikumu 12.8.punkts bija zaudējis iepriekšējo redakciju un paredzēja tikai skaitītāju sistēmu. Tiesa nosprieda, ka šajā situācijā jebkurā gadījumā lietu nav iespējams neizskatīt un tādējādi tiesa piemēroja tiesību analogiju, lai atlīdzinātu apsaimniekotājam pienākošo atlīdzību par pakalpojumiem. Autoraprāt, tiesa pamatoti piemēroja tiesību analogiju, jo gadījums, par kuru puses bija noslēgušas līgumu, bija pilnīgi ārpus tiesību sistēmas, tomēr šī situācija acīmredzami prasīja taisnīgu atlīdzinājumu apsaimniekotājam līdz ar to tika piemērota tiesību analogija. Tiesas secinājums bija šāds: “Par cik turpmāk iepriekšminētie MK noteikumi neregulēja ūdens patēriņa uzskati, tiesa uzskata, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 5.pantu ir piemērojamā tiesību normu analogija un aprēķins turpināms pēc iepriekšējiem noteikumiem”.⁷⁸

Likuma analogija un tiesību analogija viena no otras atšķiras pēc rezultāta: likuma analogijas gadījumā tiek izšķirts konkrēts gadījums laikā, kad vispārējā tiesību principa radīšana ir pabeigta tikai tad, kad regulēto gadījumu pamatdomai ir jāatrod piemērojamība ne tikai vienam konkrēti izšķiramam gadījumam, bet arī citiem – neparedzamā skaitā – vispārēji

⁷⁷ Grudulis M., Tiesas ieskaits kā tiesību metode. Jurista vārds. Nr.22 (527), 10.06.2008.

⁷⁸ Rēzeknes tiesas 2015.gada 19.maija spriedums lietā Nr.C26120014. Skat. arī spriedumus lietās Nr.C26130115; C26130215; C26105115; C26120514; C28280413; C26045214; C26045314; C26129915. Pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkoti 2017.gada 19.martā]

apzīmētiem gadījumiem.⁷⁹ Tāpat pēc vispārējā tiesību principa formulēšanas, to piemērojot citiem gadījumiem, vienmēr ir jāpārbauda, vai šā gadījuma īpatnības nerada atšķirīgu atrisinājumu,⁸⁰ tā ka vispārējais tiesību princips pirms tā piemērošanas tiek falsificēts. Citādi starp konkrēta gadījuma izšķiršanu, piemērojot likuma analogiju, un vispārējā tiesību principa secināšanu un piemērošanu pastāv tikai graduāla atšķirība.⁸¹ Kā piemēru var minēt J. Neimaņa aprakstīto Civillikuma 2263. panta piemērošanu praksē: “Pēc Civillikuma 2263. panta tiesiskās sekas piemērojamas arī attiecībā uz sabiedrības tiesībām izslēgt kādu biedru.⁸²

Tomēr analogijas piemērošana nevar būt tiesību normu piemērotāja patvaļīga rīcība tikai pēc saviem ieskatiem, tāpēc ir nepieciešams novilkt robežas starp analogijas piemērošanas ierobežojumiem un aizliegumiem.

1.4. Analogijas piemērošanas ierobežojumi un aizliegumi citās tiesību nozarēs

Likuma nepilnības gadījumā ne vienmēr būs iespējams pielietot analogiju, jo pastāv gadījumi, kad likuma nepilnība ir apzināts likumdevēja lēmums, jo likumdevējs nav vēlējis kādu dzīves situāciju regulēt tiesību normā. Šādā gadījumā tiesību piemērotājam nav pamata izdarīt analogijas slēdzienu, bet ir jāizdara slēdziens par pretējo⁸³ (*argumentum e contrario*, *argumentum e silentio*).⁸⁴ Slēdziens par pretējo nozīmē, ka “tieši tādēļ, ka tiesiskās sekas S likums paredzējis tikai sastāvam A, tās nav spēkā attiecībā uz citiem sastāviem arī, ja tie būtu līdzīgi A.”⁸⁵ Tātad tiesību normas tiesiskās sekas (S) nav attiecināmas uz tiesiskajiem sastāviem, kuri ir līdzīgi ar šīs tiesību normas tiesisko sastāvu (T), jo tiesiskās sekas (S) paredzētas tikai dotajam tiesiskajam sastāvam (T).⁸⁶ Tā, piemēram, jau šī Darba 1.nodaļas 1.1.apakšnodaļā pieminētajā Bauskas rajona tiesas spriedumā⁸⁷ tiesa nav ņēmusi vērā to, ka konkrētajam faktiskajam sastāvam, kad persona nav samaksājusi valsts nodevu daļēji vai pilnā

⁷⁹ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 105.lpp.

⁸⁰ Larenz K. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 6. Aufl., Berlin [u.a.]: Springer, 1991, S.385. un 386. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 105.lpp.

⁸¹ Esser J. Vorverständnis und Methodenwahl in der Rechtsfindung: Rationalitätsgrundlagen richterlicher Entscheidungspraxis. Frankfurt/M.: Athenäum, 1972, S.185. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 105.lpp.

⁸² Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 105.lpp.

⁸³ Latviešu konversācijas vārdnīcā tas apzīmēts kā pierādījums no pretējā: Latviešu konversācijas vārdnīca. 1.sēj., 1927 – 1928, 854.sl. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 125.lpp.

⁸⁴ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 125.lpp.

⁸⁵ Larenz K., Canaris C.W. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 3.Aufl. – Berlin, Heidelberg: Springer – Verlag, 1995, S. 209. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 126.lpp.

⁸⁶ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 126.lpp.

⁸⁷ Bauskas rajona tiesa 2016.gada 1.novembra spriedums lietā Nr.C10072815. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

apmērā, likumdevējs jau ir paredzējis tiesiskās sekas - CPL 133.panta pirmās daļas 2.punktā paredzēto prasības atstāšanu bez virzības.

Tomēr pastāv arī vairākas atsevišķas tiesību nozares, kurās analogijas aizliegumi vai ierobežojumi ir noteikti sevišķi vai netieši izsecinot. Papildus ir jānorāda arī uz to, ka tur, kur likumdevējs izsmeltoši ir pateicis, ka tikai tāds un nekāds cits veids ir izmantojams konkrētas dzīves situācijas risināšanai, nav piemērojama analogija. Tā, piemēram, savā 2016.gada 29.aprīļa spriedumā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments izteica šādu atziņu: “*Latvijas Republikas Satversmes 105.pants nosaka, ka īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu, sekojoši, nekāda analogija īpašuma tiesību ierobežošanā nav pieļaujama. Tātad zemes īpašnieka tiesības uz viņam piederošajām zemes dzīlēm, tostarp, valsts nozīmes derīgo izrakteni - ūdeni, nevar tikt aprobežota bez atbilstoša „likuma”, proti, Ministru kabineta noteikumu punkta.*”⁸⁸

Visbeidzot, autora ieskatā analogija nav piemērojama arī gadījumos, kad tiesību norma satur atklātu (nenoteiktu) juridisku jēdzienu vai ģenerālklausulu⁸⁹, jo šie jēdzieni pēc būtības nesatur tādu tiesisko sastāvu, kas būtu attiecināms uz kādiem konkrētiem faktiskajiem apstākļiem. Proti, tādas ģenerālklausulas kā Civillikuma 1.pantā minētā “laba ticība” un Komerclikuma 29.panta otrajā daļā minētie “labi tikumi” nevar tikt piemēroti pēc analogijas kādai konkrētai situācijai, jo šie jēdzieni pirms to piemērošanas ir jāpiepilda ar konkrētu saturu visai kazuistiskā ceļā, meklējot vairāk vai mazāk universālas, juridiski abstraktas vadlīnijas.⁹⁰ Analogiski var runāt arī par atklātiem (nenoteiktiem) juridiskiem jēdzieniem, piemēram, Civillikuma 1657.pantā minēto “nepārvaramu varu”, kas būtu piepildāms ar saturu likuma un konkrētā gadījuma kontekstā.⁹¹ Savukārt likuma robs, kura aizpildīšanai tiek izmantota analogijas metode, ir atklāts, ja likumā attiecībā uz noteiktu dzīves gadījumu grupu nav ietverts pozitīvs tiesisks regulējums, kaut arī šādam regulējumam, ņemot vērā attiecīgā likuma “plānu” un “mērķi”, bija jābūt tajā ietvertam.⁹² Līdz ar to attiecībā uz atklātiem (nenoteiktiem) juridiskiem jēdzieniem un ģenerālklausulām analogija nevar tikt piemērota. Šajā sakarā arī tiesu praksē ir vērojama iezīme, kur tiesa šādu situāciju vispār nevērtē, tādējādi radot iespaidu par tiesas nekompetenci analogijas piemērošanas jautājumos. Tā, piemēram, Rīgas pilsētas

⁸⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 29.aprīļa spriedums lietā Nr.SK-97/2016. Nav publiski pieejams.

⁸⁹ Skat. Levits E. Ģenerālklausulas un iestādes rīcības brīvība. *Likums un Tiesības*, 203, 5.sēj., Nr.6, 2003, 162. – 205.lpp.

⁹⁰ Turpat, 166.lpp.

⁹¹ Turpat.

⁹² Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 319.lpp.

Vidzemes priekšpilsētas tiesa savā 2014.gada 4.jūnija spriedumā lietā Nr.C30634611 vispār nav analizējusi apstākli, ka atbildētājs, atsaucoties uz analogiju, vēlas attiecināt konkrēto līgumsaistību neizpildes pamatojumu uz Civillikuma 1657.pantā ietverto nenoteikto juridisko jēdzienu “nepārvarama vara”.⁹³ (detalizētu sprieduma analīzi skatīt Darba pielikumā Nr.2)

1.4.1. Analogija administratīvajās tiesībās

APL 17. panta otrā daļa aizliedz izdot tādu ar analogiju pamatotu administratīvo aktu, kurš ierobežo adresāta cilvēktiesības. Savukārt no LAPK 9. panta izriet, ka analogiju nedrīkst izmantot tā, ka tā kaitētu likuma pārkāpjošajai personai. Jāpiekrīt vācu tiesībzinātnieka Trēdera teiktajam, ka analogiju var piemērot tikai par labu personai, kuru tiesā par kādu pārkāpumu.⁹⁴ Līdzīgu secinājumu ir izteikusi arī Latvijas Republikas Satversmes tiesa (turpmāk – Satversmes tiesa) savā 2016.gada 12.februāra spriedumā lietā Nr.2015-13-03, kurā tā norāda: “*pamattiesību ierobežojuma piemērošana pēc analogijas nav pieļaujama. Proti, pamattiesības drīkst ierobežot vienīgi ar likumu vai pamatojoties uz likumu, kas skaidri nosaka pamattiesību ierobežojuma apjomu un robežas.*”⁹⁵

J.Neimanis izšķir vairākus iemeslus, kāpēc administratīvo pārkāpumu lietās analogijas piemērošana nav pieļaujama: 1) tiesiskās drošības princips uzliek par pienākumu noteikt maksimāli šaurus un precīzus priekšnoteikumus, lai uzliktu sodu kādai personai; 2) jebkurai personai ir jāspēj paredzēt, par kādiem pārkāpumiem tā tiks sodīta, ja tos izdarīs; 3) tiek novilkta administratīvo sodu sastāva iztulkošanas robeža, kas nozīmē, ka attiecīgā tiesību norma ir iztulkojama, izmantojot iespējamo vārdisko jēgu. Tas savukārt nozīmē, ka vienīgi likumdevējs, konsultējoties ar sabiedrību, ir pilnvarots izlemt, vai un kādā mērā tas aizstāvēs noteiktu tiesisku labumu, kas tam šķiet noteikti svarīgs, ar administratīviem soda līdzekļiem.⁹⁶ Tomēr jāpiekrīt tam, ka analoga procesuālo noteikumu piemērošana nepārkāpj principu *nulla poena sine lege*, jo šīm tiesību normām ir spēks tikai materiālajās tiesībās. Analogija procesuālo tiesību jomā ir pieļaujama tiktāl, ciktāl tā neiejaucas privātpersonas pamattiesībās.⁹⁷

⁹³ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2014.gada 4.jūnija spriedums lietā Nr.C30634611. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

⁹⁴ Treder L. Methoden und Technik der Rechtsanwendung: eine systematische Einführung mit Beispielen. Heidelberg: Müller, 1998, S. 98. Citēts pēc: : Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 346.lpp.

⁹⁵ Satversmes tiesas 2016. gada 12. februāra spriedums lietā Nr. 2015-13-03. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/> [aplūkots 2017.gada 27.martā]

⁹⁶ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 146. – 147.lpp.

⁹⁷Turpat, 149.lpp.

1.4.2. Analogija nodokļu tiesībās

Nodokļu tiesības ir tās tiesības, kuras valsts pārvalde īsteno saskaņā ar principu “atļauts viss, kas noteikts likumā”.⁹⁸ Tas nozīmē, ka jebkura iejaukšanās privātpersonu dzīvēs no valsts pārvaldes puses var būt pamatota vienīgi ar likumu.⁹⁹ Tāpat arī jāpiekrīt uzskatam, ka nodokļu tiesībās nav pieļaujams, ka analogiju izmanto, lai palielinātu likumā noteiktos nodokļus.¹⁰⁰

Nodokļu tiesībās valda pamatprincips *nullum tributum sine lege*, kas aizsargā indivīda ekonomiskās intereses. No šī principa izriet, ka nodokļu maksāšanas pienākums izriet tikai no nostiprinājuma likumā. Tomēr, kā norāda J. Neimanis, tad Latvijas likumdevējs ir izvēlējis analogijas aizliegumu attiecināt uz nodokļu maksāšanas kārtību. Tā, piemēram, likuma “Par nodokļiem un nodevām” 2.panta trešajā un ceturtajā daļā ir noteikts, ka konkrēto nodokli vai nodevu uzliek saskaņā ar konkrētā nodokļa vai nodevas likumu, kā arī šajā likumā paredzētajos gadījumos saskaņā ar ministru kabineta noteikumiem vai vietējo pašvaldību saistošiem noteikumiem, tomēr, ja Ministru kabineta (turpmāk – MK) *noteikumos* vai vietējo pašvaldību saistošajos noteikumos ir iekļautas normas, kas paredz obligātus maksājumus, kuri atbilst šā likuma 1.pantā minētajiem terminiem "nodoklis", "nodeva" vai "pašvaldības nodeva", bet kuri nav paredzēti šajā likumā, tad šādu normu piemērošana nav pieļaujama tikmēr, kamēr nav stājušies spēkā atbilstoši grozījumi šajā likumā.¹⁰¹ Savukārt, piemēram, Satversmes tiesa kādā no saviem lēmumiem par tiesvedības izbeigšanu ir norādījusi sekojošo: “*Personas atbrīvojums no pienākuma maksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli ir izņēmums no vispārējā principa – nodokļu maksāšanas pienākuma. Tiesību teorijā ir atzīts, ka saskaņā ar principu singularia non sunt extenda likumā noteiktie izņēmumi nav interpretējami paplašināti un līdz ar to arī nav piemērojami pēc analogijas.*”¹⁰² Autors sīkāk paskaidro, ka tiesību teorijā atzīto principu *singularia non sunt extenda* ne tikai nodokļu tiesībās, bet jebkurā tiesību normā, kurā ir paredzēti izņēmuma gadījumi, analogija nav pieļaujama. Tā, piemēram, CL 1435.pants paredz: “*Vēlākam apstiprinājumam ir atpakaļējs spēks un tādēļ tas attiecināms uz darījuma noslēgšanas laiku, izņemot gadījumus: 1)kad attiecīgā darbība bijusi aizliegta ar likumu un aizlieguma iemesls atkritis tikai vēlāk; 2)kad apstiprinājums noticis pēc tam, kad darījums jau*

⁹⁸ Skat. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. panta pirmo daļu. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=63545> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

⁹⁹ Turpat.

¹⁰⁰ Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 346.lpp.

¹⁰¹ Likums “Par nodokļiem un nodevām”: LR Likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 18. februāris, Nr. 26. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=33946> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

¹⁰² Satversmes tiesas 2011. gada 13. decembra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2011-15-01 Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/?case-filter-years=%5B2011%5D&case-filter-status=&case-filter-types=&case-filter-result=%5B54%5D&searchtext=> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

izpildīts un tā sekas iestājušās; 3) kad apstiprinājums var notikt tikai ievērojot zināmu formu; šādā gadījumā tam nav ne atpakaļēja spēka, kaut arī pati apstiprināmā darbība būtu izdarīta noteiktā formā, ne spēka nākamam laikam, ja vien minēto formu nevar vēl izpildīt.” Attiecīgi CL 1435.panta izņēmuma gadījumos nav piemērojama analogija.

Visbeidzot, jānorāda uz visai interesantu Satversmes tiesas viedokli kādā no lēmumiem par tiesvedības izbeigšanu, kas saistīts ar analogijas pastāvēšanu nodokļu tiesībās: “[9] *Varētu būt šāda situācija: nodokļu maksātājs ir iesniedzis skaidrā naudā veikto darījumu deklarāciju ar nokavējumu, jo pastāvējuši objektīvi apstākļi, kas tam lieguši izpildīt deklarēšanas pienākumu normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Attiecībā uz šādu gadījumu likums expressis verbis nepiešķir nodokļu administrācijai tiesības izvērtēt iespēju samazināt uzliktās soda naudas apmēru. Taču uz šādu gadījumu bija attiecināmas Nodokļu likuma 33.¹ panta pirmajā daļā paredzētās tiesiskās sekas. Lai gan Nodokļu likuma 33.¹ panta pirmā daļa paredzēja nodokļu administrācijai tiesības samazināt tikai kontroles [nodokļu revīzijas (audita) un pārbaudes] rezultātā uzliktās soda naudas apmēru, tomēr šajā pantā minētās tiesiskās sekas argumentum a maiore ad minus bija attiecināmas arī uz tādu gadījumu, kad nodokļu administrācija Nodokļu likuma pārkāpumus konstatējusi citādā veidā. Ja nodokļu administrācijai, izskatot nodokļu maksātāja sūdzību par soda naudas piemērošanu, bija tiesības samazināt tās apmēru, kas aprēķināts, pamatojoties uz pārkāpumu, kurš konstatēts, pārbaudot nodokļu maksātāja grāmatvedības dokumentāciju, tad vēl jo vairāk šādas tiesības nodokļu administrācijai bija, izskatot nodokļu maksātāja sūdzību par nodokļu administrācijas lēmumu piemērot soda naudu, kurš pieņemts, konstatējot pārkāpumus skaidrā naudā veikto darījumu deklarācijā. Proti, nodokļu administrācijai, izvērtējot izdarītā pārkāpuma būtību un raksturu, kā arī citus apstākļus, ir tiesības samazināt par skaidrā naudā veikto darījumu deklarēšanas kārtības neievērošanu uzlikto soda naudu.¹⁰³” Šis nav tipisks nodokļu piemērošanas vai ierobežošanas gadījums, tomēr netieši tas tomēr ir saistīts ar nodokļu iekasēšanas procesu līdz ar ko arī šādos gadījumos nu jau ir atzīts, ka analogijas piemērošana var pastāvēt.*

1.4.3. Analogija krimināltiesībās

Pēc vispārējā principa analogija krimināltiesībās nav pieļaujama tāpēc, ka analogija par ļaunu tiesājamajam nav pieļaujama. Savukārt analogija par labu tiesājamajam ir pieļaujama.¹⁰⁴

¹⁰³ Satversmes tiesas 2010. gada 13. oktobra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-09-01. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/?case-filter-years=%5B2010%5D&case-filter-status=&case-filter-types=&case-filter-result=%5B54%5D&searchtext=> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

¹⁰⁴ Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 346.lpp.

No Krimināllikuma 1. panta izriet princips „*nullum crimen, nulla poena sine lege*”, kas norāda uz to, ka sodu nedrīkst piemērot pēc analogijas un, ja darbība, ko ir izdarījis tiesājamais, nav paredzēta likumā, tas ir jāattaisno neatkarīgi no tā kādu subjektu interesēm kaitējums ir nodarīts.¹⁰⁵ Šajā ziņā autora ieskatā pēc būtības pareizs, bet no analogijas piemērošanas viedokļa nepilnīgs Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 3637/04 (*case of Kononov v. Latvia*)¹⁰⁶

Lai arī analogija ir atzīta par vienu no likuma robu aizpildošajām metodēm, tas tomēr nenozīmē, ka analogija var tikt piemērota, pārkāpjot cilvēka pamattiesības. Un šis apgalvojums neizriet tikai un vienīgi no APL 17.panta otrās daļas otrā teikuma (“*[..]Ar analogiju nedrīkst pamatot tādu administratīvo aktu, kurš ierobežo adresāta cilvēktiesības.*”), bet arī no vispārējiem tiesību principiem un jau iepriekš šajā darbā norādītās Satversmes tiesas atziņas. Līdz ar to cilvēka pamattiesību kontekstā būtiska loma ir arī tam, lai persona, apzinoties, ka tā savas subjektīvās tiesības izmanto likumīgi, būtu saprātīga un paredzētu, ka tā netiks nepamatoti sodīta pēc subjektīvo tiesību izmantošanas. Šajā gadījumā ir jārunā par cilvēka pamattiesību trejkāršo ietekmi un tās piemērošanas aspektiem no konstitucionālo garantiju viedokļa. Tāpat ievērojama loma Latvijas kontekstā šajā sakarā ir cilvēka pamattiesību “sargsunim” jeb Satversmes tiesai. Līdz ar to, lai izprastu konstitucionālo tiesību un privāttiesību mijiedarbību analogijas piemērošanā, papildus nepieciešams apskatīt vispārējos likuma robu aizpildīšanas pamatprincipus konstitucionālo tiesību kontekstā. Kā jau autors ir norādījis iepriekš, tad analogija ir atklātu likuma robu aizpildīšanas metode.¹⁰⁷ Turpmāk Darbā tiks apskatīti padziļināti analogijas piemērošanas jautājumi cilvēka pamattiesību kontekstā kopsakarā ar Satversmes tiesas lomu tajā.

¹⁰⁵ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 137.lpp.

¹⁰⁶ Šeit tomēr būtu vēlreiz (vismaz garāmejojot) jāpārvērtē tas, vai Kononovs ir atzīstams par vainīgu uz tā pamata, ka bija Sarkano Partizānu vienības komandieris, taču faktiski nekādas pavēles nedeļa un darbības pats neveica. Var secināt, ka jēdziens “likums un tiesības” diemžēl ECT Lielās palātas spriedumā ir ietverts tikai garāmejojot, bet nav apskatīts saskaņā ar to, ko pati tiesa ir minējusi sprieduma 185.punktā. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā Nr. 3637/04 (*case of Kononov v. Latvia*). Pieejams: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"fulltext\":\[\"CASE OF KONONOV v. LATVIA\"\],\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\", \"CHAMBER\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\) [aplūkots – 27.03.2017.]

¹⁰⁷ Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 326.lpp.

2. Pamattiesību trejkāršā ietekme analogijas piemērošanā privāttiesībās

2.1. Pamattiesību trejkāršā ietekme Latvijā un ārvalstīs

Analogijas metode kā viena no juridiskajām tiesību piemērošanas metodēm pamatojas uz konstitucionāliem principiem. Pirmām kārtām tas ir taisnīguma princips, kas ir visas tiesību sistēmas pamatā. No taisnīguma principa ir atvasināts tiesiskās vienlīdzības princips.¹⁰⁸ Tiesiskās vienlīdzības princips prasa, lai būtiski līdzīgas cilvēku darbības tiktu apspriestas līdzīgi. No šī principa izriet analogijas pieļaujamības princips.¹⁰⁹ Tātad tiesiskās vienlīdzības princips ir analogijas konstitucionālais pamats. Arī citi demokrātiskas un tiesiskas valsts konstitucionālie principi ietekmē analogijas piemērošanu.¹¹⁰ Tā, piemēram, no tiesiskās drošības principa izrietošais tiesas aizsardzības princips¹¹¹ un juridiskās obstrukcijas aizliegums tiesnesim pat pieprasa neatstāt bez risinājuma strīda situācijas, kurās likumdevējs nav paredzējis regulējumu. Šādu līdzīgu secinājumu ir paudis arī MK Satversmes tiesas 2010.gada 11.jūnija lēmumā par tiesvedības izbeigšanu, kurā tas norāda, ka *“juridiskās obstrukcijas aizliegums tiesību sistēmā konstatēto nepilnību ļaujot novērst ar analogijas palīdzību.”*¹¹² Autors šai tēzei piekrīt ne vien no tiesas izspriešanas mērķa sasniegšanas viedokļa¹¹³ tiesas spriešanā kā tāda, bet arī no tiesību piemērošanas un tiesību normu piemērotāja brīvības esences tiesību normu piemērošanā, jo juridiskās obstrukcijas aizliegums tik tiešām nenorāda uz konkrētu izmantojamo metodi, ja tiesību norma tās iztulkošanas ceļā nedod atbildi uz konkrētu jautājumu, bet uzliek par pienākumu novērst nepilnību ar analogijas vai citu tiesību tālākveidošanas paņēmieni palīdzību. Tiesību normu trūkums nevar būt par pamatu atteikumam civilo tiesību aizsargāšanai tiesā. Civillietas neizspriešana tiesību normas trūkuma dēļ būtu pretrunā ar personu tiesībām uz tiesas aizsardzību.

¹⁰⁸ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 105.lpp.

¹⁰⁹ Iljanova D. Vispārējo tiesību principu aksioloģiskie un funkcionālie aspekti Latvijas tiesību sistēmas pārejas periodā. Tiesību transformācijas problēmas sakarā ar integrāciju ES (Starptautiskās konferences materiāli). Rīga: LU Juridiskā fakultāte, 2002., 98., 103.lpp.

¹¹⁰ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 106.lpp.

¹¹¹ Zippelius R. Juristische Methodenlehre. 6.Aufl. München: Beck, 2003, S.84. Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 106.lpp.

¹¹² Lēmums “Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2010-11-01”. Satversmes tiesa. 11.06.2011. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=211871> [aplūkots: 30.10.2016.]

¹¹³ Ar tiesas sprieduma mērķa sasniegšanu autors te ir domājis tādu spriedumu, kas ir taisnīgs neatkarīgi no tā, kāda veida tiesas process tas ir, respektīvi, tiesa pēc nepieciešamības un tiesiskās vajadzības ir izsmēlusi visus nepieciešamos tiesību normu piemērošanas argumentus, lai puse, kurai tiesas spriedums ir nelabvēlīgs, no šī sprieduma objektīvi spētu izsecināt, kāpēc tas tā ir. *Vice versa*, otra puse no sprieduma objektīvi spētu izsecināt, ka tai spriedums ir labvēlīgs tā augstākajā iespējamā pakāpē, kādu pieļauj tiesību sistēma.

Analoģijas metodes izmantošanai nav nepieciešama īpaša likumdevēja piekrišana,¹¹⁴ jo tiesību piemērotājam analoģijas izmantošanas pilnvarojums izriet no konstitūcijas. Savukārt juridiskā doktrīna ir izstrādājusi analoģijas metodes pielietošanas soļus. Tādēļ tiesību piemērotājam analoģijas piemērošanas gadījumā nav jāmeklē savu darbību attaisnojums likumos, jo tajos mūsu likumdevējs nereti iekļāvis nepilnīgu analoģijas pielietošanas pilnvarojumu vai to nemaz nav iekļāvis, un tas vedina tiesību piemērotāju domāt, ka analoģija attiecīgajā tiesību nozarē vispār nav atļauta.¹¹⁵ Autors pievienojas arī V.Sinaiška viedoklim, ka Latvijas likumos tiesību normas neprecīzi atspoguļo analoģijas metodi. Pirmkārt CL 4. pantā analoģija ir nodēvēta par iztulkošanas metodi, kas tika atzīts arī Latvijas tiesību zinātnē līdz 1940. gadam¹¹⁶, bet šodien ir novecojis uzskats. Kā, piemēram, sākotnēji norādījis J.Neimanis, CPL 5. panta ceturtajā daļā analoģijas izmantošana attiecināta vienīgi uz materiālo tiesību normām, lai gan analoģija neapšaubāmi būtu pielietojama arī civilprocesuālajās tiesībās.¹¹⁷ Tomēr šobrīd spēkā esošais CPL vairs neparedz, ka tā 5.pants būtu attiecināms tikai un vienīgi uz materiālo tiesību normu piemērošanu.¹¹⁸ Tā, piemēram, Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa savā 2015.gada 23.jūlija lēmumā lietā Nr.C29509915¹¹⁹ nolēma, ka ir piemērojama analoģija pēc CPL 568. un 632.panta (detalizētu sprieduma analīzi skatīt darba pielikumā Nr.2). Papildus tam J.Neimanis norāda, ka CPL 5. panta ceturtajā daļā (šī brīža spēkā esošajā redakcijā piektā daļa) ir legītimēta vienīgi likuma analoģija, bet tiesību analoģiju likumdevējs nav minējis.¹²⁰ Šajā sakarā autors norāda uz Senāta teikto kādā no saviem spriedumiem¹²¹: “*Taču minētais, ņemot vērā Civilprocesa likuma 5.panta piektajā daļā noteikto (likuma un tiesību analoģija), nenozīmē, ka šā likuma 42.panta ceturtajā daļā paredzētās sekas nevar tikt attiecinātas uz izšķiramo jautājumu par tiesas izdevumu atlīdzināšanu valstij.*” (detalizētu sprieduma analīzi skatīt darba pielikumā Nr.2) Līdz ar to vismaz kopš 2013.gada arī Senāts norāda, ka CPL 5.pants sevī ietver arī tiesību analoģiju, lai gan no šīs normas tas tieši

¹¹⁴ Akmentiņš R. Ievads tiesību zinātnē. Rīga: [b.i.], 1929., 93.lpp. Citēts no: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 106.lpp.

¹¹⁵ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 106.lpp.

¹¹⁶ Sinaiškis V. Latvijas vispārējo civiltiesību pamati. Rīga: Valters un Rapa, 1935., 225.lpp. Citēts no: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 106.lpp.

¹¹⁷ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 107.lpp.

¹¹⁸ Civilprocesa likuma 5.panta piektā daļa. Tiesību normu piemērošana: “Ja nav likuma, kas regulē strīdīgo attiecību, tiesa piemēro likumu, kurš regulē līdzīgas tiesiskās attiecības, bet, ja tāda likuma nav, — vadās pēc tiesību vispārējiem principiem un jēgas.”

¹¹⁹ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 23.jūlija lēmums lietā Nr.C29509915. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

¹²⁰ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 107.lpp.

¹²¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 20.novembra spriedums lietā Nr. SKC – 1981/2013, 7.2.punkts. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

neizriet. Visbeidzot J. Neimanis kopsakarā ar iepriekšminēto norāda, ka APL likumdevējs ir devis pilnvarojumu iestādei un tiesai izmantot vienīgi tiesību analogiju.¹²² Tiesa, kā pamatojumu savām darbībām analogijas piemērošanā, nedrīkst atsaukties tikai un vienīgi, piemēram, uz CPL 5. panta ceturrtās daļas noteikumiem.¹²³ Tiesai, veicot tiesību normu piemērošanu analogijas ceļā ir jāpamato savi secinājumi, norādot analogijas piemērošanas priekšnoteikumus.¹²⁴ Šāda tiesību normu piemērošana privāttiesībās balstās tajā skaitā uz pamattiesību trejkāršo ietekmi, kas nozīmē, ka analogijas piemērošanas ierobežojumi vai aizliegumi plašākā nozīmē tiek pamatoti tieši ar privātpersonu konstitucionālo aizsardzību horizontālā līmenī jau tieši no tiesas puses divu privātpersonu strīdā. Savukārt paša privāttiesiska strīda ietvaros pusēm ir pamatoti jāpaļaujas uz tiesu, ka tā piemēros analogiju tik pat stingri, kā tā analogijas piemērošanu ir aizliegusi vai ierobežojusi, t.sk. publisko tiesību nozarēs.

Viens no pamattiesību trejkāršās ietekmes "balstiem" ir konstitucionālo tiesību regulējums, kas dod tiesības tiesību subjektam paļauties uz to, ka jebkurā tiesību nozarē tā subjektīvās un līdz ar to arī pamattiesības tiks ievērotas. Savukārt privāttiesībās kā atsevišķā tiesību nozarē vēl jo vairāk pamattiesību trejkāršai ietekmei ir milzīga loma. Un tas attiecas ne tikai uz tiesu nolēmumiem civillietās, bet arī uz privātpersonu savstarpējām tiesiskajām attiecībām. Un tā kā ik vienas tiesības ir saistāmas tieši ar valsts piešķirto šo tiesību aizsardzību no konstitucionālā viedokļa, vēl jo vairāk arī konstitucionālajās tiesībās ir atrodamu arī privāto tiesību elementi.¹²⁵ Cilvēktiesību aizsardzība kā viena no tiesiskas valsts svarīgākajām garantijām nosaka valsts pienākumu nodrošināt efektīvu aizsardzību ikvienam, kura tiesības ir pārkāptas.¹²⁶ Tiesību doktrīnā ir atzīts, ka, autors citē: „*Konstitucionālās tiesības aizsargā gan privātpersonu intereses, gan ar īpašumu saistītās sabiedriskās attiecības, kā arī konstitucionālās tiesības piešķir tiesības tiešajiem tiesisko attiecību dalībniekiem aizsargāt savas konstitucionālās tiesības.*”¹²⁷ Līdz ar to arī analogijas piemērošanas jautājumi

¹²² Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 107.lpp.

¹²³ 2001. gada 27. jūnija Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-342. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2001. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2002., 369.lpp. Citēts no: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 107.lpp.

¹²⁴ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 107.lpp.

¹²⁵ Дорохин С.В.. Деление права на публичное и частное: конституционно-правовой аспект Монография, Москва, Волтерс Клувер, 2006., 136 стр.

¹²⁶ Satversmes tiesas 2001.gada 5.decembra spriedums lietā Nr.2001-07-0103, 1.punkts. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/?case-filter-years=%5B2001%5D&case-filter-status=&case-filter-types=&case-filter-result=&searchtext=> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

¹²⁷ Turpat.

privāttiesībās ietilpst konstitucionālo tiesību aizsardzības lokā. Tas nozīmē, ka tiesību normu piemērotājam privāttiesībās nebūt nav patvaļīgas tiesības piemērot analogiju tādos gadījumos, kad konkrētais tiesiskais regulējums neatrisina noteiktas tiesiskās attiecības, kuras noteikti ir atrisināmas, piemērojot analogijas metodi. Arī vairumā Eiropas Savienības dalībvalstu tiek atzīta tieša vai netieša pamattiesību iedarbība privāttiesiskās attiecībās. Turklāt Senāta 2009.gada 20.maija spriedumā lietā Nr.SKC-383/2009 tiesa secināja, ka „*Darbinieku pret psiholoģisko teroru aizsargā ne tikai Satversme, bet arī Darba likums.*” Līdz ar to *a priori* tiesa secināja, ka darbinieku šajā gadījumā aizsargā arī Satversme. Līdzīgi par to, ka konstitucionālās tiesības ir neatņemama privāttiesību sastāvdaļa un ka privāttiesiskās attiecībās tieši piemērojams Satversmes 92.panta trešais teikums, ir izteicies arī Senāts savā 2009.gada 29.aprīļa spriedumā lietā NR.SKC-12/2009.¹²⁸ Tāpat arī Satversmes tiesa kādā no saviem spriedumiem attiecībā uz Satversmes 92.panta piemērošanu ir izteikusies šādi, autors citē: “*Kā jebkura cilvēktiesību norma, arī Satversmes 92.panta trešajā teikumā ietvertā tiesību norma ir piemērojama tieši un nepastarpināti. Bez tam šī norma neparedz, ka tās konkretizēšanai nepieciešams īpašs likums. Šāda likuma neesamība ir saistāma ar Satversmes 92.panta trešā teikuma tiešas piemērošanas iespēju un nevar būt iemesls atteikumam pieņemt tiesā indivīda prasību par atlīdzinājuma piedziņu.*”¹²⁹ Ņemot vērā iepriekšminēto Autors pievienojas Latvijas tiesībzinātnieka Dr.iur. Edvīna Danovska (“E.Danovskis”) izteiktajam tiesību doktrīnā: „*Neraugoties uz to, kāds cilvēka pamattiesību horizontālās iedarbības modelis pastāv Latvijā*¹³⁰, jāatzīst, ka cilvēka pamattiesību ietekme privāttiesiskās attiecībās vairs netiek apšaubīta. Tādēļ arī jautājumam par to, vai cilvēka pamattiesības ir publisko tiesību normas, nav juridiskas nozīmes. Svarīgi ir noskaidrot, kāds ir konkrētās pamattiesības saturs un kurām personām attiecīgā pamattiesība ir saistoša. Atbilde uz šo jautājumu nav atkarīga no tā, vai visas vai daļa no Satversmē ietvertajām pamattiesību normām iepriekš ir pasludināts par publiskām vai privātām normām.” Līdz ar to citām personām personas subjektīvās tiesības ir

¹²⁸ Senāts spriedumā (nav publicēts) izteicies šādi: „*Līdz ar to, kā atzīst Senāts, Civillietu tiesu palātas secinājums, ka nav likumīga pamata atlīdzības par morālo kaitējumu piedziņai no Jelgavas slimnīcas, ir acīmredzamā pretrunā minētajā Satversmes tiesas spriedumā izteiktajai Satversmes 92.panta interpretācijai. Ja tiesa, konstatējama prasītājas tiesību aizskārumus, uzskatīja, ka Civillikuma 1635.pants (2006.gada 26.janvāra likuma grozījumu redakcijā) nav piemērojams, tai bija pienākums piemērot minēto konstitucionālo normu tieši un nepastarpināti.*”

¹²⁹ Skat. Satversmes tiesas 2001.gada 5.decembra spriedumu lietā Nr.2001-07-0103. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/?case-filter-years=%5B2001%5D&case-filter-status=&case-filter-types=&case-filter-result=&searchtext=> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

¹³⁰ Par to sīkāk skat. Danovskis E. Horizontal Effect of Basic Human Rights in Private Law as a Common Trend of European Integration. Grām.: European Integration and Baltic Sea Region: Diversity and Perspectives. Rīga, University of Latvia Press, 2011, P. 118-130.

jāievēro ne tikai specifiskajā tiesību nozarē, kurā šī persona tieši piedalās, bet arī citās tiesību nozarēs.¹³¹ Analogiski, autoraprāt, tas ir jāattiecina ne tikai uz privātpersonu savstarpējām attiecībām, bet arī uz tiesas lomu, izspriežot lietas, kurās prasītājs un atbildētājs ir privātpersonas horizontālā līmenī. Tālab autors ir analizējis arī Senāta 2003.gada 30.jūlija spriedumu lietā Nr.309, kurā, cita starpā, ir atspoguļota arī pamattiesību trejkāršā ietekme. Autors visu pirms norāda, ka pievienojas J.Neimaņa paustajam viedoklim, ka “Šā iemesla dēļ kļūdaini Senāta spriedums: Smolickis v. a/s “Siltums” [..]”¹³², norādot uz turpmākajiem faktiem lietā un apsvērumiem.

Konkrētajā lietā atbildētājs, Rēzeknes pašvaldības akciju sabiedrība “Siltums” (turpmāk – a/s “Siltums”) 2001.gada 2.jūnijā publicēja informāciju “Rēzeknes iedzīvotāju saraksts, kuri parādā a/s “Siltums” vairāk nekā Ls 80”. Sarakstā minēts, ka prasītājs V.Smolickis ir parādā a/s “Siltums” Ls 145,11, cita starpā, norādīta arī viņa adrese. V.Smolickis iesniedza prasību tiesā, pamatojot to ar vairākām tiesību normām par godu un cieņas aizskarošu ziņu atsaukšanu kā arī datu aizsardzības normu pārkāpumu, t.sk., Satversmes normu pārkāpumu (92., 95., 96. un 104.pants). Prasītāja V.Smolicka prasība tika noraidīta gan pirmās instances tiesā, gan apelācijas instances tiesā. Savukārt Senāta ieskatā V.Smolicka kasācijas sūdzība bija noraidāma, pamatojoties uz to, ka atbildētājam a/s “Siltums”, lai pilnvērtīgi īstenotu savas prasījuma tiesības pret V.Smolicki, nepieciešamības gadījumā ir tiesības publicēt viņa kā parādnieka vārdu uzvārdu un t.sk. adresi. Autors pievienojas J.Neimaņa viedoklim, to pamatojot ar papildus ar apsvērumiem, ka, tik tiešām, Senāts šajā spriedumā ir būtiski kļūdinājies, nosakot, ka privāttiesiskas attiecības drīkst būt uz āru vērstas un darītas zināmas plašākai sabiedrībai. Tomēr saskaņā ar pamattiesību trejkāršās ietekmes teoriju šī Senāta pieeja nav atbalstāma un ir augstākā mērā kļūdaina. Tas tiek pamatots ar to, ka neatkarīgi no tā, vai tās ir privāttiesiskas vai publiski tiesiskas attiecības, tās nedrīkst kalpot par pamatu personas pamattiesību aizskārumam, ja vien tas netiek sevišķi attaisnots tā, kā tas būtu jāattaisno, ja notiktu tiesiska personas pamattiesību ierobežošana. Līdz ar to arī šajā nozarē nav iespējams, ka V.Smolicka sensitīvie dati tiek darīti publiski pieejami visai sabiedrībai. Autors norāda, ka tam ir paredzēti citi civiltiesiskās aizsardzības līdzekļi un, visticamāk, ka tā būtu vienkārša prasība tiesā par līguma izpildi un nesamaksāto summu atmaksu, nevis šāda veida pamattiesību aizskaršana. Autors šajā sakarā izvirza visnotaļ vispārīgu principu sakarā ar fizisko personu datu aizsardzību, lai arī šī darba lasītājiem taptu skaidrs, kāpēc pamattiesību trejkāršā ietekme

¹³¹ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zvērināts advokāts Jānis Neimanis, 2004, 23.lpp.

¹³² Turpat.

nozīmē cilvēka subjektīvo (tātad arī pamattiesību) tiesību ievērošanu arī tādā nozarē kā fizisko personu datu aizsardzība: *visas ziņas par personu, kuras nav publicētas un kuras normatīvie akti neparedz publicēt, drīkst tikt publicētas tikai ar tās personas piekrišanu, uz kuru šīs ziņas attiecas*. Līdz ar to var secināt, ka pamattiesību trejkāršās ietekmes teorija sevī ietver ne tikai konstitucionālās tiesas lomu privātpersonu pamattiesību aizskāruma gadījumā, bet vienlīdz arī privātpersonu savstarpējās tiesiskās attiecības pašā privāttiesību nozarē kā tādā, turklāt, vēl jo vairāk, arī vispārējās jurisdikcijas tiesu spriešanā civillietās. Tomēr jānorāda, ka Satversmes normu piemērošana horizontālās attiecībās ne visos gadījumos būs iespējama. Satversmes VII nodaļā “Cilvēka pamattiesības” nebūt ne visas pamattiesības ir saistītas tieši ar tiešo cilvēka pamattiesību iedarbību (angl.val. – direct effect) horizontālajās attiecībās. Tieši pretēji, pastāv arī netiešā iedarbība (angl.val. – indirect effect). Tā tas arī ir atzīts tiesību doktrīnā.¹³³ Satversmes 89.pants noteic: *“Valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.”* Gramatiski ielasot pamattiesību aizsardzību no valsts puses šajā normā, var secināt, ka valstij ir jānodrošina cilvēka pamattiesību aizsardzība vertikālā līmenī. Šāds koncepts tiek atbalstīts arī tiesību doktrīnā.¹³⁴ Tomēr šī norma no citiem likumiem, Ministru kabineta noteikumiem u.c. ārējiem normatīvajiem aktiem no tiesību normu iztulkošanas viedokļa ne ar ko neatšķiras. Tas nozīmē, ka šo normu, tāpat kā iepriekšminētās uzskaitītās, var tulkot arī paplašināti. Autoraprāt, normas jēga un mērķis atklājas, to tulkojot teleoloģiski, tātad *“līdz galam”*. Tādējādi var secināt, ka valsts aizsargā cilvēka pamattiesības, ja tās tiek aizskartas vai arī ja pastāv potenciāls aizskārums nākotnē, arī horizontālā līmenī jeb pastāv cilvēka pamattiesību tiešā iedarbība.¹³⁵ Šādu secinājumu pamato tas apstāklis, ka, piemēram, tiesa, kā tiesību normu piemērotājs, nedrīkst izspriest lietu pretēji garantētajām cilvēka pamattiesībām. Lai gan tiesa visos gadījumos nevar izvairīties no šāda koncepta, bet tai pie tā būtu pēc iespējas jāpieturas un jāsaug cilvēka pamattiesības. Tāpat tas ir arī ar analogijas piemērošanu privāttiesībās. Tiesas

¹³³ Danovskis E. (raksta autors) Horizontal effect of basic human rights in private law as a common trend of european integration. International conference “European Integration and Baltic Sea Region”, 26-27 September, 2011: Diversity and Perspectives. The University of Latvia Press, p.118-119. Cilvēka pamattiesību ietekme privātajā sfērā pamatā tiek dalīta divās daļās: tiešās iedarbības teorija un netiešās iedarbības teorija. Tiešās iedarbības teorijas pamatnorma ir tāda, ka konstitucionālās tiesības, kuras satur cilvēka pamattiesību regulējošas normas, ir tieši piemērojamas privāttiesiskās attiecībās. Savukārt netiešā iedarbība ir tieši pretēja – tā neparedz konstitucionālo normu tiešu iedarbību privāttiesībās.

¹³⁴ Levits E. Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: SIA Izglītības solī, 2000, 246.lpp.

¹³⁵ Piemēram, civiltiesisku strīdu gadījumā starp divām privātpersonām, puses var tieši atsaukties uz Satversmes normām. (Par to plašāk: Danovskis E. (raksta autors) Horizontal effect of basic human rights in private law as a common trend of european integration. International conference “European Integration and Baltic Sea Region”, 26-27 September, 2011: Diversity and Perspectives. The University of Latvia Press, p.118-119.)

uzdevums ir rūpēties par to, lai analogijas piemērošanas gadījumā nepamatoti netiek ierobežotas personas pamattiesības, piemēram, tās, kuras minētas Satversmes 92.pantā. Tā, piemēram, Satversmes 92.panta trešais teikums noteic: “*Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu.*” Autors min vienu piemēru, kas uzskatāmi parāda, ka arī vispārējās jurisdikcijas tiesas var, piemērojot analogiju, ierobežot cilvēka pamattiesības, t.i. tiesības uz taisnīgu un atbilstīgu atlīdzinājumu. Tā, piemēram, kopš 2003.gada 5.novembra darbiniekam, kurš prettiesiski atlaists no darba, netiek izmaksāta atlīdzība par darba piespiedu kavējumu, ja tas pēc atlaišanas no darba, strādājis tāda paša vai lielāka atalgojuma darbu. Šāds secinājums izriet no Senāta 2003. gada 5. novembra sprieduma lietā Nr. SKC – 534 (“Senāta spriedums SKC-534”, kurā tiesa pateic, autors citē: “*Atlaistajam darbiniekam nav pienākums strādāt citur līdz strīda izšķiršanai tiesā par atjaunošanu iepriekšējā darbā, kaut gan viņam šāda iespēja bijusi, taču, ja darbinieks strādājis citā mazāk apmaksātā darbā, Senāts uzskata, ka šādā gadījumā jautājums par vidējās izpeļņas starpības piedziņu risināms analogiski Darba likuma 126.panta otrās daļas noteikumiem.*”) Tāpat faktiski Senāts norāda, ka, ja darbinieks ir strādājis citu mazāk apmaksātu darbu pie cita darba devēja, analogiski Darba likuma (turpmāk – DL) 126.panta otrajai daļai arī tajā gadījumā darbinieks nav tiesīgs uz atlīdzinājumu. Ir skaidri redzams, ka šis gadījums tieši attiecas uz Satversmes 92.panta trešā teikuma piemērošanu, jo tiesa ir tā, kas nolems, vai darbiniekam ir vai nav tiesības uz atlīdzinājumu. (Senāta sprieduma SKC-534 detalizētu analīzi lūdzu skatīt šī darba 3.nodaļā) Tomēr pat, ja iepriekšminētā Senāta tēze spriedumā SKC-534 izrādās nepareiza un pretēja cilvēktiesībām, vai pastāv iespēja, ka valstij par to var piemērot juridisko atbildību? Atbilde ir – jā, var. Tā, piemēram ECT spriedumu analīzes rezultātā ir izteikts pamatots viedoklis, ka valsts ir pārkāpusi Cilvēktiesību konvencijas prasības, ja tā nav aizsargājusi cilvēka pamattiesības, kur tas nepieciešams.¹³⁶ Tāpat faktiski pastāv iespēja privātpersonām vērsties pret valsti gadījumā, ja tās uzskata, ka šāds cilvēktiesību aizskārums ir noticis arī horizontālajās attiecībās un valsts turklāt šādu pamattiesību aizskārums nav novērsusi vai pati vēl vairāk aizskārusi cilvēka pamattiesības. Tāpat tiesību doktrīnā ir minēts, ka arī Satversmes 107. un 108.pants privāttiesiskās attiecībās ir piemērojams tieši.¹³⁷

¹³⁶ Danovskis E. (raksta autors) Horizontal effect of basic human rights in private law as a common trend of european integration. International conference “*European Integration and Baltic Sea Region*”, 26-27 September, 2011: Diversity and Perspectives. The University of Latvia Press, p.120-121.

¹³⁷ Levits E. Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: SIA Izglītības soļi, 2000, 255.lpp.

Kopš 1950.gada Eiropā un arī ECT praksē¹³⁸ pastāv *Drittwirkung* teorija jeb “pamattiesību tiesās piemērošanas teorija”. *Drittwirkung* teorijas rašanās pamati meklējami Vācijā, kurš šī teorija arī visbiežāk tiek piemērota. Tās pamatā ir princips, ka sūdzētājs var atsaukties uz valsts konstitūciju, lai tiesā iesūdzētu citu indivīdu vai valsti par konstitūcijā noteikto tiesību aizskārums. Tā, piemēram, ECT savā 1985.gada 26.marta palātas spriedumā “*X AND Y v. THE NETHERLANDS*” pirmo reizi piemēroja *Drittwirkung* teorijas konceptu. Turpmāk Autors veiks īsu ieskatu faktisko apstākļu izklāstā. 1977.gadā “Y”, kura bija Nīderlandes iedzīvotāja, tika izvarota, kad tai bija 16 gadu. Šis notikums Y padarīja par rīcībnespējīgu līdz ar ko arī viņa pati nebija spējīga iesniegt sūdzību policijā par notikumu. To savukārt izdarīja viņas tēvs “X”, iesniegumā vietējai policijai norādot, ka viņa, kā cietušās meitas tēva pienākumos ietilpst aizsargāt bērna intereses, jo viņa pati to nespēj izdarīt. Policija šo iesniegumu nosūtīja prokuratūrai, kura lietu neierosināja, pamatojoties uz to, ka sūdzība vai vismaz jebkāda darbība bija jāveic tieši cietušajai, lai prokuratūra varētu sākt kriminālprocesu. Y tēvs X šo prokuratūras lēmumu pārsūdzēja Arnhemas apelācijas tiesā, norādot, ka viņš ir viņas likumīgais pārstāvis. Tomēr arī tiesa šo sūdzību noraidīja, norādot, ka šajā gadījumā viņš nevar būt par tādu pārstāvi, kas pārstāv cietušo šādā lietā. Līdz ar to faktiski šajā situācijā tiesa uzskatīja, ka tai arī nav tiesību atcelt prokuratūras lēmumu. Līdz ar to var secināt, ka bija izveidojies likuma robs, kurā šī situācija netika regulēta. Šo tiesas lēmumu saskaņā ar vietējo kriminālprocesa likumu nebija iespējams pārsūdzēt augstākā instancē. 1980.gada 10.janvārī Y tēvs X vērsās Eriopas Cilvēktiesību komisijā ar sūdzību, norādot, ka ir pārkāpti Cilvēktiesību konvencijas 3.pants, kas noteic: “Nevienam cilvēku nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.” un 8.pants, kas noteic: “(1) *Ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību. (1) Sabiedriskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumos, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts drošības, sabiedriskās kārtības vai valsts labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai morāli, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.*”. Papildus tam tēvs X norādīja, ka vecākiem ir jābūt resursiem un iespējām juridiski aizstāvēt savus bērnus, ja tie kļūst par seksuālas vardarbības upuriem. Šajā sakarā tēvs X norādīja, ka Nīderlandē tie ne pirms tiesas, ne pēc tās procesa saņēma jebkādu materiālu palīdzību vai atlīdzību par nodarīto

¹³⁸ ECT 1985.gada 26.marta palātas spriedums lietā “*X AND Y v. THE NETHERLANDS*”. Pieejams: https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/resources/X%20AND%20Y%20v%20THE%20NETHERLANDS_en.asp. [aplūkots 2017.gada 19.martā]

kaitējumu meitai Y. Līdz ar ko ir pārkāpts arī Cilvēktiesību konvencijas 13.pants, kas noteic: “Ikvienam, kura tiesības un brīvības, kas noteiktas šajā Konvencijā, tiek pārkāptas, ir efektīvas aizsardzības nodrošinājums valsts institūcijās, neskatoties uz to, ka pārkāpumu ir izdarījušas personas, pildot dienesta pienākumus.” un 14.pants, kas noteic: “Šajā Konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas - neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, saistības ar kādu nacionālo minoritāti, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa.” ECT atzina Cilvēktiesību konvencijas 8.panta pārkāpumu līdz ar ko piemēroja Nīderlandes karalistei sodu 3000,00 Nīderlandes guldeņu (apm. 1361 *euro*) apmērā, kas jāatlīdzina Y. Šis ECT secinājums faktiski bija revolucionārs tā laika cilvēktiesību normu piemērošanas jautājumu kontekstā, ja salīdzinām cilvēku un tiesu izpratni par cilvēktiesību piemērošanu praksē salīdzinājumā ar mūsdienu plašo tiesību doktrīnu un tiesu praksi. ECT aizpildīja atklātu likuma robu ar Cilvēktiesību konvencijas pārkāpumu, jo nepastāvēja, piemēram, iespēja šo robu valstij aizpildīt ar analogijas metodes palīdzību. Visticamāk tas ir tāpēc, ka Nīderlandes tiesības neparedzēja tiesību normas, kuru tiesiskais sastāvs līdzības ziņā būtu attiecināms arī uz konkrēto gadījumu. Līdz ar to no augstākminētā var secināt, ka pamattiesības ir tieši piemērojamas un privātpersonas uz tām var tieši atsaukties arī gadījumā, kad valsts neparedz tādu tiesisko regulējumu, kas tās aizsargātu, vēl jo vairāk, arī tad, kad valsts, piemērojot esošo tiesisko regulējumu, ir pārkāpusi cilvēka pamattiesības. Turklāt jānorāda, ka *Drittwirkung* teorijas pamatā ir ne tikai privātpersonu, bet arī tiesas iniciatīvas iespējamība piemērot pamattiesību normas privāttiesiskos strīdos. Tā, piemēram, *Drittwirkung* teorija papildus tiek iedalīta “*Mittelbare*” un “*Unmittelbare*” apakšteorijās. *Mittelbare* apakšteorijas koncepts paredz vispārējo cilvēka pamattiesību piemērošanu privāttiesiskos strīdos (tā pat kā iepriekšminētajā ECT spriedumā). Savukārt *Unmittelbare* koncepts paredz cilvēka pamattiesību normu piemērošanu pēc tiesas iniciatīvas, proti, tiesām pašām ir jāspēj personas aizsargāt pret nepamatotu pamattiesību aizskārumu pat, ja tās pašas nav uz šādu aizskārumu norādījušas vai nav mēcējušas norādīt savu zināšanu līmeņa ietvaros.

Papildus jānorāda, ka ne visos gadījumos, kad dažas no Satversmes 90.-115.pantā minētajām normām varētu tikt uzskatītas par tieši piemērojamām horizontālajās attiecībās, tas tā notiks, jo, piemēram, Satversmes 116.pants noteic, ka “*Personas tiesības, kas noteiktas Satversmes deviņdesmit sestajā, deviņdesmit septītajā, deviņdesmit astotajā, simtajā, simt otrajā, simt trešajā, simt sestajā un simt astotajā pantā, var ierobežot likumā paredzētajos*

gadījumos [..]” Līdz ar to, ja kāda no minētajām normām ir ierobežota ar likumu, tieša atsauce uz to, neievērojot ierobežojošo regulējumu, tiks tiesā noraidīta.¹³⁹

Turpmāk tiks analizēta tieši Satversmes tiesas loma un ietekme analogijas piemērošanā kopsakarā ar pamattiesību trejkāršās ietekmes teoriju.

2.2. Satversmes tiesas kā pamattiesību “sargsuņa” loma analogijas piemērošanā

Demokrātiskā tiesiskā valstī, ievērojot valsts varas institūcijām piešķirto funkciju apjomu, normatīvā regulējuma nepilnību atklāšana un novēršana vispirms ir likumdevēja kompetencē.¹⁴⁰ Līdz ar to, ja kāda persona vēlas savas aizskartās tiesības aizsargāt Satversmes tiesā, tas nebūs iespējams gadījumā, ja šīs tiesības ir aizskartas ar likuma nepilnības novēršanu vispārējās jurisdikcijas tiesā. Konkrētāk paskaidrojot, jau no Satversmes tiesa likuma 16.panta izriet, ka Satversmes tiesa izskata lietas par: 1) likumu atbilstību Satversmei; 2) Latvijas parakstīto vai noslēgto starptautisko līgumu (arī līdz attiecīgo līgumu apstiprināšanai Saeimā) atbilstību Satversmei; 3) citu normatīvo aktu vai to daļu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām (aktiem); 4) citu Saeimas, Ministru kabineta, Valsts prezidenta, Saeimas priekšsēdētāja un Ministru prezidenta aktu, izņemot administratīvos aktus, atbilstību likumam; 5) tāda rīkojuma atbilstību likumam, ar kuru Ministru kabineta pilnvarotais ministrs ir apturējis pašvaldības domes pieņemto lēmumu; 6) Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi. Līdz ar to no Satversmes tiesas likuma *expressis verbis* izriet tas, ka nav iespējams Satversmes tiesā apstrīdēt normatīvā akta u.c. aktu tiesību tālākveidošanu. Tā, piemēram, kādā no Satversmes tiesas spriedumiem Satversmes tiesa ir izdarījusi šādu secinājumu: “*Tas, ka apstrīdētās normas piemērošana nav vienveidīga, nav pietiekams pamats, lai atzītu šo normu par neatbilstošu Satversmei.*”¹⁴¹ Kā uzskatāmu piemēru, lai vieglāk varētu izprast šādu likumdevēja nostāju, var minēt šādu situāciju: Senāts, kasācijas kartībā izskatīdams civillietu, pieņem spriedumu, izmantojot tiesību tālākveidošanas – analogijas metodi. Pēc kasācijas instances tiesas sprieduma spēkā stāšanās kādai privātpersonai nelabvēlīgu spriedumu taisa pirmās instances tiesa, piemērojot tieši to pašu argumentāciju, ko kasācijas instance. Pirmšķietami varētu likties,

¹³⁹ Skat., piemēram, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 21.03.2007. spriedumu lietā Nr. SKC-53/2007. Pieejams: <https://tiesas.lv/februaris-15> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

¹⁴⁰ Satversmes tiesas 2010. gada 25. novembra spriedums lietā Nr. 2010-06-01. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/?case-filter-years=%5B2010%5D&case-filter-status=&case-filter-types=&case-filter-result=&searchtext=> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

¹⁴¹ Satversmes tiesas 2011. gada 8. marta lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-52-03. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/?case-filter-years=%5B2010%5D&case-filter-status=&case-filter-types=&case-filter-result=&searchtext=> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

ka nelabvēlīgas sekas rada konkrēta tiesību norma, tomēr, ja tas būtu saistīts tikai ar tiesību normas piemērošanu, to iztulkojot, būtu iespējams šo normu apstrīdēt Satversmes tiesā. Tomēr, ja tiesa, lemjot par nelabvēlīga sprieduma pieņemšanu, ir izvēlējusies nodarboties ar tiesību tālākveidošanu, tad vienīgais tiesību aizsardzības līdzeklis ir augstākās instances tiesa vai objektīvi spēcīgāka argumentācija citā līdzīgā lietā, kas ļautu tiesību normu piemērot par labu personai, pret kuru sākotnēji šī norma ir tālākveidota par sliktu. Tomēr pirmās un otrās instances tiesās tas vairumā gadījumu ir neiespējami, jo parasti tieši kasācijas instances tiesas judikatūras avoti ir tie, kas veido tiesību tālākveidošanu šaurākā nozīmē vai tiesību normu piemērošanu plašākā nozīmē. Ņemot vērā, ka analogija ir atklātu likuma robu aizpildīšanas metode, Satversmes tiesas procesā netiek metodoloģiski nošķirti atklātu vai, piemēram, aizklātu likuma robu¹⁴², vai, piemēram, tiesību robu¹⁴³ aizpildīšanas veidi, bet šis jautājums tiek risināts kā tiesību, tā likuma robu aizpildīšanai vienlīdzīgi. Tomēr pastāv arī tāda situācija, kurā arī valsts konstitucionālā tiesa, šajā gadījumā Satversmes tiesa gan Satversmes tiesas procesā, gan vērtējot kāda akta atbilstību Satversmei, pielieto analogijas metodi. Tā, piemēram, kādā no Satversmes tiesas spriedumiem ir secināts, ka: *“Risinot tiesiskās situācijas līdz jaunā tiesiskā regulējuma izstrādāšanai un pieņemšanai, viens no risinājumiem ir tāds, ka tiesību norma valsts iestādēm un tiesām jāpiemēro, uz to pēc analogijas attiecinot kādu citu regulējumu. Izskatāmajā lietā līdz jaunā regulējuma pieņemšanai iespējams pēc analogijas piemērot atbilstošo Pensiju likuma 16. panta pirmajā daļā paredzēto invaliditātes pensijas aprēķina formulu gadījumos, kad šādi aprēķinātas invaliditātes pensijas apmērs pārsniedz saskaņā ar apstrīdēto normu aprēķināto apmēru.”*¹⁴⁴ Autors, atsaucoties uz šo Satversmes spriedumu vēlas uzsvērt uz diviem būtiskiem apsvērumiem: (1) Satversmes tiesa *a priori* pielieto tiesību tālākveidošanas metodi – analogiju, sīkāk neanalizējot un neizvērtējot analogijas piemērošanas

¹⁴² Aizklāts likuma robs ir tad, ja likumā attiecībā uz noteiktu dzīves gadījumu grupu ir ietverts pozitīvs tiesiskais regulējums, taču atbilstoši tā jēgai un mērķim šis regulējums minētajam gadījumam “nav piemērots”, jo tajā nav ņemtas vērā tās īpatnības, kas ir raksturīgas un nozīmīgas tieši šiem dzīves gadījumiem; likuma robs šeit izpaužas kā noteiktas ierobežojošas normas neesamība. Sk.:Larenz/Canaris, S.198; Wank R. Die Auslegung von Gesetzen. Eine Einführung. München: Carl Heymanns Verlag KG, 1997, S.98; Zippelius R. Juristische Methodenlehre. 6.Aufl. München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1994, S.59. Citēts pēc: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 319.lpp.; Sk. arī: Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: Autora izdevums, 2004, 176.lpp.

¹⁴³ Tiesību robs ir visas tiesību sistēmas nepilnība jeb kāda tiesiskā regulējuma vai vesela tiesību institūta trūkums, kuram atbilstoši apgrozības nepieciešamībai vai vispārējās tiesiskās apziņas pieprasītam tiesību principam būtu bijis jābūt ietvertam tiesību sistēmā. Sk.: Wank R. Die Auslegung von Gesetzen. München: Beck, 1997, S.98; Larenz K., Canaris C.W. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 3.Aufl. Berlin: Springer, 1995, S. 198. Citēts pēc: Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: Autora izdevums, 2004, 176.lpp.

¹⁴⁴ Satversmes tiesas 2013. gada 31. janvāra spriedums lietā Nr. 2012-09-01. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/?case-filter-years=%5B2013%5D&case-filter-status=&case-filter-types=&case-filter-result=&searchtext=> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

priekšnoteikumus. Tomēr tas nebūt nenozīmē, ka autors nepiekrīt Satversmes tiesas secinājumiem, jo šajā situācijā, kad vienīgā izeja piemērot invaliditātes pensijas aprēķina formulu ir tāda regulējuma izmantošana, kas vistuvāk atbilst nu jau spēkā neesošam regulējumam, jau *per se* pastāv atklāts likuma robs jeb likuma plānam pretēja nepilnība, kur attiecībā uz noteiktu dzīves gadījumu grupu (invaliditātes pensijas aprēķinu) vairs nav ietverts pozitīvs tiesiskais regulējums¹⁴⁵, kaut arī ir skaidri redzams, ka šāds regulējums ir nepieciešams un bez tā nevar iztikt; (2) Satversmes tiesa analogiju piemēro pēc pašas iniciatīvas, kad pieteicējs nav lūdzis to darīt. Šādi autora secinājumi atbilst arī viena no Latvijas tiesībzinātnieka Prof., Dr.iur. Kaspara Baloža atsevišķajām domām kādā no Satversmes tiesas spriedumiem, kur viņš norādījis, autors citē: *“Satversmes tiesas likums neaizliedz Satversmes tiesai nepieciešamības gadījumā tiesību tālākveidošanas ceļā aizpildīt likuma robus, pielietojot tiesību teorijā un praksē atzītas juridiskās metodes. Satversmes tiesa nedrīkst nepamatoti šauri tulkot savu kompetenci, atsakoties izvērtēt tiesību normas nepilnīga tvēruma radītās sekas.”*¹⁴⁶ Visbeidzot, jānorāda, ka *a priori* Satversmes tiesas likums neaizliedz Satversmes tiesai nepieciešamības gadījumā tiesību tālākveidošanas ceļā aizpildīt likuma robus, pielietojot tiesību teorijā un praksē atzītas juridiskās metodes. Satversmes tiesa nedrīkst nepamatoti šauri tulkot savu kompetenci, atsakoties izvērtēt tiesību normas nepilnīga tvēruma radītās sekas.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 319.lpp.

¹⁴⁶ Satversmes tiesas tiesneša Kaspara Baloža atsevišķās domas lietā Nr. 2007-03-01. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/?case-filter-years=%5B2007%5D&case-filter-status=&case-filter-types=&case-filter-result=%5B43%5D&searchtext=> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

¹⁴⁷ Turpat.

3. Privāttiesību tiesu prakses/judikatūras analīze analogijas piemērošanā

Analogija tiek atzīta par visbiežāk pielietoto metodi likuma robu aizpildīšanai.¹⁴⁸ To visnotaļ pamatoti var teikt arī par Latvijas tiesu praksi, t.sk. judikatūru privāttiesisku strīdu risināšanā. Tāpat arī analogijas piemērošanas tendences ir visai dažādas un tiesu prakse tālab nav vienveidīga. No vienas puses – tiesu pieeju atšķirīgums veicina juridisko domāšanu, no otras – šāda pieeja dažkārt ir nevēlama vai kritikas un plašākas analīzes vērta. Tā, piemēram, analogija privāttiesībās tiek piemērota vismaz 66, no kuriem 40 autoraprāt ievēribas vērtus nolēmumus Darbā ir analizējis autors. No piedāvātās tiesu prakses/judikatūras analīzes autors ir secinājis, ka: **1)** 5 gadījumos tiek risināta procesuālo tiesību normu analogija (Civilprocesa likuma normu piemērošana pēc analogijas), bet 35 nolēmumos tiek risināta materiālo tiesību normu analogija; **2)** 17 gadījumos tiek piemērota likuma analogija, bet 23 gadījumos tiek piemērota tiesību analogija. Turpmāk autors padziļināti norādīs uz tiesu prakses (rajona tiesu, apgabaltiesu un augstāko tiesu spriedumi un lēmumi) tendencēm analogijas piemērošanā, kā arī papildus tiks detalizēti analizēti, **pirmkārt**, Senāta spriedumi, tajā skaitā, bet ne tikai arī par judikatūru atzītie spriedumi, **otrkārt**, plaši tiks analizēts jau šajā darbā vairākkārt pieminētais Senāta 2003.gada 5.novembra spriedums lietā SKC-534 par Darba likuma 126.panta otrās daļas piemērošanu pēc analogijas. Visbeidzot, Darba pielikumā Nr.2 autors piedāvā lasītājiem arī rajona tiesu un apgabaltiesu nolēmumu detalizētu analīzi, kuri šajā nodaļā ir pieminēti tikai tendenču norādīšanai un 3.nodaļas beigās – statistisko vērtējumu Senāta un Darba pielikumā Nr.2 analizētajiem spriedumiem, lai arī, piemēram, citiem jurisprudences studentiem/praktiķiem vai citu nozaru pārstāvjiem būtu iespēja iepazīties ar vēl tik plaši neanalizētu, bet visaptverošu būtiskāko tiesu prakses/judikatūras avotu analīzi analogijas piemērošanā privāttiesībās.

3.1. Tiesu prakse/judikatūra analogijas piemērošanā pēc pušu iniciatīvas

Tiesu praksi analogijas piemērošanā pēc pušu iniciatīvas varētu iedalīt divos lielos blokos. Pirmajā gadījumā tiesa analogijas jautājumu vērtē, otrajā gadījumā – tiesa to nevērtē. Savukārt gadījumus, kad tiesa to vērtē, autora tiesu prakses analīzes rezultātā var iedalīt vēl sīkāk šādi: 1) tiesa analogiju apstiprina, tieši norādot; 2) tiesa analogiju noraida, tieši norādot; 3) tiesa analogiju apstiprina, nenorādot uz to tieši, bet to var izsecināt no sprieduma būtības.

¹⁴⁸ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 96.lpp.

Gadījumi, kad tiesa norāda uz analogiju, to tieši noraidot

Liepājas tiesas 2014.gada 17.jūlija spriedums lietā Nr.C20157414 un 2015.gada 9.janvāra spriedums lietā Nr.20304414 “Par Civillikuma 179.panta, 219.panta un likuma “Par valsts pensijām” 19.panta ceturtās daļas piemērošanu pēc analogijas”, Kurzemes rajona tiesas 2014.gada 4.jūnija spriedums lietā Nr. C28462813 “Par likuma “Par valsts pensijām” 19.panta ceturtās daļas piemērošanu pēc analogijas”, Jēkabpils rajona tiesas 2015.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr.C31292414 “Par Civillikuma 1702. un 1707.panta piemērošanu pēc analogijas”, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 21.oktobra spriedums lietā Nr.C30428215 “Par Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 5.panta pirmās daļas un 10.panta otrās daļas un Civillikuma 1071.panta piemērošanu pēc analogijas”, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 30.maija spriedums lietā Nr.SPC-19/2014¹⁴⁹ “Par Maksātspējas likuma 127.panta trešās daļas piemērošanu pēc analogijas”, Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 15.maija spriedums lietā Nr.C09020413¹⁵⁰ “Par likuma “Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās” 2.panta divdesmit pirmās daļas piemērošanu pēc analogijas”, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 30.septembra spriedums lietā Nr.SKC-2195-15 “Par Darba likuma 101.panta pirmās daļas 7. un 12.punkta piemērošanu pēc analogijas”.¹⁵¹

Gadījumi, kad tiesa analogiju vērtē tieši, apmierinot pušu lūgumu

Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 21.oktobra spriedums lietā Nr.C30428215 “Par Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 5.panta pirmās daļas un 10.panta otrās daļas un Civillikuma 1071.panta piemērošanu pēc analogijas” un Liepājas tiesas

¹⁴⁹ Likumdevējs ir izvēlējis zemnieku saimniecības īpašniekam nepiemērot individuālā komersanta statusu, līdz ar ko analogija, kā to pareizi secinājusi arī tiesa, šeit nav piemērojama.

¹⁵⁰ Nav saprotams, ko pirmās instances tiesa sprieduma 2.lpp. 10.rindkopā ir domājusi ar vārdiem “tiesību normu analogijas”, jo pastāv divu veidu analogija – tiesību un likuma. Domājams, ka ar šo tiesa ir domājusi tiesību analogiju, tomēr pat arī tiesību analogija pēc būtības šajā spriedumā netika analizēta, bet gan tika analizēta likuma analogija. Līdz ar to ir redzams, ka šī tiesa nav izpratusi analogijas institūta būtību no tās satura viedokļa.

¹⁵¹ Pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkoti 2017.gada 19.martā].

2015.gada 16.maija spriedums lietā Nr.C29699614¹⁵² “Par Komerclikuma 241.panta piemērošanu pēc analogijas”.¹⁵³

Gadījumi, kad tiesa analogiju apstiprina, nenorādot uz to tieši

Rīgas rajona tiesas 2016.gada 24.maija spriedums lietā Nr.C33543216 “Par Civilprocesa likuma 28.panta septītās daļas piemērošanu pēc analogijas”, Liepājas tiesas 2014.gada 17.jūlija spriedums lietā Nr.C20157414 un 2015.gada 9.janvāra spriedums lietā Nr.20304414¹⁵⁴ “Par Civillikuma 179.panta, 219.panta un likuma “Par valsts pensijām” 19.panta ceturtais daļas piemērošanu pēc analogijas”, Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2016.gada 3.maija spriedums lietā Nr.C32343115 “Par Civillikuma 1067. – 1075.panta piemērošanu pēc analogijas”, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 1.februāra spriedums lietā Nr.C30672915 “Par Maksātspējas likuma 114.panta piemērošanu pēc analogijas”.¹⁵⁵

Gadījumi, kad tiesa nevērtē analogijas jautājumus

Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 10.aprīļa spriedums lietā Nr.C29633413 “Par Civillikuma 2031.panta piemērošanu pēc analogijas”, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2014.gada 4.jūnija spriedums lietā Nr.C30634611 “Par Civillikuma 1657.panta piemērošanu pēc analogijas”¹⁵⁶, Madonas rajona tiesas 2015.gada 5.februāra spriedums lietā Nr.31406814, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas spriedums lietā Nr.C31405613, Jelgavas tiesas 2014.gada 13.novembra spriedums lietā Nr.C15141614 un 2014.gada 13.novembra spriedums lietā Nr.C15141314, Zemgales apgabaltiesas 2015.gada 12.februāra spriedums lietā Nr.C28288214 “Par likuma “Par dzīvojamo telpu īri” 11.³ panta otrās daļas piemērošanu pēc analogijas”.¹⁵⁷

¹⁵² Lai arī sabiedrība ar ierobežotu atbildību pēc būtības ir slēgta sabiedrība, no savu kapitāla daļu finansēšanas iespēju, t.sk. to iegādes viedokļa, arī sabiedrībām ar ierobežotu atbildību ir nepieciešama šī likumā noteiktā aizsardzība. Tāpēc nākošais būtiskais solis būtu šādu pašu normu ietvert arī Komerclikuma, papildinot Komerclikumu ar jaunu 193.pantu, pārceļot visu pārējos pantus par vienu ciparu uz augšu, šādā redakcijā: 193.pants “*Sabiedrībai aizliegts izsniegt aizdevumu vai citādi tieši vai netieši finansēt trešās personas šīs sabiedrības kapitāldaļu iegādei*”.

¹⁵³ Pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkoti 2017.gada 19.martā].

¹⁵⁴ Autora ieskatā beidzot būtu nepieciešams ieviest skaidru regulējumu vecumam, līdz kuram personām būtu tiesības saņemt uzturlīdzekļus no saviem vecākiem arī gadījumos, kad tās ir sasniegušas pilngadību un turpina mācīties izglītības iestādē. Autors piedāvā papildināt Civillikuma 179.pantu ar jaunu otro daļu šādā redakcijā: “*Šī panta izpratnē par bērnu ir atzīstama arī tāda persona, kura ir sasniegusi pilngadību (219.p.) un kura līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai mācās vai studē vispārējā, profesionālās izglītības iestādē, koledžā vai augstskolā pilna laika klātienē, izņemot laiku, kad persona ir pārtraukusi studijas.*”

¹⁵⁵ Pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkoti 2017.gada 19.martā].

¹⁵⁶ Autors norāda, ka šajā gadījumā tiesa ir palaidusi garām būtisku apstākli – nenoteiktus juridisku jēdzienus pēc analogijas nav iespējams piemērot, jo tie nav paredzēti konkrētām, likumā noteiktām dzīves situācijām, bet gan visu pirms – piepildīšanai ar saturu. Tas pats ir attiecināms arī uz analogijas piemērošanu tiesību normās esošām ģenerālklausulām.

¹⁵⁷ Pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkoti 2017.gada 19.martā].

3.2. Tiesu prakse/judikatūra analogijas piemērošanā pēc tiesas iniciatīvas

Šajā sadaļā jānorāda, ka gadījumus, kad analogija tiek piemērota pēc tiesas iniciatīvas, autors, analizējot tiesu praksi, varētu iedalīt šādi: 1) gadījumi, kad pirmās instances tiesa pati piemin analogiju un izlemj pēc tās, un apelācijas instances tiesā lieta netiek skatīta; 2) gadījumi, kad lieta tiek skatīta arī apelācijas instances tiesā, jautājum tiek izlemts pēc būtības ar tiesas pievienošanos analogijas piemērošanas jautājumā pirmās instances tiesas secinājumiem; 3) augstākās instances tiesa pati piemin un piemēro analogiju, kur zemāku instanču tiesas to nav darījušas; 4) augstākās instances tiesa neanalizē analogijas piemērošanas jautājumus, kur zemāku instanču tiesas to ir darījušas. Savukārt gadījumus, kad augstākā instance piemēro analogiju pēc savas iniciatīvas, kur zemāku instanču tiesas to nav darījušas, papildus var iedalīt šādi: 1) tiesa atstāj apelācijas instances spriedumu negrozītu; 2) tiesa apmierina kasācijas sūdzību un atceļ apelācijas instances spriedumu.

Gadījumi, kad pirmās instances tiesa pati piemin analogiju un izlemj pēc tās, un apelācijas instances tiesā lieta netiek skatīta

Balvu rajona tiesas 2013.gada 20.decembra spriedums lietā Nr.C09031913, Rēzeknes rajona tiesas 2016.gada 31.oktobra spriedums lietā Nr.C26208916 un 2016.gada 25.augusta spriedums lietā Nr.C26151816, Cēsu rajona tiesas 2016.gada 19.oktobra spriedums lietā Nr.C11092216 un 2015.gada 31.augusta spriedums lietā Nr.C11090715, un 2015.gada 26.marta spriedums lietā Nr.C11061715 “Par Civillikuma 179.panta, 219.panta un likuma “Par valsts pensijām” 19.panta ceturtās daļas piemērošanu pēc analogijas”, Bauskas rajona tiesas 2016.gada 1.novembra spriedums lietā Nr.C10072815 “Par Civilprocesa likuma 42.panta pirmās daļas piemērošanu pēc analogijas”¹⁵⁸, Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 23.jūlija lēmums lietā Nr.C29509915 “Par CPL 568. un 632.panta piemērošanu pēc analogijas”, Rīgas rajona tiesas 2016.gada 24.marta spriedums lietā Nr.C33281315 “Par Ministru kabineta 2008.gada 9.decembra noteikumu Nr.1013 “Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” 28. un 29.punkta piemērošanu pēc analogijas”, Rēzeknes tiesas 2016.gada 25.februāra spriedums lietā Nr.C26130115, 2016.gada 16.februāra spriedums lietā Nr.C26130215, 2015.gada 11.novembra spriedums lietā Nr.C26129915, 2015.gada 30.septembra spriedums lietā Nr.C26105115, 2015.gada 19.maija spriedums lietā

¹⁵⁸ Autors šajā spriedumā atrod visai interesantu un netipisku valsts nodevas piedziņas konstrukciju, līdz ar ko valsts nodevas piedziņa no atbildētāja nav pamatota un analogija šajā gadījumā nav piemērojama.

Nr.C26120014, 2015.gada 29.aprīļa spriedums lietā Nr.C26120514¹⁵⁹ “Par Ministru kabineta 2006.gada 12.decembra noteikumu Nr.999 "Kārtība, kādā dzīvojamās telpas īrnieks un izīrētājs norēķinās ar pakalpojumu sniedzēju par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvojamās telpas lietošanu" 12.8.punkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2013.gada 17.septembrim) piemērošanu pēc analogijas”.¹⁶⁰

Gadījumi, kad lieta tiek skatīta arī apelācijas instances tiesā, jautājum tiek izlemts pēc būtības ar tiesas pievienošanas analogijas piemērošanas jautājumā pirmās instances tiesas secinājumiem

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2016.gada 18.februāra spriedums lietā Nr.C32231314 “Par Komerclikuma 59.panta piemērošanu pēc analogijas”.¹⁶¹

Gadījumi, kad augstākās instances tiesa pati piemin un piemēro analogiju, kur zemāku instanču tiesas to nav darījušas atstāj apelācijas instances spriedumu negrozītu

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2016.gada 21.jūnija spriedums lietā Nr. SKC – 177/2016.¹⁶²

Gadījumi, kad augstākās instances tiesa pati piemin un piemēro analogiju, kur zemāku instanču tiesas to nav darījušas, apmierina kasācijas sūdzību un atceļ apelācijas instances spiedumu

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 20.novembra spriedums lietā Nr. SKC – 1981/2013 “Par CPL 42.panta ceturtais daļas piemērošanu pēc analogijas” un Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-300/2011 “Par darba likuma 122.panta piemērošanu pēc analogijas”.¹⁶³

Gadījumi, kad augstākās instances tiesa neanalizē analogijas piemērošanas jautājumus, kur zemāku instanču tiesas to ir darījušas

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 26.janvāra spriedums lietā Nr.SKC-1650/2015 “Par Darba likuma 41.panta piemērošanu pēc analogijas”.¹⁶⁴

¹⁵⁹ Zīmīgi, ka visās šajās lietās bija arī viens un tas pats Rēzeknes tiesas tiesnesis. Jāteic, ka šāda Rēzeknes tiesas lietu iedalīšana ir nākusi par labu tiesas kopējās spriešanas vienveidīgumam vismaz tajās lietās, kur ir acīmredzams, ka analogija ir piemērojama tieši tā, kā tas darīts minētajās lietās.

¹⁶⁰ Pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkoti 2017.gada 19.martā].

¹⁶¹ Turpat.

¹⁶² Turpat.

¹⁶³ Turpat.

¹⁶⁴ Turpat.

3.3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta prakse/judikatūra analogijas piemērošanas jautājumos

3.3.1. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 20.novembra spriedums lietā Nr. SKC – 1981/2013¹⁶⁵ “Par CPL 42.panta ceturtās daļas piemērošanu pēc analogijas” (*likuma analogija*)

Šajā lietā tiesai bija jāatrisina strīds par to, vai persona, kura iesniedz apelācijas sūdzību, ir atbrīvojama no valsts nodevas samaksas par šīs apelācijas sūdzības iesniegšanu, ņemot vērā, ka atbrīvošanu no tiesas izdevumiem par atsevišķu procesuālu darbību veikšanu CPL neparedz. Atbilstoši CPL 42.panta ceturtajai daļai, ja abas puses ir atbrīvotas no tiesas izdevumiem, tos uzņemas valsts. Savukārt saskaņā ar CPL 43.panta ceturto daļu “*Tiesa vai tiesnesis, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, pilnīgi vai daļēji atbrīvo to no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos [..]*” Senāts atzina, ka CPL 42.panta ceturtā daļa ir piemērojama gadījumā, ja ar tiesas vai tiesneša lēmumu atbildētājs pilnīgi atbrīvots no visiem tiesas izdevumiem. Tomēr tiesa turpmāk norādīja sekojošo: “*minētais, ņemot vērā CPL 5.panta piektajā daļā noteikto (likuma un tiesību analogija), nenozīmē, ka šā likuma 42.panta ceturtajā daļā paredzētās sekas nevar tikt attiecinātas uz izšķiramo jautājumu par tiesas izdevumu atlīdzināšanu valstij. Tādēļ katrā konkrētajā gadījumā tiesai jāapsver, vai tiesas izdevumu piedziņa valsts ienākumos no atbildētāja, kurš kā mazturīgs, pamatojoties uz tiesneša (tiesas) lēmumu, ticis atbrīvots no valsts nodevas samaksas, nenonāks pretrunā ar Civilprocesa likuma 43.panta ceturtajā daļā ietvertās normas jēgu un mērķi. Citiem vārdiem, svarīgi ir noskaidrot, vai apstākļi, kas bijuši par pamatu atzinumam, ka atbildētājs mantiskā stāvokļa dēļ nav spējīgs samaksāt valsts nodevu, tiesvedības laikā līdz sprieduma taisīšanai ir mainījušies, piemēram, atbildētāja mantiskais stāvoklis uzlabojies tiktāl, ka viņš vairs neatbilst maznodrošinātas personas statusam un līdz ar to nevar pretendēt uz pilnīgu atbrīvošanu no tiesas izdevumu atlīdzināšanas valstij. Savukārt, ja šādi apstākļi nav konstatēti, tad jautājums par tiesas izdevumiem izspriežams, pēc analogijas piemērojot Civilprocesa likuma 42.panta ceturtās daļas normu.*” Autors pievienojas Senāta secinājumiem, jo tiesa vistiešākajā tiesību tālākveidošanas nozīmē atklāj tās esenci un dod pamatoti plašākas iespējas mazturīgām personām pretendēt uz atbrīvojumiem no valsts nodevas samaksas arī par atsevišķām procesuālajām darbībām katrā konkrētajā tiesas procesa stadijā.

¹⁶⁵ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

3.3.2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2016.gada 21.jūnija spriedums lietā Nr. SKC – 177/2016¹⁶⁶ “Par Biedrību un nodibinājuma likuma 40.panta pirmās daļas un Komerclikuma 217.panta otrās daļas un 288.panta otrās daļas piemērošanu pēc analogijas” (*tiesību analogija*)

Šajā lietā personas A, B un C (turpmāk – Prasītāji) 2012.gada 23.oktobrī vērsās ar prasību Liepājas tiesā pret dzīvokļu īpašnieku biedrību “Roņu 5” par dzīvokļu īpašnieku biedrības “Roņu 5” dibināšanas sapulces 2006.gada 24.februāra lēmuma Nr.1 atzīšanu par spēkā neesošu. Prasībā norādīts, ka dibināšanas lēmums ir safabricēts un daļa parakstu ir viltoti, līdz ar ko dibināšanas sapulcē nevarēja piedalīties 75% īpašumu īpašnieku un lēmums nevarēja tikt pieņemts. Pirmās instances tiesa prasību noraidīja. Arī apelācijas instances tiesa prasību noraidīja, norādot, ka ir ņemams vērā jaunais Dzīvokļu īpašuma likuma 16.panta ceturtās daļas regulējums (spēkā no 2011.gada 1.janvāra), kas noteic 3 mēnešu pārsūdzības termiņu dzīvokļu īpašnieku kopības lēmumiem. Savukārt likums “Par dzīvokļa īpašumu” (spēkā līdz 2011.gada 1.janvārim) pārsūdzību neparedzēja. Tomēr apelācijas instances tiesa nolēma nepiemērot Civillikuma 1895.pantā minēto vispārējo noilguma termiņu – 10 gadus, argumentējot to ar apstākli, ka tieši jaunais regulējums – 3 mēnešu pārsūdzības termiņš – ir ņemams vērā. Līdz ar to arī no šī viedokļa tiesas ieskatā termiņš bija nokavēts par vairāk kā 5 gadiem. Viens no Prasītājiem (B) iesniedza kasācijas sūdzību, tomēr Senāts apelācijas instances lēmumu atstāja negrozītu, papildus norādot sekojošus argumentus. Pirmkārt, apelācijas instances tiesa nepareizi piemēroja Civillikuma 3.panta noteikumus, jo piemēroja tiesību normas, kuras vēl nebija spēkā, kad radās minētā tiesiskā attiecība – dzīvokļu īpašnieku kopības lēmuma pieņemšana. Otrkārt, likums “Par dzīvokļu īpašumu”, kas bija spēkā līdz 2011.gada 1.janvārim, neparedzēja pārsūdzības termiņu iepriekšminētajai prasības celšanai. Turklāt dzīvokļu īpašnieku kopības juridiskais statuss ir līdzīgs sabiedrībai ar ierobežotu atbildību un biedrību. Turklāt papildus Augstākā tiesa norādīja, ka Biedrību un nodibinājumu likuma 40.panta pirmajā daļā (biedrība), Komerclikuma 217.panta otrajā daļā (sabiedrība ar ierobežotu atbildību) un 288.panta otrajā daļā (akciju sabiedrība) tika noteikti 3 mēnešu pārsūdzības termiņi biedru vai sabiedrības dalībnieku lēmumu atzīšanai par spēkā neesošu. Līdz ar to Augstākā tiesa secināja, ka lēmuma pieņemšanas dienā pastāvēja atklāts likuma robs, proti, likumā nebija ietverta tieši šādam gadījumam paredzēta regulācija, lai gan tādai vajadzēja būt. Uz to norāda arī likumdevēja vēlāka rīcība, novēršot šo likuma robu un ietverot pārsūdzības termiņu jaunajā Dzīvokļu īpašumu likumā. Līdz ar to Augstākā tiesa šo atklāto likuma robu aizpildīja ar

¹⁶⁶ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

analoģijas palīdzību, attiecinot Biedrību un nodibinājuma likuma 40.panta pirmajā daļā, Komerclikuma 217.panta otrajā daļā un 288.panta otrajā daļā ietverto prekluzīvo termiņu uz dzīvokļu īpašnieku kopību lēmumiem, tai skaitā uz to dibināšanas lēmumiem, kuri pieņemti pirms 2010.gada 28.oktobra Dzīvokļa īpašuma likuma stāšanās spēkā 2011.gada 1.janvārī. Šajā ziņā darba autors pievienojas Augstākās tiesas motivācijai, tomēr pauž bažas par to, ka, ja jaunais Dzīvokļu īpašumu likums vēl netiktu pieņemts, Augstākajai tiesai iztrūktu būtisks elements analoģijas piemērošanā. Lai gan vēlāka likumdevēja griba nav obligāts priekšnoteikums analoģijas piemērošanā pēc būtības, šajā situācijā Augstākā tiesa uz šādu likumdevēja gribu balstījās tieši. Tomēr autora ieskatā arī bez jaunā likuma būtu iespējams piemērot analoģiju, ņemot vērā, ka dzīvokļu īpašnieku kopība pēc savas juridiskās konstrukcijas ir līdzīga biedrībai, sabiedrībai ar ierobežotu atbildību un akciju sabiedrībai.

3.3.3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 30.maija spriedums lietā Nr.SPC-19/2014¹⁶⁷ “Par Maksātnespējas likuma 127.panta trešās daļas piemērošanu pēc analoģijas” (likuma analoģija)

I.S. 2013.gada 18.oktobrī iesniedza tiesā maksātnespējas procesa pieteikumu, kurš tajā pašā datumā tika pieņemts un tika ierosināta civillietā. 2013.gada 25.oktobrī tika pasludināts I.S. maksātnespējas process. Par šo spriedumu protestu iesniedza Ģenerālprokuratūras virsprokurors, argumentējot to ar faktu, ka zemnieku saimniecības īpašnieks I.S. ir pielīdzināms individuālajam komersantam un ka bez ievērības ir atstāts likuma “Par individuālo (ģimenes) uzņēmumu un zemnieka vai zvejnieka saimniecību” terminu skaidrojums, ka zemnieku saimniecība ir individuālais uzņēmums, kas ražo lauksaimniecības produkciju, izmantojot speciāli šim mērķim galveno ražošanas līdzekli – zemi. Tāpat virsprokurors norādīja, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 127.panta trešo daļu fiziskās personas maksātnespējas process nav piemērojams individuālajam komersantam un tādējādi šī norma ir piemērojama pēc analoģijas, attiecinot to uz zemnieku saimniecības īpašnieku. Augstākā tiesa šo virsprokurora protestu noraidīja, norādot, ka *“Līdz ar fiziskās personas ierakstīšanu komercrēģistrā individuālā komersanta statusā, tā kļūst par komersantu. Komersants ir speciālais komerciesību subjekts, kura veiktā darbība uzskatāma par komercdarbību”* (sk. arī A.Strupišs. *Komerclikuma komentāri III.B daļa. Komersanti. XI sadaļa. Kapitālsabiedrības (134.-184.pants). Izdevējs: “A.Strupiša juridiskais birojs” SIA, 2003, 23.lpp.*)” Tāpat lietā netika atrasti pierādījumi, ka I.S. būtu reģistrēts komercrēģistrā kā individuālais komersants. Līdz ar to tiesa secināja sekojošo: *“Zemnieka saimniecības īpašnieks, kurš ir ierakstīts Uzņēmumu*

¹⁶⁷ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā]

reģistrā un tādējādi nav Komerclikuma subjekts (Komerclikuma spēkā stāšanās likuma 17.panta devītā daļa), nav uzskatāms par Maksātnespējas likuma 127.panta trešajā daļā minēto individuālo komersantu, tādēļ viņam piemērojams fiziskās personas maksātnespējas process”. Autors pievienojas šim Augstākās tiesas secinājumam arī tādēļ, ka zemnieku saimniecības īpašnieks kā speciālais tiesību subjekts likumdevēja ieskatā nevarēja tikt atstāts bez ievērības šajā jautājumā. Tomēr likumdevējs ir izvēlējis zemnieku saimniecības īpašniekam nepiemērot individuālā komersanta statusu, līdz ar ko analogija šeit nav piemērojama.

3.3.4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 30.septembra spriedums lietā Nr.SKC-2195-15¹⁶⁸ “Par Darba likuma 101.panta pirmās daļas 7. un 12.punkta piemērošanu pēc analogijas” (likuma analogija)

Šajā lietā prasību tiesā 2013.gada 25.martā cēla persona B (turpmāk – Darbinieks) pret AS “Nosaukums” (turpmāk – Darba devējs) par darba tiesisko attiecību izbeigšanu ar 2013.gada 28.janvāri atbilstoši Darba likuma 100.panta piektajai daļai, papildus lūdzot atzīt par spēkā neesošu darba devēja rīkojumu par darba tiesisko attiecību izbeigšanu, piedzīt atlaišanas pabalstu Ls 2095,95 apmērā, morālā kaitējuma kompensāciju Ls 1500 apmērā un zaudējumu atlīdzību Ls 356,84 apmērā. No sprieduma izriet, ka Darbinieks, pamatojoties uz Darba likuma 100.panta piekto daļu bija uzteicis darba līgumu ar 2013.gada 28.janvāri, pamatojoties uz to, ka tam tika noteikta invaliditāte. Tomēr darba devējs vēlāk pats izdeva rīkojumu par darba tiesisko attiecību izbeigšanu. Darba devējs tiesā cēla pretprasību, lai atzītu, ka darba tiesiskās attiecības ir izbeigtas uz Darba likuma 100.panta pirmās daļas, kas noteic darba tiesiskās attiecības izbeigt pēc darbinieka uzteikuma ne agrāk kā 1 mēnesi pēc uzteikuma. Tāpat Darba devējs lūdza atzīt Darbinieka uzteikumu par spēkā neesošu. Pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa prasību apmierināja daļā, bet pretprasību noraidīja. Prasība tika apmierināta daļā par darba tiesisko attiecību izbeigšanu ar 2013.gada 28.janvāri, bet noraidīta daļā par minētajām atlīdzībām. Darbinieks iesniedza kasācijas sūdzību, kur, cita starpā, attiecībā uz pabalsta neizmaksu norādīja, ka Darba likuma 101.panta pirmās daļas 7. un/vai 12.punktā norādītie apstākļi Darba devēja tiesībai atlaist darbinieku ir jāvērtē pēc analogijas ar 100.panta piekto daļu, līdz ar ko ir piemērojams arī Darba likuma 112.pants. Tāpat Darbinieks norādīja arī uz Satversmes 91. un 92.pantā nostiprinātajām pamattiesībām, t.i. vienlīdzības principu un tiesībām uz taisnīgu tiesu un taisnīgu atlīdzinājumu. Senāts šādai Darbinieka argumentācijai nepiekrita, norādot, ka konkrēto faktisko situāciju jau regulē Darba likuma 100.panta piektā daļa, uz kā pamata arī darba tiesiskās attiecības ir uzteiktas. Tiesa sprieduma 7.2.punktā un

¹⁶⁸ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

7.3.punktā secināja, ka nav konstatējams neviens no analogijas piemērošanas priekšnoteikumiem, papildus uz tiem arī norādot, jo “*tādu dzīves gadījumu, kāds ir šajā lietā, regulē Darba likuma 100.panta piektā daļa un 112.pants. Līdz ar to strīds par tiesībām uz atlaišanas pabalstu bija atrisināms ar iepriekš minēto normu pareizu interpretāciju, t.i., šo normu sastāva ietvaros.*” [7.3.punkts] Autors šādai tiesas atziņai pievienojas, papildus norādot, ka likumdevējs ar Darba likuma 100.panta piekto daļu ir izlēmis aizsargāt arī Darba devēju tādā veidā, ka darbiniekam ir jāpierāda svarīgs iemesls. Savukārt Darba likuma 101.panta pirmās daļas 7. un/vai 11.punkts regulē konkrētu tiesisko sastāvu. Līdz ar to analogija nav piemērojama.

3.3.5. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 26.janvāra spriedums lietā Nr.SKC-1650/2015¹⁶⁹ “Par Darba likuma 41.panta piemērošanu pēc analogijas” (likuma analogija)

Šajā lietā prasību tiesā cēla kādas augstskolas (turpmāk – Atbildētājs) profesors (turpmāk – Prasītājs) par nesamaksātās darba algas piedziņu un likumisko procentu piedziņu. Prasītājs pie Atbildētāja strādāja kopš 2005.gada 3.oktobra līdz 2016.gada 26.jūlijam, kad darba tiesiskās attiecības pēc darbinieka uzteikuma tika izbeigtas. Lietā nav strīds par uzteikuma tiesiskumu. Lietā ir strīds: 1) Par darba algas izmaksas apmēru, proti, vai Ministru kabineta 2009.gada 28.jūlija noteikumos Nr.836 “Pedagogu darba samaksas noteikumi” (turpmāk – Valdības noteikumi) noteiktā minimālā asociētā profesora mēneša darba algas likme Ls 661 sākot ar 2009.gada 1.septembri ir attiecināma arī uz privātajām augstskolām; 2) Par to, vai rakstveidā neizteikti darba līguma grozījumi, kas pasliktina darbinieka stāvokli, bet pēc kuriem darbinieks ir turpinājis strādāt līdz uzteikuma brīdim, pēc analogijas ir atzīstami par saistošiem darbiniekam saskaņā ar Darba likuma 41.pantu. Attiecībā uz pirmo jautājumu pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa noteica, ka Valdības noteikumi ir saistoši tikai valsts finansētām augstskolām un privātajās augstskolās ir piemērojama zemāka mēnešalgas likme. Attiecībā uz otro jautājumu, kas ir cieši saistīts ar pirmo jautājumu, pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa norādīja, ka šajā gadījumā ir piemērojama likuma analogija un ka nenoslēgtajos darba līguma grozījumos (iesniegumā par piekrišanu par darba algas samazināšanu līdz Ls 180) minētā darba alga, **pirmkārt**, netiek saistīta ar Valdības noteikumiem, **otrkārt**, pēc analogijas ir piemērojams Darba likuma 41.pants par rakstveidā nenoslēgtu, bet pildītu darba līgumu. Pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa, cita starpā, pievienojās Senāta 2010.gada 10.novembra spriedumā Nr.SKC-821 paustajai atziņai

¹⁶⁹ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

“Lai arī tas nav expressis verbis norādīts Darba likuma 97.pantā, darba līguma grozījumiem pēc analogijas piemērojami arī citi nosacījumi, kas reglamentē darba līguma formu, proti, Darba likuma 41.panta pirmā un otrā daļa, un gadījumā, ja darbinieks un darba devējs ir uzsākuši izpildīt darbu atbilstoši rakstveidā nenoformētajiem darba līguma grozījumiem, rakstveida formas neievērošanai ir tādas pašas tiesiskās sekas kā rakstveidā izteiktiem darba līguma grozījumiem, un puses var prasīt šādu grozījumu izteikšanu rakstveidā.” Tomēr darbinieks kasācijas sūdzībā norādīja, ka minētā Senāta atziņa ir prettiesiska un nav izmantojama kā judikatūra, jo, **pirmkārt**, rakstveidā nenoslēgta darba līguma noslēgšana un pildīšana ir paredzēta darbinieka interešu aizstāvībai, lai uzlabotu viņa tiesisko stāvokli. **Otrkārt**, rakstveidā nenoslēgti darba līguma grozījumi var gan uzlabot, gan pasliktināt darbinieka tiesisko stāvokli. Līdz ar to šajā sakarā līdzība starp šīm situācijām ir tikai daļēja. **Treškārt**, konkrētie darba līguma grozījumi pasliktina darbinieka tiesisko stāvokli, līdz ar ko tiesa ir legalizējusi darba devēja tiesības pārkāpt Darba likuma 40. un 97.pantu. Tāpat kasators norādīja, ka tiesas nepareizi iztulkojušas arī Valdības noteikumu piemērošanu un ka tie ir piemērojami arī privātajām augstskolām. Senāts atcēla apelācijas instances tiesas spriedumu, norādot, ka Valdības noteikumi attiecas arī uz privātajām augstskolām. Līdz ar to, tā kā darba algas samazinājums nedrīkstēja būt zemāks par Ls 661 pat pēc pušu vienošanās, kasatoram bija tiesības vismaz uz šo atlīdzību par katru mēnesi, kad tam nav izmaksāta darba samaksa. Līdz ar to analogijas piemērošanas jautājums vairs nebija jāapspriež, jo minētie darba līguma grozījumi vairs nebija saistoši.

Tomēr Autors kritiski vērtē Senāta rīcību, nevērtējot analogijas piemērošanas jautājumus, jo kasators bija norādījis uz visai būtiski darbinieku tiesību aizsardzības institūtu. Turklāt Senāts, autora ieskatā kā kompetentākā un no judikatūras un tiesību tālākveidošanas viedokļa spēcīgākais tiesību normu piemērotājs, šo problēmjautājumu izvērtējot, radītu situāciju, kurā, iespējams, par šo jautājumu tiktu atrisināta virkne strīdu ārpus tiesas ietvaros. Turpinot kasatora argumentācija par darba līguma grozījumiem, autors nepievienojas kasatora argumentācijai daļā, ar kuru analogija nav piemērota pareizi. Darba likums aizsargā ne tikai darbinieku, bet arī darba devēju. Turklāt grozījumi, kā darba devēja tiešs aizsardzības līdzeklis, piemēram, ir paredzēti Darba likuma 98.panta pirmajā daļā, kas noteic: *“Darba devējam saskaņā ar šā likuma 101.panta pirmās daļas noteikumiem ir tiesības ne vēlāk kā vienu mēnesi iepriekš rakstveidā uzteikt darba līgumu ar nosacījumu, ka darba tiesiskās attiecības tiks izbeigtas, ja darbinieks nepiekrītīs tās turpināt atbilstoši darba devēja piedāvātajiem darba līguma grozījumiem.”* Līdz ar to nevar piekrist kasatora viedoklim, ka darba līguma grozījumi, kas

pasliktina darbinieka tiesisko stāvokli, nevar tikt pēc analogijas attiecināti uz Darba likuma 41.pantu.

3.3.6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 8.decembra spriedums lietā Nr. SKC – 2672/2016¹⁷⁰ (turpmāk – SKC-2672/2016) un Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 13.aprīļa spriedums lietā Nr.SKC-300/2011¹⁷¹ (turpmāk – SKC-300/2011) “Par darba likuma 122.panta piemērošanu pēc analogijas” (*likuma analogija*) (judikatūras maina)

Abās šajās lietās tika risināts jautājums par to, vai Darba devējam ir ne tikai pienākums, bet vispār arī tiesības apstrīdēt darbinieka uzteikumu, kas izteikts, pamatojoties uz Darba likuma 100.panta piektās daļas. Turpmāk tiks detalizēti analizēts spriedums SKC-300/2011, ņemot vērā, ka lietas faktiskie apstākļi ir analogi spriedumam SKC-2672. Pēc tam tiks analizēti arī būtiskākie sprieduma SKC-2672/2016 secinājumi un šī sprieduma atsevišķās domas.

Spriedumā lietā SKC-300/2011 prasītājs bija darbinieks, kas cēla prasību tiesā pret savu darba devēju par darba devēja uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu, zaudējumu piedziņu un atlīdzības par morālā kaitējuma piedziņu. Darbinieks 2009.gada 22.oktobrī uzteica darba devējam darba līgumu, pamatojoties uz Darba likuma 100.panta piekto daļu. Savukārt darba devējs, uzskatot, ka darbinieks ir rīkojies pretlikumīgi, 2009.gada 16.novembrī uzteica darba līgumu darbiniekam. Darbinieks iesniedza prasību tiesā. Pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa prasību noraidīja, pamatojot to ar apstākli, ka darba devējs bija tiesiski atbrīvojis no darba darbinieku, jo darbinieka minētie apstākļi tiesas ieskatā netika uzskatīti par svarīgu iemeslu Darba likuma 100.panta piektās daļas izpratnē. Darbinieks iesniedza kasācijas sūdzību. Augstākā tiesa apelācijas instances spriedumu atcēla. Papildus Augstākā tiesa norādīja, ka tiesas nav ņēmušas vērā faktu, ka darba devējam vispirms bija jāapstrīd darbinieka uzteikums. Šāda secinājuma pamatā bija analogija ar Darba likuma 122.pantu, kurā darbiniekam ir tiesības celt prasību tiesā par darba devēja uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu. Augstākā papildus analogijas pamatošanai izdarīja arī šādu secinājumu: *“Turklāt, ievērojot Civilprocesa likumā noteikto dispozitivitātes principu, persona ir tiesīga izmantot prasības tiesības pēc saviem subjektīviem ieskatiem, t.i., pusei pašai jāizlemj, vai tā vēlas un vai tai ir vajadzība vērsties tiesā, vai turpretim labāk paciest tiesību traucējumu (sk. Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 214.lpp.). Konkrētajā gadījumā iepriekš minētais*

¹⁷⁰ Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikatūras-nolemumu-arhivs/> [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī].

¹⁷¹ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

darbinieka uzteikums tiesā nav apstrīdēts un ir spēkā.” Savukārt spriedumā SKC-2672/2016 augstākā tiesa izdarīja pilnīgi pretēju secinājumu, sprieduma 13.2.punkta 8.rindkopā norādot, autors citē: *“Tā kā likums nepieļauj darba devēja tiesības iejaukties darbinieka gribas izpausmē izbeigt darba tiesiskās attiecības, darba devēja prasījums par darbinieka uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu nevar būt izskatīšanas priekšmets tiesā.*” Savukārt sprieduma 13.3.punktā augstākā tiesa secināja, ka, autors citē: *“[...] pamats darba tiesisko attiecību uzteikumam saskaņā ar Darba likuma 100.panta piekto daļu ir darbinieka subjektīvā attieksme pret, viņa ieskatā, tikumības un taisnprātības apsvērumiem neatbilstošiem darba apstākļiem, kas neļauj viņam turpināt darba tiesiskās attiecības un kas tādējādi ir pamats to tūlītējai izbeigšanai.*” Turklāt Senāts papildus norādīja uz fenomenālu apstākli, ka, autors citē: *“Tādēļ situācijā, kad darba devējs ir izmaksājis atlaišanas pabalstu, lai gan pēc tā pārliecības nav pastāvējis svarīgs iemesls Darba likuma 100.panta piektās daļas izpratnē, kad darbinieka uzteikuma dēļ sakarā ar nekavējošu darba tiesisko attiecību pārtraukšanu tam ir radušies zaudējumi, uzteikumā ietvertā pamatojuma dēļ ir aizskarta tā reputācija vai tml., tas atbilstoši Civilprocesa likuma 1.pantam var celt attiecīgu prasību tiesā savu tiesību aizskāruma novēršanai uz tā pamata, ka darbinieka uzteikuma pamatā norādītie apstākļi neatbilst īstenībai.*” Līdz ar to Senāts faktiski noteica, ka pašu uzteikumu kā tādu apstrīdēt nevar, bet var apstrīdēt tā saturu. Visbeidzot, atsevišķās domas par šo spriedumu izteica divi no deviņiem senatoriem – tiesnese I.Garda, tiesnese Z.Pētersone un tiesnesis N.Salienieks. Atsevišķajās domās tiesneši nepiekrita spriedumā ietvertajiem secinājumiem, norādot uz šādiem būtiskākajiem argumentiem. Pirmkārt, atsevišķo domu 6.2.punktā izteiktas, ka, autors citē: *“[...] šis princips nav absolūts un nebūt nenozīmē darba devēja beztiesiskumu, liedzot darba devējam tiesības aizstāvēties pret darbinieka patvaļu un darba devēja tiesību aizskaršanu.*” Otrkārt, attiecībā uz spriedumā norādīto, ka šāda regulējuma neesamība ir apzināts likuma robs, atsevišķo domu 6.6.punktā norādīts, autors citē: *“Uzskatām, ka šis sakotnējais robs ir neapzināts, jo, ja likumdevējs būtu apzinājies šāda likuma roba esību, viņš būtu ietvēris atbilstošu tiesisko regulējumu likumā.*” Papildus par šo apstākli norādīts atsevišķo domu 9.punkta 6.rindkopā, autors citē: *“nav izšķirošas nozīmes ne Darba likuma 29.nodaļas nosaukumam, ne 122.panta gramatiskajam formulējumam (atsaucei uz darbinieka tiesībām), bet gan jānovērtē tas, vai Darba likumā, ievērojot vienlīdzības principu un likuma plānu (likuma sistēmu kopumā), bija jābūt nostiprinātām līdzvērtīgām darba devēja tiesībām [...]”.* Turklāt attiecībā uz Senāta norādi par to, ka darba devējs var apstrīdēt uzteikuma pamatojumu, bet ne uzteikumu, atsevišķajās domās minēta šāda tēze, autors citē: *“Lai gan iespējams dokumentu atzīt par spēkā neesošu daļā, šāda daļa var būt tikai daļa no satura, bet nav iespējama situācija, ka nav spēkā viss dokumenta*

saturs, bet ir spēkā tikai no šī satura tieši atkarīgs rezultāts jeb tā sekas (darba attiecību izbeigšana) vai šī dokumenta formālie rekvizīti. Dokumenta būtība ir tā saturs jeb tiesiskais pamatojums, un, zūdot šim saturam, dokuments nevar palikt spēkā. Citiem vārdiem, nav saprotams, kas gan no dokumenta (uzteikuma) var palikt spēkā, ja tā saturs (uzteikuma pamatojums) ir atzīts par nepamatotu.”

Autors uzskata, ka pēc sprieduma SKC-2672/2016 pieņemšanas ir izveidojusies absurda situācija, kurā joprojām Senāts līdz galam nav apspriedis sekas, kas izriet no šādiem Senāta secinājumiem. Turpmāk autors norādīs uz argumentiem, kas iepriekšminēto autora pieņēmumu apstiprina:

1) Ja reiz Senāts nonāca pie secinājuma, ka DL 122.pants šeit pēc analogijas nav piemērojams, tad faktiski Senāts nevarēja nonākt pie secinājuma, ka Darba devējam būtu jebkādas no ārējiem normatīvajiem aktiem izrietošas tiesības iesniegt tiesā prasību par to, ka uzteikuma pamatojošie apstākļi ir nelikumīgi un prettiesiski. Turklāt pie šāda secinājuma Senāts nonāca, nevis pamatoti piemērojot kādu tiesību normu (DL vai citā normatīvajā aktā esošu), bet gan pateicot, ka tagad Darba devējam šādas tiesības ir *a priori*. Tāpat, iesniedzot prasību tiesā, darba devējam nav iespēju pierādīt, ka uzteikuma pamatā esošie apstākļi ir radījuši tam zaudējumus, proti, uzteikumu pamatojošie apstākļi vēl nevar būt par tādiem, kas rada zaudējumu atlīdzības priekšnoteikumu/us. Par tādiem apstākļiem var būt tikai pats uzteikums kā rīcība, darbība, kas rada juridiskas sekas, jo uzteikumu pamatojošie apstākļi juridiskās sekas nerada, bet tikai “iedarbina” dokumentu, kas rada juridiskas sekas. Faktiski šādi Senāta secinājumi ir pretēji arī zaudējumu atlīdzināšanas institūta būtībai, par ko kritiku varētu izteikt ne viens vien tiesībzinātnieks un praktiķis. Līdz ar to relatīvi vismaz attiecībā uz zaudējumu prasību darba devējam saskaņā ar Senāta spriedumu no praktiskā viedokļa nepastāv tiesiskās aizsardzības līdzekļi. Tomēr, autora ieskatā, apelējot pie Civilprocesa likuma 1.panta, darba devēji tomēr varētu iesniegt prasību tiesā, norādot, ka pats uzteikums ir spēkā neesošs un tajā norādītais pamatojums nav atzīstams par svarīgu iemeslu DL 100.panta piektās daļas izpratnē. Šāda konstrukcija būtu ne tikai atbilstoša zaudējumu institūta būtībai un tiesu praksei, bet arī juridiski korekti nodibinātu tiesību uz taisnīgu tiesu un tiesas aizsardzības iespēju. Turklāt pats par sevi saprotams, ka pie šādas prasības būtu vēlreiz nepieciešama arī juridiski korekta judikatūras maiņa vai vismaz precizēšana, lai gan robeža ir visai plūstoša. Savukārt attiecībā uz to, ka atlaišanas pabalstu darba devējs varēja neapmaksāt, papildus jau šajā apakšpunktā minētajam autors norāda, ka prasība par atlaišanas pabalsta atmaksu ir tieši saistīta ar prasību no netaisnas iedzīvošanās, pamatojoties uz CL 2369.pantu. Šādas prasības konstrukcijai pēc būtības autors pievienojas, tomēr neuzskata, ka arī šīs prasības ietvaros tāpat

kā zaudējumu atlīdzības prasības ietvaros būtu jāatrauj dokumenta (uzteikuma) forma no tā satura (uzteikumu pamatojošie apstākļi).

2) Nav atrisināts jautājums par prasības celšanas termiņu, pat, ja Senāta judikatūras maiņas rezultātā ieviestā prakse tiktu praksē pielietota. Proti, spriedumā SKC-300/2011 pēc likuma analogijas tika piemērots DL 122.pants, kas vienlaikus (jo no sprieduma neizriet pretējais) attiecas arī uz normā ietvertu prasības celšanas termiņu – 1 (vienu) mēnesi. Tomēr tieši tādā pašā veidā Senāts spriedumā SKC-2672/2016 šo analogiju atcēla, līdz ar ko netiek piemērots arī DL 122.pantā minētais termiņš.

DL 31.panta pirmā daļa noteic: “*Visi prasījumi, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām, noilgst divu gadu laikā, ja likumā nav noteikts īsāks noilguma termiņš.*” Ņemot vērā, ka prasība par zaudējumu atlīdzību un prasība par nepamatoti izmaksātā atlaišanas pabalsta atmaksu izriet tieši no darba tiesiskajām attiecībām, šobrīd saskaņā ar DL noilguma termiņš šiem prasījumiem ir divi gadi. Autora ieskatā šis termiņš ir nesamērīgi liels un ir pretējs uzteikuma institūtam kā tādām. Proti, kā jau autors to ir minējis iepriekš savā Darbā, analogijas piemērošanas teorijas pamatā ir secinājums, ka analogijas process netiek aprobežots ar likuma robu aizpildīšanu plašākā nozīmē, bet gan sevišķu likuma robu aizpildīšanas metodi. Svarīga nozīme tiek piešķirta tieši pašā likumā ietvertajiem tiesiskajiem vērtējumiem, lai to varētu piemērot noteiktam dzīves gadījumam. Konkrētajā situācijā noteiktais dzīves gadījums, kas nav atrisināts, bet, kas autora ieskatā prasa atrisinājumu, ir prasības iesniegšanas termiņš no darba devēja puses. Papildus jānorāda, ka, kā jau tas minēts iepriekš šajā Darbā, analogijas metodes piemērošanas pamatā ir taisnīguma princips un vienlīdzības princips.¹⁷² Nav samērīgi, turklāt ir pretēji vienlīdzīguma un taisnīguma principam Senātam noteikt tikai uzteikuma pamatojuma apstrīdēšanas iespējamību, bet ne termiņu, tādā veidā faktiski radot uzteikuma pamatojumu par apstrīdēšanas priekšmetu un “iedarbinot” DL 31.panta pirmo daļu. Tā vietā joprojām ir nepieciešams pastāvēt par 1 (viena) mēneša termiņu arī šādam darba devēja prasījumam, jo, ja reiz darbiniekam ir tiesības apstrīdēt darba devēja uzteikumu 1 (viena) mēneša laikā, šādas tiesības *per se* jānosaka arī darba devējam, ja Senāts izšķiras par jebkāda veida tiesībām darba devējam šajā sakarā. Līdz ar to šajā gadījumā joprojām ir piemērojama likuma analogija ar DL 122.pantu, tomēr tikai daļā par uzteikuma apstrīdēšanas termiņu. Tāpat autors neatkāpjas no savas iepriekš paustās pozīcijas, ka uzteikuma formu nevar atraut no tā satura.

¹⁷² Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 105.lpp.

3) Ņemot vērā augstāk minēto, autora ieskatā steidzamības kārtā likumdevējam ir nepieciešams veikt grozījumus darba likumā, lai atrisinātu joprojām neskaidro strīdus situāciju, papildinot DL 100.pantu ar sesto daļu šādā redakcijā: *“Darba devējs var celt prasību tiesā par darbinieka šī panta piektajā daļā minētā uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu viena mēneša laikā no uzteikuma saņemšanas dienas. Šajā gadījumā darba devējam vienlaikus ir tiesības celt arī prasību par zaudējumu atlīdzību un nepamatoti izmaksātā atlaišanas pabalsta atmaksu no darbinieka. Ja tiesa šī panta piektajā daļā minēto uzteikumu atzīst par spēkā neesošu, darbiniekam nav pienākums turpināt strādāt pie darba devēja no brīža, kad tas ir uzteicis darba tiesiskās attiecības.”*

3.3.7. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 25.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-18/2012¹⁷³ “Par Civilprocesa likuma 406.panta piemērošanu pēc analogijas” (tiesību analogija)

Šajā lietā prasītāji D.S. un A.S. cēla tiesā prasību par kreditora prasījuma daļēju apstrīdēšanu pret atbildētāju A.V., kurš savukārt cēla pretprasību pret D.S. un A.V. par līgumsoda piedziņu. Lietas būtība bija tāda, ka D.S. un A.V. bija izveidojies parāds un līgumsoda samaksas pienākums pret VAS “Latvijas Hipotēku un zemes banka” (turpmāk – Banka), pamatojoties uz savstarpēji noslēgto aizdevuma līgumu. Daļēja samaksa tika veikta, t.sk. līgumsoda maksājums. Banka šo prasījumu cedēja A.V., cesijas līgumā norādot, ka parāda kopējā summa ir Ls 18 909,67 (EUR 26 906,04). Pēc cesijas līguma noslēgšanas A.V. pieprasījis izpildīt visas saistības un samaksāt parādu Ls 34 908,19 (EUR 49 669,88), ko veido aizdevuma pamatsumma, ikmēneša procentu maksājumi, līgumsods, kā arī procenti no kavētās summas. Šīs lietas ietvaros tika risināts arī analogijas piemērošanas jautājums. Proti, atbildētājs saistību bezstrīdu piespiedu izpildes rezultātā bija pārdevis ieķīlāto nekustamo īpašumu, tomēr nauda, kas tika saņemta, neatbilda A.V. izvirzītajam parāda apjomam. Savukārt starpību, kas bija izveidojusies (Ls 16 993), kā tas jau minēts šī sprieduma analīzes sākumā, atbildētājs lūdza atmaksāt tieši D.S. un A.S., līdz ar ko arī sekoja prasības pieteikums tiesā no D.S. un A.S. puses. Tomēr kā viens no problēmjautājumiem bija tas, vai prasītājiem bija tiesības apstrīdēt kreditora (atbildētāja A.V.) prasījuma apmēru arī pēc tam, kad pēc prasības par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, ir notecējis kreditora prasījuma apstrīdēšanas termiņš un ieķīlātā manta jau ir pārdota saskaņā ar CPL 406.pantu. Tomēr šajā lietā apelācijas instances tiesa un vēlāk arī Senāts secināja, ka šis jautājums ir saistīts nevis ar primāri prasītāju tiesībām uz naudas summas piedziņu, bet ar papildus naudas summas piedziņu par labu kreditoram. Ņemot vērā, ka šādu

¹⁷³ Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/> [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī].

gadījumu CPL nerisināja, tika piemērota likuma analogija. Cita starpā, Senāts norādīja, autors citē: “*Senāta ieskatā, faktiskais sastāvs, kad ķīlas parādnieks, pret kuru ir pieņemts lēmums par saistības nodošanu bezstrīdus piespiedu izpildīšanā, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 1.punktu, ir līdzīgs izskatāmās lietas faktiskajam sastāvam, proti, abos gadījumos ķīlas parādnieks uzskata, ka kreditora prasījums, kas apmierināts Civilprocesa likuma septītās sadaļas kārtībā, kopumā vai noteiktā daļā nav pamatots pēc būtības. Tādējādi pārdotās ķīlas īpašniekam pēc analogijas ar Civilprocesa likuma 406.pantu ir atzīstamas tiesības apstrīdēt kreditora prasījumu (saistību) kopumā vai noteiktā daļā. Pretējs secinājums, ka pārdotās ķīlas īpašniekam nav šādu tiesību, nonāktu pretrunā ar Civilprocesa likuma 1.pantu.*” Autors, papildus ieskicējot Senāta viedokli, norāda, ka, piemēram, CPL 406.panta pirmajā daļā ir noteikts termiņš, kura piemērošana pēc analogijas pati par sevi nav iespējama, līdz ar ko, nokavējot šajā normā minēto tiesību īstenošanas termiņu, prasītājs zaudētu tiesības uz kreditora prasījuma apstrīdēšanu. Tomēr gadījumā, kad kreditors pats savas tiesības izmanto negodprātīgi un nepamatoti, šī norma, neņemot vērā tajā minēto termiņu, bet ievērojot tikai apstrīdēšanas iespēju, gan ir piemērojama pēc analogijas, lai pamatoti aizsargātu parādnieku. Līdz ar to var Secināt, ka Senāta piedāvātā CPL 406.panta tālākveidošana ir pamatota. Kā vēl viens papildus apsvērums jānorāda tas, ka spriedumā tieši netika norādīts uz to, vai tā ir likuma vai tiesību analogija, kā arī šādu jēdzienu atšķirīgums netika risināts kopsakarā ar analogijas piemērošanas teoriju. Šāda tiesas pieeja zināmā mērā rada problēmas analogijas piemērošanā turpmāk, jo no sprieduma nav iespējams detalizēti secināt, kuri CPL 406.panta noteikumi tad ir analogijas piemērošanas pamatā. Turklāt ne jau viss CPL 406.pants “burts burtā” ir piemērojams pēc analogijas. Līdz ar to vismaz no šī viedokļa tiesa nav līdz galam veikusi nepieciešamo analogijas piemērošanas teorijas analīzi, vēl jo vairāk, ņemot vērā, ka šis spriedums ir iekļauts judikatūras datu bāzē. Kā papildus argumentu autora iepriekšminētajam secinājumam jānorāda tas, ka judikatūras esence izpaužas ne tikai kā lietas atrisinājuma pēc būtības redzējums no spējīgāko Latvijas tiesnešu puses, bet arī juridiskās metodes izsmelšana piemērošana juridiskās domas attīstībai no zinātniskā viedokļa, t.sk. analogijas piemērošanas jautājumos.

3.3.8. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 19.jūnija spriedums Lietā Nr. SKC – 357/2012¹⁷⁴ “Par Civillikuma 1934. – 1946.pantu, 2023., 2069., 2127. un 2147.panta piemērošanu pēc analogijas” (*tiesību analogija*)

Šajā lietā prasību tiesā 2008.gada 24.aprīlī cēla kompānija “Verdi Management Limited” (turpmāk – Prasītājs) pret AS “DNB Nord Banka” (turpmāk – Banka) par zaudējumu piedziņu. Lietā starp Banku un SIA “VT Trans” (turpmāk – Cedents) 2003.gada 28.novembrī, kā arī 2003.gada 10.decembrī tika noslēgti līzings kredītēšanas līgumi, ar kuriem Banka piešķīra Cedentam līzings kredītu transportlīdzekļu iegādei, par ko Banka Cedentam iegādājās līzings objektus (automašīnas), bet Cedents Bankai ieķīlāja četrus kravas vilcējus un četras kravas piekaves. Ņemot vērā, ka Cedents saistības nepildīja, Banka līzings objektus pārņēma savā valdījumā un tos pārdeva kopā ar ieķīlātajiem objektiem par kopējo summu Ls 330147,80. Pēc pamatparāda un procentu dzēšanas atlikusī summa Ls 45 133,54 tika pārskaitīta uz Cedenta kontu. 2008.gada 7.janvārī Cedents ar Prasītāju noslēdza cesijas līgumu, ar kuru Prasītājs kā cesionārs pārņēma no Cedenta visas prasījuma tiesības pret banku, kas izriet no līzings kredītēšanas līguma. Attiecīgi Prasītājs prasībā norādīja, ka Bankas aprēķins un pamatsummu ieturēšana pēc līzings līguma izbeigšanas ir nepamatots. Lietā bija strīds par to, vai līzings līgums pēc analogijas ir pieskaitāms aizdevuma līgumam CL 1934. – 1946.panta kopsakarā ar likuma “Par pievienotās vērtības nodokli” 1.panta 22.punktu un Kredītiestāžu likuma 1.panta 5.punktu izpratnē. Apelācijas instances tiesa to tieši šādi traktēja un attiecināja finanšu līzings līgumu uz aizdevuma līgumu pēc analogijas. Savukārt Senāts šādu apelācijas instances tiesu atzina par neatbilstošu, norādot, autors citē: *“kaut gan finanšu līzings līguma noteikumi satur gan pirkuma un nomas, gan kredītēšanas līgumam raksturīgas pazīmes, kas paredzētas likumā, tiesa nav pievērsusies šo līguma veidu regulējošo normu sastāva pazīmju un minētajās normās noteikto tiesisko seku līdzības vai gluži pretēji – atšķirību identificēšanai un izvērtēšanai.”* Tāpat Senāts skrupulozi izvērtēja arī minēto līgumu atšķirības vienu no otras, kā arī papildus izmantoja arī tiesību analogijas piemērošanas metodi no teorētiskā viedokļa, līdz ar ko no sprieduma ir izsmeļoši secināms, kāpēc šajā gadījumā apelācijas instances tiesa analogiju piemērojusi nepareizi. Līdz ar to šis ir viens no tiem gadījumiem, kad vidusmēra lasītājam no sprieduma ir saprotams, kāpēc tiesa devusi priekšroku tādām vai citādām iznākumam, pielietojot gan juridisko metodi, gan doktrīnā izteiktās atziņas un savienojot to ar lietas faktiskajiem apstākļiem.

¹⁷⁴ Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/> [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī].

3.3.9. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2006.gada 14. jūnija lēmums Lietā Nr. SKC – 488¹⁷⁵ “Par Civilprocesa likuma 415. un 454.panta piemērošanu pēc analogijas” (*tiesību analogija*)

Šajā lietā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesnese ar 2006.gada 24.aprīļa lēmumu (turpmāk – “Lēmums”) atteicās pieņemt a/s “Juridiskais birojs SPECIALIS” (turpmāk – Iesniedzējs) blakus sūdzību un to atdeva iesniedzējam. Lēmums tika pamatots ar CPL 449.panta trešo daļu, kas uz Lēmuma pieņemšanas dienu noteica: “*Tiesu palātas lēmums par blakus sūdzību par zemesgrāmatu tiesneša lēmumu pārsūdzams Senātā 10 dienu laikā no tā pieņemšanas dienas.*”. Savukārt CPL 442.panta pirmā daļa uz Lēmuma pieņemšanas dienu noteica, ka: “*Blakus sūdzību var iesniegt 10 dienu laikā no dienas, kad tiesa pieņēmusi lēmumu, ja šajā likumā nav noteikts citādi.*” Par Lēmumu Iesniedzējs iesniedza blakus sūdzību Senātā, kur norādīja, ka termiņš blakus sūdzības iesniegšanai skaitāms no pilna lēmuma sastādīšanas dienas, pēc analogijas piemērojot CPL 415.panta otro daļu un 454.panta otro daļu. Lietā sākotnēji tika pasludināts saīsinātais lēmums, bet vēlāk – pilns lēmums. Senāts šādai Iesniedzēja argumentācijai pievienojās, attiecinot to gan tikai pēc analogijas uz CPL 415.panta otro daļu. Kā visnotaļ apsveicamu tiesas tēzi jānorāda sekojošo: “*Līdz ar to netiek sasniegts likuma mērķis garantēt procesa dalībniekiem tiesības pārsūdzēt tiesas lēmumu saskaņā ar Civilprocesa likuma 449.panta trešo daļu un Satversmes 92.pantu*”. Šī Senāta tēze tieši norāda uz pamattiesību trejkāršās ietekmes nozīmi privāttiesisku strīdu risināšanā (par pamattiesību trejkāršo ietekmi privāttiesībās lūdzu skatīt darba otro nodaļu), kur Senāts tieši atsaucas uz Satversmes 92.pantu, kurā ir ietverts tiesību uz taisnīgu tiesu princips. Kas attiecas uz analogijas veidu, jānorāda, ka, ja Senāts būtu pievienojies Iesniedzēja viedoklim un blakus sūdzības pārsūdzības termiņa pēdējo dienu noteicis, pēc analogijas attiecinot gan CPL 415.panta otro daļu, gan 454.panta otro daļu, tad tā būtu tiesību analogija. Tomēr autors pievienojas Senāta viedoklim, ka pietiek šo dzīves gadījumu attiecināt tikai uz CPL 415.panta otro daļu. Līdz ar to ir piemērota likuma analogija. Visbeidzot, jānorāda, ka likumdevējs ir ņēmis vērā šo Senāta viedokli un grozījis CPL, redakcionāli mainot gan CPL 442.panta pirmo daļu, gan 449.panta trešo daļu, no kā šobrīd, jau gramatiski interpretējot minētās tiesību normas, var secināt, ka, ja ir pasludināts saīsināts lēmums, tad blakus sūdzības iesniegšanas termiņš skaitāms no dienas, kad izsniegts pilns lēmums. Šāda likumdevēja rīcība visnotaļ norāda uz varas dalīšanas principa iestrādni savstarpējā valsts varas atzaru sadarbībā, kur likumdevēja vara ņem vērā tiesu varas atzarā sniegto viedokli un to pielāgo atbilstošai situācijai.

¹⁷⁵ Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/> [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī].

3.3.10. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 28.marta spriedums lietā Nr. SKC – 1609/2014¹⁷⁶ “Par Darba likuma 41.panta otrās daļas piemērošanu pēc analogijas” (*likuma analogija*)

Sajā lietā SIA “Abonēšanas centrs Diena” (turpmāk – Prasītājs) 2012.gada 15.oktobrī cēla prasību tiesā pret A.L. (turpmāk – Atbildētājs) par darba līguma izbeigšanu, ņemot vērā, ka pirmkārt, Atbildētājs kā Prasītājas darbinieks nepiekrita darba līguma grozījumiem, otrkārt, arī arodbiedrība nepiekrita atbrīvot no darba Atbildētāju. Atbildētājs savukārt tiesā iesniedza pretprasību par neizmaksātās darba algas starpības Ls 353,88 un piemaksas par nakts darbu Ls 533,19 piedziņu. Atbildētājs norādīja, ka, lai arī darba līgumā nav bijusi vienošanās par virsstundu darbu, Atbildētājs katru darba dienu ir veicis darbu par 1 stundu vairāk, kā arī to fiksējis speciālā elektroniskajā sistēmā. Savukārt Prasītājs par to nav iebildis. Pirmās instances tiesa Prasītāja prasību noraidīja, bet Atbildētāja pretprasību apmierināja daļēji. Prasītājs par pirmās instances spriedumu apelācijas sūdzību neiesniedza. Savukārt Atbildētājs iesniedza apelācijas sūdzību par neapmierināto prasības apmēru – neizmaksātās darba algas starpību Ls 353,88 apmērā. Apelācijas instances tiesa uzskatīja virsstundu darba esamību par pierādītu un prasību apmierināja, papildus par analogijas piemērošanu neko nenorādot. Prasītāja par apelācijas instances tiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, norādot, ka šajā gadījumā ir piemērojams, pirmkārt, DL 136.pants, kas paredz, ka virsstundu darbs ir pieļaujams, ja darbinieks un darba devējs par to vienojušies rakstveidā, otrkārt, CL 1429.pants, kas paredz, ka, ja likums noteic gribas izteikumam zināmu formu, tad klusējot izdarīts gribas izteikums, kaut tas arī būtu pilnīgi skaidrs, nav pietiekošs. Senāts šādai tiesību normu piemērošanai nepiekrita, papildus norādot, autors citē: “[...] Civillietu departamenta ieskat, gadījumā, ja starp darba devēju un darbinieku nav noslēgta rakstveida vienošanās, bet darbinieks strādā virsstundas un darba devējs to ir akceptējis, tad darba devējam rodas pienākums maksāt par nostrādātajām virsstundām, jo uz šo vienošanos pēc analogijas attiecināma Darba likuma 41.panta otrā daļa, kas paredz, ka rakstveida formai neatbilstošam darba līgumam ir tādas pašas sekas kā rakstveidā izteiktam darba līgumam”.

Pēc būtības, autora ieskatā, Senāts nonāca pie pareiza secinājuma, tomēr pilnīgai argumentācijas analīzei pietrūka norādīt uz CL un DL atšķirībām. Proti, saskaņā ar tiesību normu kolīziju teoriju DL pēc savas atrašanās vietas normatīvo tiesību aktu sistēmā iepretim CL ir ir *lex specialis*¹⁷⁷ jeb speciālā tiesību norma. Plašāk izsakoties, pirms analogijas

¹⁷⁶ Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/> [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī].

¹⁷⁷ “Vispārēju tiesību normu var piemērot tikai tajos gadījumos, kas nav noregulēti ar nesavienojamu speciālo tiesību normu – *lex specialis derogat legi generali*.” Citēts pēc: Iljanova D. (Nodaļas autors) Tiesību normu

piemērošanas būtu jāatrisina arī šādi jautājumi, jo pirmšķietami (*prima facie*) no Senāta argumentācijas nevar secināt, kāpēc CL normas šajā gadījumā būtu piemērojamas. Līdz ar to te vietā būtu norādīt, ka tiesību tālākveidošana nav un nedrīkst būt sausa juridiskās metodes piemērošana, tieši pretēji – tiesību normu piemērotājam ir pietiekami skrupulozi jāatrisina arī tie no tiesību piemērošanas viedokļa nozīmīgie jautājumi pirms tiesību tālākveidošanas, kas saistīti ar tiesību normu kolīziju un atbilstošās tiesību normas piemērošanas.

3.3.11. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 14.oktobra spriedums lietā Nr.SKC-295/2016¹⁷⁸ “Par Civillikuma 101.panta piemērošanu pēc analogijas” (*tiesību analogija*)

Šajā lietā persona A (turpmāk – Prasītājs) 2011.gada 29.septembrī cēla prasību tiesā pret personu B (turpmāk – Atbildētājs), lūdzot šķirt laulību un atzīt par laulāto kopīgo mantu nekustamā īpašuma dzīvojamās mājas jaunbūvi un piedzīt Prasītājas labā no Atbildētāja kompensāciju Ls 19 500 par ½ no laulāto kopdzīves laikā iegūtās mantas vērtības. Norādīts, ka pušu laulības laikā par abu ieguldītiem līdzekļiem uz atbildētājam piederoša zemes gabala uzbūvēta dzīvojamās mājas jaunbūve. Lūgts atzīt dzīvojamās mājas jaunbūvi par laulāto kopīgo mantu un saņemt kompensāciju par ½ no laulāto kopdzīves laikā iegūtās mantas vērtības, ņemot vērā, ka īpašuma tiesību nostiprināšana uz prasītājas vārda nav iespējama, jo tas būtu pretrunā ar zemes un ēkas vienotības principu. Pirmās instances tiesa prasību apmierināja daļēji, bet noraidīja daļā par laulāto kopīgās mantas sadali. Apelācijas instances tiesa pievienojās pirmās instances tiesas spriedumam, papildus norādot, ka prasību par kompensācijas piedziņu saistībā ar ieguldījumu Prasītāja nav cēlusi, bet pirmās instances tiesa pamatoti dzīvojamās mājas jaunbūvi nekustamajā īpašumā atzinusi par atbildētājas atsevišķās mantas daļu. Senāts apelācijas spriedumu atcēla. Kā vienu no argumentiem Senāts norādīja *jura novit curia* principu, kurš nosaka, ka tiesai pašai jāzina likums neatkarīgi no tā uz kādu likumu norādījušas vai nav norādījušas puses, tādējādi atzīstos, ka gan pirmās instances, gan apelācijas instances tiesai bija patstāvīgi jākvalificē prasības pamats un jānosaka, kuras normas piemērojamas strīda izšķiršanai, un šo tiesas pienākumu neietekmē ne tas, kā prasītājs nosaucis savu prasību, ne tas, uz kādām tiesību normām prasītājs atsaucies. Savukārt attiecībā uz analogijas piemērošanu, turpinot ieskicēt prasītāja pozīcijas pareizību, Senāts norādīja sekojošo. **Pirmkārt**, “[..] starp laulātajiem parasti nepastāv tāds līgumiskais prasījums, kura priekšmets būtu minētā

kolīzijas. Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums Dr.habil.iur., profesora Edgara Meļķiņa zinātniskā redakcijā, Rīga: SIA “Ratio Juris”, 2003, 105.lpp.

¹⁷⁸ Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/> [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī].

ieguldījuma atlīdzināšana [..]”, otrkārt, “[..] jautājums par ieguldījuma izdarījušā laulātā tiesībām uz atlīdzību, izņemot Civillikuma 101.pantā paredzēto gadījumu, likumā tiešā veidā nav regulēts”, treškārt “[..] ja šis strīds nevar tikt izšķirts secundum legem kārtībā, t.i., sameklējot atbilstošu tiesību normu un attiecīgi to iztulkojot, tas ir izšķirams praeter legem kārtībā, konstatējot un aizpildot likuma vai tiesību robu, kā to paredz Civilprocesa likuma 5.panta piektā daļa.” Līdz ar to Senāts norādīja uz būtisku pirmās instances un apelācijas instances tiesas pārkāpumu, nevērtējot, pirmkārt, jautājumu pēc principa *jura novit curia*, otrkārt, nerisīnot jautājumu *secundum legem* un/vai *praeter legem* gaismā.

Autora ieskatā kopējā kasācijas instances tiesas nostāja ir pareiza. Turklāt izsmeļoši un pietiekami ir aprakstīti arī analogijas veidi un to piemērošanas pamats. Uz šo spriedumu noteikti varētu norādīt kā uz vienu no kvalitatīvu un izsmeļoši saprotamu spriedumu paraugiem, no kura vidusmēra lasītājs var pārliecināties par visiem sev svarīgiem un lietā nozīmīgiem jautājumiem, kas būtu pamatā taisnīga sprieduma pieņemšanai.

3.3.12. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2003.gada 5.novembra spriedums (turpmāk – Spriedums) lietā Nr.SKC-534¹⁷⁹ “Par Darba likuma 126.panta otrās daļas piemērošanu pēc analogijas” (likuma analogija)

A.V. (turpmāk – Prasītājs) 2002.gada 27.augustā cēla prasību tiesā pret SIA “KAAS STEEL” (turpmāk – Atbildētājs) par atjaunošanu darbā un samaksas piedziņu par darba piespiedu kavējuma laiku. Ar Tukuma rajona tiesas 2003.gada 25.februāra spriedumu Prasītājs atjaunots darbā, bet prasība par samaksu par darba piespiedu kavējumu noraidīta, jo Prasītājs uzreiz pēc atlaišanas ir strādājis citā amatā. Attiecīgi Prasītājs no darba tika atbrīvots 2002.gada 26.jūlijā, bet SIA “Šlokenbeka” sāka strādāt 30.jūlijā, līdz ar ko rajona tiesa secināja, ka darba piespiedu kavējums nav bijis. Prasītājs iesniedza apelācijas sūdzību, bet Zemgales apgabaltiesa šo apelācijas sūdzību noraidīja, papildus norādot, ka, autors citē: *“Apgabaltiesa atzinusi darba piespiedu kavējumu par nepierādītu, jo prasītājs ir izmantojis vienu brīvdienu un bez jebkādiem šķēršļiem no 2002.gada 30.jūlija sācis strādāt SIA “Šlokenbeka”, saņemot tādu pašu samaksu kā iepriekšējā darbā.”* Prasītājs par Zemgales apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, norādot, ka DL 126.panta pirmā daļa ir attiecināma tikai uz darbu tajā darba vietā, no kuras darbinieks prettiesīgi atlaists, nevis uz darba piespiedu kavējumu vispār. Senāts kasācijas sūdzību noraidīja, norādot uz sekojošiem argumentiem, autors citē:

¹⁷⁹ Nav publicēts.

1) “[..] likums pirmkārt par darba piespiedu kavējumu atzīst gadījumu, kad darba devēja vainas dēļ darbiniekam atņemta iespēja strādāt savā amatā, profesijā, specialitātē, kvalifikācijā konkrētā uzņēmumā (sakarā ar nelikumīgu atlaišanu vai pārceļšanu citā darbā). [..]”

2) “Atlaistajam darbiniekam nav pienākums strādāt citu līdz strīda izšķiršanai tiesā par atjaunošanu iepriekšējā darbā, kaut gan viņam šāda iespēja bijusi, taču, ja darbinieks strādājis citā mazāk apmaksātā darbā, Senāts uzskata, ka šādā gadījumā jautājums par vidējās izpeļņas starpības piedziņu risināms analogiski Darba likuma 126.anta otrās daļas noteikumiem. Šā panta noteikumi nebūs piemērojami, ja darbinieks līdz strīda izšķiršanai tiesā strādājis citā darbā ar tādu pašu vai lielāku samaksu par darbu.”

Autors uzskata, ka Senāta secinājumi daļēji nav pamatoti un būtu nepieciešams mainīt līdzšinējo nostāju spriedumā minētajā jautājumā, pamatojoties uz zemāk minēto.

DL 126.pants formulēts šādi: **Atlīdzība par darba piespiedu kavējumu vai mazāk apmaksāta darba veikšanu.**

(1) Darbiniekam, kas prettiesiski atlaists no darba un atjaunots iepriekšējā darbā, saskaņā ar tiesas spriedumu izmaksājama vidējā izpeļņa par visu darba piespiedu kavējuma laiku. Atlīdzība par visu darba piespiedu kavējuma laiku izmaksājama arī gadījumā, ja tiesa, kaut arī pastāv pamats darbinieku atjaunot iepriekšējā darbā, pēc viņa lūguma izbeidz darba tiesiskās attiecības ar tiesas spriedumu.

(2) Darbiniekam, kas prettiesiski pārceļts citā, mazāk apmaksātā darbā un pēc tam atjaunots iepriekšējā darbā, saskaņā ar tiesas spriedumu izmaksājama vidējās izpeļņas starpība par to laiku, kad viņš veicis mazāk apmaksātu darbu.

Grozījumi šajās tiesību normās kopš DL pieņemšanas (20.06.2006.) nav veikti. Līdz ar to Spriedumā augstākās instances tiesa atsaucās tieši uz šo normu šādā pašā redakcijā. Šajā ziņā uzreiz jānorāda, ka ir nepieciešams apskatīt arī tiesību aktus, kas tika izdoti pirms Darba likuma spēkā stāšanās darba tiesisko attiecīgu noregulējumam Latvijas teritorijā¹⁸⁰. Līdz ar to turpmāk tiks norādīts uz analogām tiesību normām DL 126.pantam Latvijas Darba likumu kodeksa (turpmāk – LV kodekss) un Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Darba likumu kodeksā (turpmāk – LPSR kodekss).

Tā, piemēram, LPSR kodeksa¹⁸¹ 220.pants noteica: **Samaksa par darba piespiedu kavējumu vai mazāk atalgota darba izpildi. (1) Strādniekam vai kalpotājam, kas nelikumīgi**

¹⁸⁰ Latvijas teritorija šajā gadījumā jāsaprot plašākā nozīmē, proti, gan laika posmā, kad Latvija bija Padomju Sociālistiskās Republikas sastāvā, gan pēc neatkarības atjaunošanas 1990.gada 4.maija.

¹⁸¹ Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Darba likumu kodekss. LPSR likums. Izdevniecība “Liesma”, 1979. Nr.2845. (Nav spēkā) Nav publiski pieejams.

atlaists no darba un atjaunots iepriekšējā darbā, saskaņā ar tiesas spriedumu izmaksā vidējo izpeļņu par darba piespiedu kavējumu no atlaišanas dienas, bet ne vairāk kā par trim mēnešiem. (2) Tādā pašā apmērā pēc tiesas sprieduma maksā par darba piespiedu kavējumu, ja nepareizs atlaišanas iemesla formulējums darba grāmatiņā strādniekam vai kalpotājam ir bijis par šķērsli iestāties citā darbā. [...] (4) Strādniekam vai kalpotājam, kas nelikumīgi pārcelts citā darbā un pēc tam atjaunots iepriekšējā darbā, saskaņā ar darba strīdu izskatīšanas iestādes spriedumu vai lēmumu izmaksā vidējo izpeļņu par darba piespiedu kavējumu vai izpeļņas starpību par to laiku, kad viņš izpildījis mazāk atalgotu darbu, bet ne vairāk kā par trim mēnešiem. [...]

Savukārt LV kodeksa 112.pants¹⁸² noteica sekojošo: **Samaksa par darba piespiedu kavējumu vai mazāk samaksāta darba izpildi.** (1) Darbiniekam, kas atjaunots iepriekšējā darbā saskaņā ar tiesas spriedumu, izmaksā vidējo izpeļņu par darba piespiedu kavējumu no atlaišanas dienas līdz tiesas dienai. Tādā pašā apmērā pēc tiesas sprieduma darba devējs samaksā par darba piespiedu kavējumu, ja atlaišanas formulējums darbiniekam bijis par šķērsli noslēgt jaunu darba līgumu. (2) Darbiniekam, kas nelikumīgi pārcelts citā darbā un pēc tam atjaunots iepriekšējā darbā, darba devējs samaksā vidējo izpeļņu par darba piespiedu kavējumu vai izpeļņas starpību par to laiku, kad viņš izpildījis mazāk atalgotu darbu.

Autors, neatrod nevienu norādi uz to, ka gadījumā, ja persona pēc atlaišanas ir sākusi strādāt citā darbā, tai būtu liegtas tiesības saņemt atlīdzību par darba piespiedu kavējumu vai arī tai būtu tiesības saņemt tikai starpību, ja tā jaunajā darbā būtu saņēmusi zemāku atalgojumu.

Tomēr nepieciešams arī aplūkot atsevišķas Eiropas Savienības dalībvalstu tiesību aktus, kas ir līdzīgi Darba likuma 126.pantam.

Tā, piemēram, Igaunijas DL akta¹⁸³ 108.panta noteic, ka prettiesiskas atlaišanas gadījumā darbiniekam ir tiesības prasīt nesaņemto darba samaksu, tomēr daļa atlīdzības summas, kuru darbinieks pēc atlaišanas ir ieguvis, citādā veidā pielietojot savu darbinieka darba spēku, var atskaitīt no prasītās kompensācijas. Lietuvas Darba likuma¹⁸⁴ (nav spēkā kopš 2017.gada 1.janvāra) 195.panta pirmā un otrā daļa paredz analogus noteikumus DL 126.panta pirmajai un otrajai daļai. Savukārt, piemēram, no Čehijas Darba likuma¹⁸⁵ 69.nodaļas pirmā daļas izriet, ka darba devējam ir pienākums izmaksāt darbiniekam atlīdzību par darba piespiedu kavējuma laiku, tomēr, tiesai ir tiesības ņemt vērā arī to, vai darbinieks pēc prettiesiskās atlaišanas ir strādājis citur un kādas atlīdzības tas ir saņēmis. Papildus jānorāda uz Eiropas Savienības

¹⁸² Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/52299> [aplūkots 2017.gada 17.aprīlī].

¹⁸³ Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013061/consolide> [aplūkots 2017.gada 17.aprīlī].

¹⁸⁴ Pieejams: <http://www.ilo.org/dyn/travail/docs/2295/Labour> [aplūkots 2017.gada 17.aprīlī].

¹⁸⁵ Pieejams: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3221/Labour_Code_2012.pdf [aplūkots 2017.gada 17.aprīlī].

Padomes Direktīvu Nr.2000/78/EK (2000. gada 27. novembris), ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju (turpmāk – Direktīva).¹⁸⁶ Šīs Direktīvas 17.pants noteic: “*Sankcijām, kas ietver kompensācijas maksājumu upurim, jābūt efektīvām, proporcionālām un preventīvām.*” Ņemot vērā iepriekšminēto regulējumu, var secināt, ka dažas dalībvalstis, kā, piemēram, Čehija un Igaunija, lemjot par darbinieka atjaunošanu darbā un samaksas par darba piespiedu kavējumu izmaksu darbiniekam, ņem vērā arī darbinieka nodarbinātību pie cita darba devēja tiesvedības laikā.

Faktiski Senāts lietu izsprieda, par pamatu ņemot nevis tieši regulējumu, kas reglamentē atlīdzību par darba piespiedu kavējumu atlaistam darbiniekam, bet gan regulējumu, kas noteic darbinieka pārcelšanu citā, mazāk apmaksātā amatā. Šāda Senāta argumentācija ir kļūdaina vismaz no analogijas piemērošanas viedokļa:

1. Direktīvas 17.pants paredz tādu dalībvalstu pieņemtu sankciju piemērošanu darba devējiem, kas ir efektīvas, proporcionālas un preventīvas. Tomēr Direktīva neparedz konkrēti katrā dalībvalstī, t.sk. Latvijā ieviest tādu regulējumu, kādu pēc Sprieduma pieņemšanas līdzīgos gadījumos piemēro Latvijā. Tieši pretēji, Latvijā šāds regulējums jau tika paredzēts un tika noteikts.

2. Analogija kā atklātu likuma robu aizpildīšanas metode¹⁸⁷ ir paredzēta tam, lai likumā noregulētu gadījumu tā līdzībās attiecinātu kādam likumā noregulētam gadījumam. Tomēr likumdevējs tieši tāpēc arī bija paredzējis divas, nevis vienu daļu DL 126.pantā. Proti, pirmā daļa paredz sankciju darba devējam, ja darbinieka atlaišana ir bijusi prettiesiska, bet otrā daļa paredz sankciju darba devējam, ja darbinieka pārcelšana zemāk apmaksātā amatā ir bijusi prettiesiska. Līdz ar to likumdevējs apzināti ir noteicis divus atšķirīgus regulējumus. Vispirms jāņem vērā, ka tiesību normas iztulkošanas robeža vienmēr ir tās iespējamā vārdiskā jēga.¹⁸⁸ Tomēr Senāts nav ņēmis vērā jēdziena “darba piespiedu kavējums” vārdisko jēgu, proti, nav iztulkojis to teleoloģiski. Autora ieskatā šo jēdzienu ir iespējams piemērot konkrētajai situācijai ar teleoloģiskās iztulkošanas metodes palīdzību, tāpēc, ka darba piespiedu kavējums ir jāsaprot kā atņemta tiesība veikt darbu vispār. Tātad, ja darbinieks pēc prettiesiskas atlaišanas ir turpinājis strādāt, darba piespiedu kavējums tam nemaz nav radies. Līdz ar to Senāts nepamatoti piemēroja jau likumā noregulētu gadījumu tādai normai, kas uz šo gadījumu nemaz nav

¹⁸⁶ Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000L0078> [aplūkots 2017.gada 17.aprīlī].

¹⁸⁷ Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 326.lpp.

¹⁸⁸ Kalniņš E. (Nodaļas autors) Tiesību tālākveidošana. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Meļķis E. (Zina.red.) Rīga: Latvijas Universitāte, 2003., 128.lpp.

attiecināma un tādējādi analogija šeit nav piemērojama. Tomēr arī iztulkošanas ceļā nonākot pie vismaz tāda paša secinājuma kā Senāts, pastāv vēl neatrisinātas un jau gandrīz 15 gadus iesakņojušās problēmas darbiniekiem uz jēlkādu kompensāciju no darba devēja par prettiesisku uzteikumu kā tādu. Proti, jāņem vērā, ka fiziskām personām nav aizliegts strādāt vairākās darba vietās, ja tas nav īpaši atrunāts darba līgumā. Tas nozīmē, ka darbinieks faktiski var strādāt vairākās darba vietās. Savukārt gadījumā, ja, strādājot vairākās darba vietās, no vienas darbinieks tiek atbrīvots, otrā tas turpina saņemt samaksu par darbu. Pielīdzinot šādu situāciju Senāta secinājumiem, var rasties absurda situācija, kurā darbiniekam jebkurā gadījumā nekas var netikt izmaksāts. Līdz ar to vismaz no šī viedokļa nav nekādas juridiskas nozīmes tam, kur un cik darba vietās darbinieks strādā, jo tas nonāk pretrunā ar Satversmes 106.panta pirmo teikumu, kas noteic: *“Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai.”*

Turpinot ieskicēt šo viedokli, autors norāda uz jau šī darba 2.nodaļā pausto secinājumu, ka viens no pamattiesību trejkāršās ietekmes “balstiem” ir konstitucionālo tiesību regulējums, kas dod tiesības tiesību subjektam paļauties uz to, ka jebkurā tiesību nozarē tā subjektīvās un līdz ar to arī pamattiesības tiks ievērotas. Savukārt privāttiesībās kā atsevišķā tiesību nozarē vēl jo vairāk pamattiesību trejkāršai ietekmei ir milzīga loma. Un tas attiecas ne tikai uz tiesu nolēmumiem civillietās, bet arī uz privātpersonu savstarpējām tiesiskajām attiecībām. Un tā kā ik vienas tiesības ir saistāmas tieši ar valsts piešķirto šo tiesību aizsardzību no konstitucionālā viedokļa, vēl jo vairāk arī konstitucionālajās tiesībās ir atrodami arī privāto tiesību elementi.¹⁸⁹ Šis secinājums ir cieši saistīts ar Satversmes 92.panta trešo teikumu, kas noteic: *“Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu.”* Faktiski ir izveidojusies situācija, kurā darba devēji var turpināt prettiesiski atlaist no darba darbiniekus, bet par to nekādas soda sankcijas nesaņem. Tomēr darbinieks var izmantot DL 29.panta astotajā daļā paredzētās tiesības, proti: *“Ja tiek pārkāpts atšķirīgas attieksmes aizliegums un aizliegums radīt nelabvēlīgas sekas, darbiniekam papildus citām šajā likumā noteiktajām tiesībām ir tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību un atlīdzību par morālo kaitējumu. Strīda gadījumā atlīdzības par morālo kaitējumu apmēru nosaka tiesa pēc sava ieskata.”* Tomēr arī šajā gadījumā šī tiesību norma uzliek pienākumu darbiniekam norādīt uz vismaz tādiem zaudējumu vai atlīdzības par morālo kaitējumu priekšnoteikumiem darba strīdos kā atšķirīga

¹⁸⁹ Дорохин С.В.. Деление права на публичное и частное: конституционно-правовой аспект Монография, Москва, Волтерс Клувер, 2006., 136 стр.

attieksme un aizliegums radīt nelabvēlīgas sekas, kur faktiski prettiesiska atlaišana vēl pati par sevi nevar tikt pielīdzināta šiem priekšnoteikumiem un darba devējs var pierādīt, ka šādi apstākļi nemaz nav bijuši. Tādējādi darbinieki ir nostādīti būtiski diskriminējošā situācijā, ja šie Senāta secinājumi tiks piemēroti arī turpmāk. Līdz ar to Senāta paustie secinājumi darba strīdu situāciju vismaz daļēji ir pasliktinājuši.

Visbeidzot, ja likumdevējs savu nostāju šajā jautājumā mainīs vai vismaz skaidri noteiks jaunu normatīvo regulējumu atbilstoši iepriekš autora norādītajai problemātikai, tas būtiski uzlabos situāciju darbiniekiem un regulējums būs vienlīdz taisnīgs kā darba devējiem, tā darbiniekiem. Līdz ar to autors piedāvā DL 126.panta pirmo daļu izteikt šādā redakcijā: *“Darbiniekam, kas prettiesiski atlaists no darba un atjaunots iepriekšējā darbā, saskaņā ar tiesas spriedumu izmaksājama vidējā izpeļņa par visu darba piespiedu kavējuma laiku pilnā apmērā tikai gadījumos, kad darbiniekam sakarā ar prettiesisku atlaišanu nav bijusi iespēja strādāt citur vai, ja darbinieks prettiesiskās atlaišanas brīdī ir strādājis divās vai vairāk darba vietās. Atlīdzība par visu darba piespiedu kavējuma laiku izmaksājama arī gadījumā, ja tiesa, kaut arī pastāv pamats darbinieku atjaunot iepriekšējā darbā, pēc viņa lūguma izbeidz darba tiesiskās attiecības ar tiesas spriedumu. Ja darbinieks pēc prettiesiskās atlaišanas strādājis citā darba vietā un saņēmis zemāku atalgojumu, tad saskaņā ar tiesas spriedumu darbiniekam ir izmaksājama starpība starp vidējo izpeļņu un saņemto atalgojumu jaunajā darba vietā par laiku no prettiesiskās atlaišanas līdz visu darba piespiedu kavējuma laiku. Ja darbinieks pēc prettiesiskās atlaišanas strādājis citā darba vietā un saņēmis tādu pašu vai augstāku atalgojumu, kā iepriekšējā darba vietā, tad darba devējam saskaņā ar tiesas spriedumu ir pienākums darbiniekam izmaksāt vidējo izpeļņu par trīs mēnešiem.”*

Šādu grozījumu ieviešana ļautu tiesai novērtēt darbinieka ekonomisko stāvokli, piemēram, strādājot divos vai vairāk darbos vienlaicīgi, kā arī pēc prettiesiskās atlaišanas strādājot zemāk apmaksātā, tādā pašā apmērā apmaksātā, kā arī augstāk apmaksātā amatā. Tāpat šāds regulējums līdzsvarotu darbinieka tiesības vismaz uz kaut kādu atlīdzinājumu prettiesiska uzteikuma gadījumā, lai tiktu ievērots Satversmes 92.panta trešais teikums.

Nobeigumā autors vēlas norādīt arī uz statistisko Senāta un Darba pielikumā Nr.2 analizēto spriedumu negatīvo pusi. Autors ir secinājis, ka: **1)** trīs nolēmumos tiesas neatšķir tiesību analogiju no likuma analogijas; **2)** četros nolēmumos no nolēmuma satura nav saprotams, kā tiesas nonākušas pie analogijas piemērošanas/nepiemērošanas secinājumiem; **3)** divos nolēmumos nav vērtēti no tiesību viedokļa nozīmīgie materiāltiesiskie aspekti, lai kopsakarā ar analogijas piemērošanu/nepiemērošanu lietu varētu objektīvi izspriest; **4)** divos

nolēmumos tiesas analogiju ir piemērojušas nepamatoti, tur, kur tas nebija jādara; 5) vienā nolēmumā tiesa analogiju nepamatoti nav piemērojusi tur, kur tas bija jādara.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Tiesa kā tiesību normu piemērotājs nedrīkst izspriest lietu pretēji garantētajām cilvēka pamattiesībām. Lai gan tiesa visos gadījumos nevar izvairīties no šāda koncepta, tai pie tā būtu pēc iespējas jāpieturas un jāsaņem cilvēka pamattiesības. Tāpat tiesas uzdevums ir rūpēties par to, lai arī analogijas piemērošanas gadījumā nepamatoti netiek ierobežotas personas pamattiesības, piemēram, tās, kuras minētas Satversmes 92.pantā.
2. Cilvēka pamattiesības atsevišķos gadījumos ir tieši piemērojamas un privātpersonas uz tām var tieši atsaukties arī gadījumā, kad valsts neparedz tādu tiesisko regulējumu, kas tās aizsargātu, vēl jo vairāk, arī tad, kad valsts, piemērojot esošo tiesisko regulējumu, ir pārkāpusi cilvēka pamattiesības.
3. Tiesību tālākveidošana nav un nedrīkst būt "sausā" juridiskās metodes piemērošana, tieši pretēji – tiesību normu piemērotājam ir pietiekami skrupulozi jāatrisina arī tie no tiesību piemērošanas viedokļa nozīmīgie jautājumi pirms tiesību tālākveidošanas, kas saistīti ar tiesību normu kolīziju un atbilstošās tiesību normas piemērošanu.
4. Tiesu prakses/judikatūras privāttiesībās analīzes rezultātā autors ir secinājis, ka **1)** trīs nolēmumos tiesas neatšķir tiesību analogiju no likuma analogijas; **2)** četros nolēmumos no nolēmuma satura nav saprotams, kā tiesas nonākušas pie analogijas piemērošanas/nepiemērošanas secinājumiem; **3)** divos nolēmumos nav vērtēti no tiesību viedokļa nozīmīgie materiāltiesiskie aspekti, lai kopsakarā ar analogijas piemērošanu/nepiemērošanu lietu varētu objektīvi izspriest; **4)** divos nolēmumos tiesas analogiju ir piemērojušas nepamatoti, tur, kur tas nebija jādara; **5)** vienā nolēmumā tiesa analogiju nepamatoti nav piemērojusi tur, kur tas bija jādara. Šādas tiesu prakses tendences izraisa arī turpmāko tiesu prakse kvalitātes līmeņa iespējamo kritumu.
5. Arī sabiedrība ar ierobežotu atbildību tāpat kā akciju sabiedrība pēc būtības ir slēgta sabiedrība, no savu kapitāla daļu finansēšanas iespēju, t.sk. to iegādes viedokļa, līdz ar ko arī sabiedrībām ar ierobežotu atbildību ir nepieciešama likumā noteiktā aizsardzība, tāpēc ir nepieciešams papildināt Komerclikumu ar jaunu 193.pantu, veicot pārnumerāciju visiem pārējiem pantiem par vienu ciparu uz augšu, šādā redakcijā: 193.pants "*Sabiedrībai aizliegts izsniegt aizdevumu vai citādi tieši vai netieši finansēt trešās personas šīs sabiedrības kapitāldaļu iegādei*".
6. Nepieciešams ieviest skaidru regulējumu vecumam, līdz kuram personām būtu tiesības saņemt uzturlīdzekļus no saviem vecākiem arī gadījumos, kad tās ir sasniegušas pilngadību un turpina mācīties izglītības iestādē. Autors piedāvā papildināt Civillikuma 179.pantu ar jaunu

otro daļu šādā redakcijā: “Šī panta izpratnē par bērnu ir atzīstama arī tāda persona, kura ir sasniegusi pilngadību (219.p.) un kura līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai mācās vai studē vispārējā, profesionālās izglītības iestādē, koledžā vai augstskolā pilna laika klātienē, izņemot laiku, kad persona ir pārtraukusi studijas.”

7. Saskaņā ar Senāta spriedumā SKC-2672/2016 paustajiem secinājumiem, iesniedzot prasību tiesā, darba devējam nav iespēju pierādīt, ka uzteikuma pamatā esošie apstākļi ir radījuši tam zaudējumus, proti, uzteikumu pamatojošie apstākļi vēl nevar būt par zaudējumu atlīdzības priekšnoteikumiem. Par tādiem apstākļiem var būt tikai pats uzteikums kā rīcība, darbība, kas rada juridiskas sekas, jo uzteikumu pamatojošie apstākļi juridiskās sekas nerada, bet tikai “iedarbina” dokumentu, kas rada juridiskas sekas.

8. Nav samērīgi, turklāt ir pretēji vienlīdzīguma un taisnīguma principam Senātam spriedumā SKC-2672/2016 noteikt tikai uzteikuma pamatojuma apstrīdēšanas iespējamību, bet ne termiņu, tādā veidā faktiski radot uzteikuma pamatojumu par apstrīdēšanas priekšmetu un ļaujot piemērot DL 31.panta pirmo daļu, proti, 2 gadu noilguma termiņu šādam prasījumam. Ja reiz darbiniekam ir tiesības apstrīdēt darba devēja uzteikumu 1 (viena) mēneša laikā, šādas tiesības *per se* jānosaka arī darba devējam, ja Senāts izšķiras par jebkāda veida tiesībām darba devējam šajā sakarā. Līdz ar to šajā gadījumā joprojām ir piemērojama likuma analogija ar DL 122.pantu, tomēr tikai daļā par uzteikuma apstrīdēšanas termiņu.

9. Lai izvairītos no pretrunīgas un Darba likuma garam neatbilstošas tiesu prakses, ņemot par pamatu Senāta spriedumu SKC-2672/2016 un SKC-300/2011, autors piedāvā veikt grozījumus Darba likumā, papildinot Darba likuma 100.pantu ar sesto daļu šādā redakcijā: “Darba devējs var celt prasību tiesā par darbinieka šī panta piektajā daļā minētā uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu viena mēneša laikā no uzteikuma saņemšanas dienas. Šajā gadījumā darba devējam vienlaikus ir tiesības celt arī prasību par zaudējumu atlīdzību un nepamatoti izmaksātā atlaišanas pabalsta atmaksu no darbinieka. Ja tiesa šī panta piektajā daļā minēto uzteikumu atzīst par spēkā neesošu, darbiniekam nav pienākums turpināt strādāt pie darba devēja no brīža, kad tas ir uzteicis darba tiesiskās attiecības.”

10. Ņemot vērā, ka Darba likuma 126.panta piemērošana praksē vēl joprojām rada problēmas un ka autora ieskatā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2003.gada 5.novembra spriedumā lietā Nr. SKC – 534 paustie Augstākās tiesas secinājumi ir gan daļēji kļūdaini no analogijas piemērošanas viedokļa, gan daļēji vairs neatbilst mūsdienu situācijai, autors piedāvā likumdevējam veikt šādus grozījumus Darba likuma 126.pantā: Darba likuma 126.panta pirmo daļu izteikt šādā redakcijā: “Darbiniekam, kas prettiesiski atlaists no darba un atjaunots iepriekšējā darbā, saskaņā ar tiesas spriedumu

izmaksājama vidējā izpeļņa par visu darba piespiedu kavējuma laiku pilnā apmērā tikai gadījumos, kad darbiniekam sakarā ar prettiesisku atlaišanu nav bijusi iespēja strādāt citur vai, ja darbinieks prettiesiskās atlaišanas brīdī ir strādājis divās vai vairāk darba vietās. Atlīdzība par visu darba piespiedu kavējuma laiku izmaksājama arī gadījumā, ja tiesa, kaut arī pastāv pamats darbinieku atjaunot iepriekšējā darbā, pēc viņa lūguma izbeidz darba tiesiskās attiecības ar tiesas spriedumu. Ja darbinieks prettiesiskās atlaišanas brīdī strādājis tikai vienā darba vietā un uzreiz pēc prettiesiskās atlaišanas strādājis citā darba vietā un saņēmis zemāku atalgojumu, tad saskaņā ar tiesas spriedumu darbiniekam ir izmaksājama starpība starp vidējo izpeļņu un saņemto atalgojumu jaunajā darba vietā par laiku no prettiesiskās atlaišanas par visu darba piespiedu kavējuma laiku. Ja darbinieks prettiesiskās atlaišanas brīdī strādājis tikai vienā darba vietā un uzreiz pēc prettiesiskās atlaišanas strādājis citā darba vietā un saņēmis tādu pašu vai augstāku atalgojumu, kā iepriekšējā darba vietā, tad darba devējam saskaņā ar tiesas spriedumu ir pienākums darbiniekam izmaksāt vidējo izpeļņu par trīs mēnešiem.”

Pateicības

Kopš idejas par darba rakstīšanu autors ir konsultējies un guvis zināšanas, kā arī pārlicību šī darba tapšanas nepieciešamībai no vairākiem Latvijā atzītiem tiesību zinātniekiem un praktiķiem.

Vislielāko pateicību un siltu paldies autors izsaka Darba vadītājam, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedras docentei Dr. iur. Diānai Apsei. Diānu Apsi pavisam noteikti var pieskaitīt pie tiem cilvēkiem, kas savu studentu darbus ņems vērā tīri personiski. Autors ir ļoti pateicīgs par to, ka jebkurā brīdī kopš Darba rakstīšanas uzsākšanas tas varēja lūgt padomu un konsultēties ar Diānu Apsi, kur, cita starpā, Autors bieži vien saņēma vairāk atbilžu nekā bija uzdoto jautājumu. Tāpat arī liels paldies par papildus iedrošināšanu sava viedokļa pozīcijas paušanai tiesībzinātnē vispār, jo, pateicoties Diānas Apses ieteikumiem, autors arī turpmāk nebaidīsies paust savu atšķirīgo viedokli tiesībzinātnieku vidū par jautājumiem, kurus pavisam noteikti būtu nepieciešams pārskatīt atbilstoši jaunākajām mūsdienu tendencēm un nākotnes perspektīvām. Visbeidzot, liels paldies par to, ka, esot Diānas Apses sabiedrībā konsultāciju laikā, autors sajūtās pozitīvi sentimentāli, novērtējot 20.gadsimta Latvijas un Krievijas tiesībzinātnieku rakstītos darbus ar augstu pievienoto vērtību un tā laika principiem ne tikai tiesību zinātnē. (Piemēram, vērtīgais komentārs par to, ka arī V.Sinaiskis, ienākot telpā, būtu novilcis ziemas mēteli, tāpēc autors, šķiet, būtu pieskaitāms V.Sinaiska audzēkņiem).

Ne mazāku “paldies” autors vēlas izteikt Darba zinātniskajam konsultantam, Latvijas Universitātes Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedras lektoram, zvērinātam advokātam Laurim Liepam. Liels paldies Laurim Liepam par vērtīgajiem praktiskajiem komentāriem, domājot par Darba aizstāvēšanu. Tas ļāva Autoram uz Darba pētniecību paraudzīties no cita skatu punkta un vairāk iejusties lasītāja personā. Tāpat liels paldies par papildus iedrošināšanu privāttiesību tiesu prakses apkopojuma analogijas piemērošanas jautājumos pētīšanā. Lai arī tiesu nolēmumu analīzei bija nepieciešami vairāki mēneši, gala rezultāts un šī gala rezultāta novērtēšana no Laura Liepas puses bija par pamatu autora personīgā viedokļa nostiprināšanai, kā arī augstākai autora kritikai par līdzšinējo tiesu praksi, nekā autors to sākotnēji bija iecerējis veikt.

Visbeidzot, paldies autors vēlas pateikt šādiem cilvēkiem:

1) Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedras docentam, Dr. iur. Edvīnam Danovskim, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras lektorei Velgai Slaidiņai un Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības juristam Kasparam

- Rācenājam par savu viedokli vienā no būtiskākajiem Darba pētniecības jautājumiem, kas skar darbinieku tiesības pēc prettiesiskas atļaišanas saņemt atlīdzību par darba piespiedu kavējumu;
- 2) Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedras docentam, Dr. iur. Jānim Plepam par rekomendāciju Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētājam Aldim Laviņam, kā rezultātā autoram bija iespēja doties uz Satversmes tiesu un iepazīties ar tādu juridisko literatūru un prakses materiāliem, kas ārpus Satversmes tiesas autoram nebija pieejami.
 - 3) Latvijas Republikas Satversmes tiesas padomniecei Ditai Plepai un priekšsēdētājam Aldim Laviņam par iepriekšminētās rekomendācijas akceptu un iespēju doties uz Satversmes tiesas bibliotēku un iepazīties ar tādu juridisko literatūru un prakses materiāliem, kas ārpus Satversmes tiesas autoram nebija pieejami;
 - 4) Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesnesim Jānim Neimanim par papildus pirmskara literatūras, kas autoram nebija pieejama, nodrošināšanu privāttiesību prakses pētniecībai Darba ietvaros;
 - 5) Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docentam, Dr. iur. Erlenam Kalniņam par vērtīgajiem komentāriem analogijas teorijas jautājumos, kas lika pamatu Darba 1.nodaļas veiksmīgai tapšanai.

Izmantotās literatūras saraksts

Literatūra

1. Civilprocesa likuma komentāri. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
2. Danovskis E. Horizontal Effect of Basic Human Rights in Private Law as a Common Trend of European Integration. Grām.: European Integration and Baltic Sea Region: Diversity and Perspectives. Rīga, University of Latvia Press, 2011.
3. Grudulis M., Tiesas ieskats kā tiesību metode. Jurista vārds. Nr.22 (527), 10.06.2008.
4. Iljanova D. Vispārējo tiesību principu aksioloģiskie un funkcionālie aspekti Latvijas tiesību sistēmas pārejas periodā. Tiesību transformācijas problēmas sakarā ar integrāciju ES (Starptautiskās konferences materiāli). Rīga: LU Juridiskā fakultāte, 2002.
5. Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
6. Latviešu Konversācijas vārdnīca. Rīga: A.Gulbja spiestuve, 1927.-1928.
7. Levits E. Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: SIA Izglītības soļi, 2000.
8. Levits E. Ģenerālklausulas un iestādes rīcības brīvība. *Likums un Tiesības*, 203, 5.sēj., Nr.6, 2003.
9. Meļķis E. Attīstības tendences dažos tiesību teorijas un prakses jautājumos. Rīga: Latvijas Universitāte, 1998.
10. Meļķis E. (Zina.red.) Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003.
11. Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zvērināts advokāts Jānis Neimanis, 2004.
12. Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006.
13. Plotnieks A. Padomju sociālistiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1975.
14. Plotnieks A. Tiesību Teorija & Juridiskā Metode. Rīga: Izglītības soļi, 2013.
15. Sinaiskis V. Latvijas vispārējo civiltiesību pamati. Rīga: Valters un Rapa, 1935.
16. Slaņķe G. Tiesību tālākveidošana krimināltiesībās. Jurista vārds, 11. Septembris 2012 /NR. 37 (736).
17. Vedins I. Loģika. Rīga, 2000.
18. Vēbers J. Padomju civiltiesības. Vispārīgā daļa. Īpašuma tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1979.
19. Bydliniski F. Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff. 2., erg. Aufl. Wien [u.a.]: Springer, 1991.
20. Дорохин С.В.. Деление права на публичное и частное: конституционно-правовой аспект Монография, Москва, Волтерс Клувер, 2006.

21. Esser J. Vorverständnis und Methodenwahl in der Rechtsfindung: Rationalitätsgrundlagen richterlicher Entscheidungspraxis. Frankfurt/M.: Athenäum, 1972.
22. Fikentscher W. Methoden des Rechts in vergleichender Darstellung. Band IV, Tübingen: Mohr, 1977.
23. Heller T. Logik und Axiologie der analogen Rechtsanwendung. Berlin: de Gruyter, 1961.
24. Kaufmann A. Analogie und Natur der Sache. 2.verbess. und ergänzte Aufl. Heidelberg: R.v.Decker & C.F.Müller, 1982.
25. Klug U. Juristische Logik. 4.Aufl. Berlin [u.a.]: Springer, 1982.
26. Koch H.J., Rübmann H. Juristische Begründungslehre. München: Beck, 1982.
27. Koller P. Theorie des Rechts. Wien [u.a]: Böhlau, 1992.
28. Kramer E.A. Juristische Methodenlehre. – Bern: Stämpfli Verlag AG, 1998.
29. Larenz K. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 6. Aufl., Berlin [u.a.]: Springer, 1991.
30. Larenz K., Canaris C.W. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 3.Aufl. – Berlin, Heidelberg: Springer – Verlag, 1995.
31. Peczenik A. On law and reason. Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers, 1989.
32. Schmalz D. Methodenlehre für das juristische Studium. 3.Aufl. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1992.
33. Treder L. Methoden und Technik der Rechtsanwendung: eine systematische Einführung mit Beispielen. Heidelberg: Müller, 1998.
34. Wank R. Die Auslegung von Gesetzen. Eine Einführung. München: Carl Heymanns Verlag KG, 1997.
35. Weinreb L. Legal Reason: the Use of Analogy in Legal Argument. Cambridge University Press, 2005.
36. Zippelius R. Juristische Methodenlehre. 6.Aufl. München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1994.
37. Синайский В. Техника юридической методологии в связи с общим учением о методологии. Рига: РГСО, 2000.
38. <http://www.unet.univie.ac.at/~a9501958/Analogie.html#SeitenanfangAnalogie>.

Normatīvie akti

1. Eiropas Savienības Padomes 2000.gada 27.novembra Direktīva Nr.2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju.
2. Latvijas Republikas Satversme: LR Likums. Latvijas Vēstnesis, 1922. 15. februāris, Nr.43. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57980> [aplūkots 2017.gada 19.decembrī].
3. Civillikums: LR Likums. *Valdības Vēstnesis*, 1937. 20. februāris, Nr. 41. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
4. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR Likums. Ziņotājs, 1984. 20. decembris, Nr. 51. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=89648> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
5. Saeimas kārtības rullis: LR Likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 28. jūlijs, Nr.96. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57517> [aplūkots 2017.gada 19.decembrī] .
6. Likums “Par nodokļiem un nodevām”: LR Likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 18. februāris, Nr. 26. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=33946> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
7. Pusvadītāju izstrādājumu topogrāfiju aizsardzības likums: LR Likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 12. marts, Nr.84/85. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=51245> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
8. Krimināllikums: LR Likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8. jūlijs, Nr. 15. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=88966> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
9. Civilprocesa likums: LR Likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3. decembris, Nr. 23. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
10. Administratīvā procesa likums. LR Likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 14. novembris, Nr. 164. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=55567> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
11. Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR Likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 6. jūnijs, Nr.94. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=63545> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
12. Publisko iepirkumu likums: LR Likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 6. aprīlis, Nr.65. Zaudējis spēku. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=133536> [aplūkots 2017.gada 19.decembrī].
13. Latvijas Darba likumu kodekss (38. – 121.pants) Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/52299> [aplūkots 2017.gada 17.aprīlī].
14. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Darba likumu kodekss. LPSR likums. Izdevniecība “Liesma”, 1979. Nr.2845. (Nav spēkā) Nav publiski pieejams.

15. Igaunijas Darba likumu akts. Pieņemts: 2008.gada 17.decembrī. Spēkā esošs. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013061/consolide> [aplūkots 2017.gada 17.aprīlī].
16. Lietuvas Darba likums. Pieņemts: 2002.gada 4.jūnijā. Zaudējis spēku 2017.gada 1.janvārī. Pieejams: <http://www.ilo.org/dyn/travail/docs/2295/Labour> [aplūkots 2017.gada 17.aprīlī].
17. Čehijas Darba likums. Pieņemts: 2006.gada 1.janvārī. Pieejams: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3221/Labour_Code_2012.pdf [aplūkots 2017.gada 17.aprīlī].

Juridiskās prakses materiāli

1. ECT 1985.gada 26.marta palātas spriedums lietā “X AND Y v. THE NETHERLANDS”.
Pieejams: https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/resources/X%20AND%20Y%20v%20THE%20NETHERLANDS_en.asp. [aplūkots 2017.gada 19.martā].
2. ECT 2010.gada 17.maija Lielās palātas spriedums lietā “KONONOV V. LATVIA”
Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
3. Satversmes tiesas 2001.gada 5.decembra spriedums lietā Nr.2001-07-0103 [aplūkots 2017.gada 19.martā].
4. Satversmes tiesas tiesneša Kaspara Baloža atsevišķās domas lietā Nr. 2007-03-01. [aplūkots 2017.gada 19.martā].
5. Satversmes tiesas 2010. gada 13. oktobra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-09-01. [aplūkots 2017.gada 19.martā].
6. Satversmes tiesas 2010. gada 25. novembra spriedums lietā Nr. 2010-06-01. [aplūkots 2017.gada 19.martā].
7. Lēmums “Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2010-11-01”. Satversmes tiesa. 11.06.2011. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=211871> [aplūkots 2016.gada 30.novembrī].
8. Satversmes tiesas 2011. gada 8. marta lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-52-03. [aplūkots 2017.gada 19.martā].
9. Satversmes tiesas 2011. gada 13. decembra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2011-15-01 [aplūkots 2017.gada 19.martā].
10. Satversmes tiesas 2013. gada 31. janvāra spriedums lietā Nr. 2012-09-01. [aplūkots 2017.gada 19.martā].
11. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2003.gada 5.novembra spriedums lietā Nr.SKC-534. Nav publicēts.

12. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2006.gada 14. jūnija lēmums Lietā Nr. SKC – 488 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/> [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī].
13. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 21.03.2007. spriedumu lietā Nr. SKC-53/2007. Pieejams: <https://tiesas.lv/februaris-15> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
14. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments savā 2009.gada 29.aprīļa spriedumā lietā NR.SKC-12/2009. Nav publicēts. [aplūkots 2017.gada 19.martā].
15. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009.gada 20.maija spriedumā lietā Nr.SKC-383/2009. Nav publicēts. [aplūkots 2017.gada 19.martā].
16. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 13.aprīļa spriedums lietā Nr.SKC-300/2011 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
17. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 25.janvāra spriedums lietā Nr. SKC-18/2012 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/> [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī].
18. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 19.jūnija spriedums Lietā Nr. SKC – 357/2012 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/> [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī].
19. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 20.novembra spriedums lietā Nr. SKC – 1981/2013 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
20. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 20.novembra spriedums lietā Nr. SKC – 1981/2013 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
21. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 28.marta spriedums lietā Nr. SKC – 1609/2014 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/> [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī].
22. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 30.maija spriedums lietā Nr.SPC-19/2014 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
23. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 26.janvāra spriedums lietā Nr.SKC-1650/2015 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

24. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 30.septembra spriedums lietā Nr.SKC-2195-15 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
25. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 29.aprīļa spriedums lietā Nr.SKC-97/2016.
26. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2016.gada 21.jūnija spriedums lietā Nr. SKC – 177/2016 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
27. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 14.oktobra spriedums lietā Nr.SKC-295/2016 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/> [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī].
28. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 8.decembra spriedums lietā Nr. SKC – 2672/2016 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/> [aplūkots 2017.gada 12.aprīlī].
29. Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 15.maija spriedums lietā Nr.C09020413 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
30. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2016.gada 18.februāra spriedums lietā Nr.C32231314 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
31. Balvu rajona tiesas 2013.gada 20.decembra spriedums lietā Nr.C09031913 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
32. Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2014.gada 4.jūnija spriedums lietā Nr. C28462813 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
33. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2014.gada 4.jūnija spriedums lietā Nr.C30634611 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
34. Liepājas tiesas 2014.gada 17.jūlija spriedums lietā Nr.C20157414 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
35. Liepājas tiesas 2015.gada 9.janvāra spriedums lietā Nr.20304414 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
36. Madonas rajona tiesas 2015.gada 5.februāra spriedums lietā Nr.31406814 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

37. Cēsu rajona tiesas 2015.gada 26.marta spriedums lietā Nr.C11061715 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
38. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 10.aprīļa spriedums lietā Nr.C29633413 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
39. Rēzeknes tiesas 2015.gada 29.aprīļa spriedums lietā Nr.C26120514 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
40. Liepājas tiesas 2015.gada 16.maija spriedums lietā Nr.C29699614 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
41. Rēzeknes tiesas 2015.gada 19.maija spriedums lietā Nr.C26120014 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
42. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 23.jūlija lēmums lietā Nr.C29509915. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
43. Cēsu rajona tiesas 2015.gada 31.augusta spriedums lietā Nr.C11090715 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
44. Rēzeknes tiesas 2015.gada 30.septembra spriedums lietā Nr.C26105115 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
45. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 21.oktobra spriedums lietā Nr.C30428215 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
46. Jēkabpils rajona tiesas 2015.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr.C31292414 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
47. Rēzeknes tiesas 2015.gada 11.novembra spriedums lietā Nr.C26129915 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
48. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 1.februāra spriedums lietā Nr.C30672915 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
49. Rēzeknes tiesas 2016.gada 16.februāra spriedums lietā Nr.C26130215 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
50. Rēzeknes tiesas 2016.gada 25.februāra spriedums lietā Nr.C26130115 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
51. Rīgas rajona tiesas 2016.gada 24.marta spriedums lietā Nr.C33281315 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

52. Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2016.gada 3.maija spriedums lietā Nr.C32343115 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
53. Rīgas rajona tiesas 2016.gada 24.maija spriedums lietā Nr.C33543216 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
54. Rēzeknes rajona tiesas 2016.gada 25.augusta spriedums lietā Nr.C26151816 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
55. Cēsu rajona tiesas 2016.gada 19.oktobra spriedums lietā Nr.C11092216 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
56. Rēzeknes rajona tiesas 2016.gada 31.oktobra spriedums lietā Nr.C26208916 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
57. Bauskas rajona tiesas 2016.gada 01.novembra spriedums lietā Nr.C10072815 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].
58. Latvijas Senāta spriedumi (1918 – 1940). 11. sējums. Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumi (1928 – 1940). 11.sējums. Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumi (1928 – 1929). Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1998 [aplūkots 2017.gada 19.martā].
59. Latvijas Senāta spriedumi (1918 – 1940). 12.sējums: Senāra Civilās kasācijas departamenta spriedumi. Rīga: LR Augstākā tiesa un Senatora Augusta Lēbera fonds, 1998. [aplūkots 2017.gada 19.martā].

Pielikumi

Pielikums Nr.1

Maģistra darbam

“Analoģijas piemērošana tiesību teorijā un praksē.

Piemērošanas problēmas privāttiesībās.”

Analoģijas slēdziena loģiskā pamatforma

Kā savā grāmatā “Tiesību tālākveidošana”¹⁹⁰ atspoguļojis Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis, Analoģijas slēdziena loģiskā pamatforma ir šāda:

Virsteikums: S1 ir R

Apakšteikums: S2 ir līdzīgs S1

Secinājums: S2 ir (varbūtēji) R

Salīdzinot mainīgo S2 ar S1 no dotās attiecības “S1 ir R” tiek secināta (varbūtēja) saskaņa starp S2 un R. Šā Analoģijas slēdziena problemātika ir līdzīguma noteikšanā, tātad apakšteikumā. Šis slēdziens tikai tad ir patiess, ja S2 ir ne tikai līdzīgs S1, bet S2 ir vienāds S1 un ir runa par siloģismu. Ja S2 un S1 ir tikai līdzīgi, patiesībā pastāv četri mainīgie, un tieši S1, R, S2 un S1 – līdzīgais (=N).

Tātad slēdziens:

Virsteikums: S1 ir R

Apakšteikums: S2 ir N (=līdzīgs S1)

Secinājums: S2 ir R

ir loģiski nepareizs. Pazīstamākais piemērs šādam paraloģismam ir:

Virsteikums: Herods bija lapsa.

Apakšteikums: Visām lapsām ir četras kājas.

Secinājums: Tātad Herodam bija četras kājas.

Kļūda pastāv virsteikumā lietotā jēdziena “lapsa”, kur ar to domāts “viltīgs” vai “slīpēts”, vienādošana ar jēdzienu “lapsa” apakšteikumā, kur domāts dzīvnieka veids. Šis piemērs rāda, ka analoģijas slēdziens ar noteiktu varbūtību ir patiess tikai tad, ja manīgais ir izvēlēts virsteikumā, kurš apakšteikumā saskan nevis ar iespējami daudzām, bet ar noteicošām pazīmēm.¹⁹¹ Te arī Autors par pamatotu uzskata Jāņa Neimaņa uzdoto jautājumu pēc šādu loģisko operāciju

¹⁹⁰ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006

¹⁹¹ Turpat, 100.lpp.

veikšanas – pie kādiem nosacījumiem nosauktajam analogijas slēdzienam ir dota svarīga līdzība starp S1 un S2, lai S2 varētu vienādot ar R. Autora ieskatā jautājums ir pamatots no tā skatu punkta, ka gramatiskā interpretācija Virsteikuma un apakšteikuma salīdzināšanai nav iespējama. Tomēr Autors ar šo tēzi neatkāpjas no iepriekšminētā apgalvojuma, ar kuru par nepamatotu uzskatīja Jāņa Neimaņa teikto “blakus likumam bez saskaņas, bet arī bez pretrunas ar likumu”, jo galu galā analogijas piemērošanas procesā, izmantojot vairākus analogijas piemērošanas priekšnoteikumus, ir jānonāk pie tāda secinājuma, kas dzīves gadījumu tieši attiecina uz tiesisko sastāvu, lai arī *prima facie* tie nešķiet vienādi. Tāpēc vispirms varētu būt izšķirošs kopīgo pazīmju skaits, tādējādi varētu secināt:

Virsteikums: S1 satur pazīmes a, b, c, d, e, f, g ...

Apakšteikums: S2 satur pazīmes a, b, c, d.

Secinājums: S2 satur pazīmes a, b, c, d, e, f, g ...

Šis slēdziens nav derīgs vispārēji, bet ir pareizs tikai ar noteiktu varbūtību. Varbūtības pakāpe ir atkarīga no saskaņīgo pazīmju skaita: ko līdzīgāki ir šie mainīgie, jo lielāka iespējamība, ka slēdziens ir pareizs. Praktiski uzrādās visas noteiktu kopīgo pazīmju sastāvdaļas, tādēļ ir jautājums, vai no dažām kopīgajām pazīmēm var izsecināt tālejošu identitāti (*sal. skat. Autora iepriekšminēto par prima facie nevienādību, kas, pamatojoties uz vairākiem priekšnoteikumiem var tikt mainīts*). Šā trūkuma dēļ pieņemts analogijas slēdzienu attēlot kā indukcijas un dedukcijas kombināciju. (turpat, 100.lp) Par indukciju sauc slēdzienu no sevišķā uz vispārējo, bet par dedukciju – slēdzienu no vispārējā uz sevišķo. (turpat,100.lp.). Analogijas attēlojums kā indukcijas un dedukcijas kombinācija pieprasa, lai mainīgie S1 un S2 tiktu noteikti kā piederīgi kopīgai virsgrupai S. Tātad arī šeit grūtības ir nevis pie slēdziena, bet pie izejas mainīgo S1 un S2 pakārtošanas kopīgajai virsgrupai S. Ievērojot šo priekšnoteikumu, var secināt:

I. Indukcija: S1 ir pazīmes a, b, c, d, e, f ...

S1 ir virsgrupas S elements

Visiem S ir elementi a, b, c, d, e, f ...

II. Dedukcija: Visiem S ir elementi a, b, c, d, e, f ...

S2 arī ir S elements

Tātad S2 ir elementi a, b, c, d, e, f ...

Analogijas attēlošana kā indukcijas un dedukcijas kombinācija ir iespējama tikai tad, ja blakus izejas attiecībām “S1 ir R” vēl ir zināms, ka mainīgie S1 un S2 ir virsgrupas S elementi. Tādējādi var secināt¹⁹²:

¹⁹² Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 101.lpp.

- I. Indukcija: S1 ir R
S1 ir S
S ir R
- II. Dedukcija: S ir R
S2 ir S
S2 ir R(turpat, 100.lp)

Ievērojot iepriekšminēto, secināms, ka analogija kalpo tam, lai divus atšķirīgus mainīgos pielīdzinātu ar trešā mainīgā palīdzību, kurš kalpo par salīdzinājuma mērogu. Pielīdzināšana ir tikai varbūtības spriedums, ja vien virsteikuma mainīgos droši var pakārtot kopīgai virsgrupai.

Analogija teorijā un loģikas mācību grāmatās tiek attēlota visai šauri un līdzīgi, taču iepretim praktiskai analogijas piemērošanai juridiskas dabas jautājumos to varētu nosaukt par aisberga redzamo daļu jeb ārējo čaulu, kuras aprobēšanai nepieciešams norādīt uz būtiskākajiem aspektiem, kā piemērot un ko piemērot analogijas jautājumu pētīšanā.¹⁹³

¹⁹³ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 101.lpp.

“Analoģijas piemērošana tiesību teorijā un praksē.
Piemērošanas problēmas privāttiesībās”

**Darba 3.nodaļā minētās rajona tiesu/apgabaltiesu prakses
 nolēmumu detalizēta analīze un apkopojums**

1. Bauskas rajona tiesas 2016.gada 1.novembra spriedums lietā Nr.C10072815¹⁹⁴ “Par Civilprocesa likuma 42.panta pirmās daļas piemērošanu pēc analoģijas” (likuma analoģija)

Šajā lietā persona A iesniedza prasību tiesā pret personām B un C katru atsevišķi par ceļa servitūta nodibināšanu ar tiesas spriedumu. Tiesa motīvu daļā norādīja, ka A ir samaksājis valsts nodevu tikai par vienu prasījumu, bet prasības pieteikumā ir ietverti divi prasījumi, katrs pret savu atbildētāju. Saskaņā ar Civilprocesa likuma (turpmāk – CPL) 34.panta pirmās daļas 4.punktu “*par prasībām, kam nav mantiska rakstura vai kas nav jānovērtē, maksājama valsts nodeva 71,14 euro*”. Savukārt saskaņā ar CPL 42.panta pirmo daļu “*tiesas izdevumi, ja prasītājs no to samaksāšanas bijis atbrīvots, piespriežami no atbildētāja valsts ienākumos proporcionāli apmierinātajai prasījuma daļai.*” Tiesa sprieduma 52.rindkopā atzina, ka “*Civilprocesa likums nereglamentē tiesas rīcību gadījumā, ja kļūdaini prasītājs samaksājis valsts nodevu tikai par vienu prasījumu un tiesa to pieņēmusi*”. Šajā sakarā tiesa sprieduma 53.rindkopā norādīja, ka “*piemērojama analoģija ar CPL 42.panta pirmo daļu [...] nesamaksātā valsts nodeva 71,14 euro piedzenama par labu valstij no atbildētājiem līdzīgās daļās, attiecīgi no B piedzenami par labu valstij 35,57 euro un no C piedzenami par labu valstij 35,75 euro*”. Autors šajā spriedumā atrod visai interesantu un netipisku valsts nodevas piedziņas konstrukciju, jo, **pirmkārt**, CPL 41.panta pirmās daļas 1.teikums nosaka: “*Pusei, kuras labā taisīts spriedums, tiesa piespriež no otras puses visus tās samaksātos tiesas izdevumus.*”, **otrkārt**, hipotētiski pieņemot, ka tiesa ar savu rīcību ir netiešā veidā atbrīvojusi prasītāju no valsts nodevas samaksas, nedrīkst būt par pamatu tādu nelabvēlīgu seku radīšanai pret atbildētāju, kādas tas nezināja un nevarēja paredzēt (izsecināt) no CPL. Faktiski, ja prasītājs būtu samaksājis valsts nodevu pilnā apmērā, to piedzītu no atbildētāja, bet par labu atbildētājam. Turklāt jānorāda, ka civilprocess ir privāts process un

¹⁹⁴ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

šāda veida analogija drīzāk varētu tikt piemērota, piemēram, Administratīvajā procesā, piemēram, piemērojot līdzīgā gadījumā analogiju ar APL 126.panta otro daļu “*Ja pieteicējs no valsts nodevas samaksas bijis atbrīvots un pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts, valsts nodevu piespriež no atbildētāja.*” Turklāt jāņem vērā, ka vismaz no CPL viedokļa prasītājs nebija atbrīvots no valsts nodevas samaksas, bet tiesas kļūdas rezultātā valsts nodeva netika samaksāta. Papildus arī, piemēram, gadījumos, kad valsts nodeva nav samaksāta daļēji vai pilnībā, tiesa, pamatojoties uz CPL 129.panta otrās daļas 1.punktu un 133.panta pirmās daļas 2.punktu, atstāj prasības pieteikumu bez virzības. Līdz ar to likumdevējs jau ir paredzējis mehānismu rīcībai, ja prasītājs nav samaksājis valsts nodevu. Tādējādi arī valsts nodevas piedziņa no atbildētāja nav pamatota un analogija šajā gadījumā nav piemērojama.

2. Rīgas rajona tiesas 2016.gada 24.maija spriedums lietā Nr.C33543216¹⁹⁵ “Par CPL 28.panta septītās daļas piemērošanu pēc analogijas” (tiesību analogija)

Šajā lietā persona A un persona B kopīgi kā laulātie vērsās Rīgas rajona tiesā ar fizisko personu maksātnespējas pieteikumu, ņemot vērā, ka tiem bija nenokārtotas attiecības ar vairākiem kreditoriem. Tiesa apmierināja šo pieteikumu. Tomēr A un B pieteikumā norādīja arī uz apstākli, ka ir jānoskaidro viena piekritīgā tiesa maksātnespējas pieteikuma izskatīšanā, jo, pirmkārt, CPL 363.²² panta pirmā daļa noteic: “*Fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu atbilstoši parādnieka pieteikumam tiesa izskata pēc parādnieka deklarētās dzīvesvietas, kas parādniekam bija reģistrēta trīs mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā, bet, ja tādas nav, — pēc dzīvesvietas.*”, otrkārt, abiem pieteicējiem bija dažādas deklarētās dzīves vietas adreses, līdz ar ko A pieteikuma piekritība būtu bijusi Rīgas rajona tiesā, bet B pieteikuma piekritība būtu bijusi Rīgas pilsētas centra rajona tiesā. Tomēr saskaņā ar Maksātnespējas likuma 133.panta pirmās daļas 3.punktu maksātnespējas pieteikumu var iesniegt arī abi laulātie kopīgi. Pieteicēji norādīja, ka “*piemērojama CPL 28.panta septītajā daļā noteiktā analogija un pieteicēji vienojušies, ka pieteikums tiks iesniegts pēc pieteicēja A deklarētās dzīves vietas adreses [..]*” Jānorāda, ka gramatiski šī ir visai tāla analogijas piemērošanas saikne starp esošo dzīves gadījumu un CPL 28.panta septītās daļas tiesisko sastāvu, tomēr autors neatrod nevienu analogijas piemērošanas ierobežojumu. Arī tiesa pieteikumu apmierināja, papildus gan neakcentējot motīvu daļā analogijas piemērošanu, taču tas *a priori* izsecināms no sprieduma satura.

¹⁹⁵ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

3. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 23.jūlija lēmums lietā Nr.C29509915¹⁹⁶ “Par CPL 568. un 632.panta piemērošanu pēc analogijas” (likuma analogija)

Šajā lietā sūdzētāja A iesniedza tiesā pieteikumu par zvērināta tiesu izpildītāja darbībām, kur, cita starpā, norādīja, ka tiesu izpildītāja iesniegtajā aprēķinā par sprieduma izpildes darbībām iekļautais summas apmērs nav pamatots. Tiesu izpildītājs paskaidrojums norādīja, ka minētais aprēķins ir tikai paziņojums, kurā ir norādīts summas apmērs sprieduma izpildes izdevumiem, un ka tas nav uzskatāms par aprēķinu CPL 568.panta otrās daļas izpratnē, bet gan uzskatāms par sprieduma izpildes izdevumu kalkulāciju, kurus parādniekam ir jānomaksā, lai varētu izmantot CPL 620.⁹ panta pirmajā daļā paredzētās tiesības. Papildus tiesu izpildītājs norādīja, ka “*Gadījumā, ja šajā paziņojumā norādītās summas parādniece nomaksātu, tiesu izpildītājam būtu pienākums sastādīt Civilprocesa likuma 568.panta otrajā daļā paredzēto aprēķinu, kuru savukārt puses varētu pārsūdzēt CPL 632.panta noteiktajā kārtībā.*” Tādējādi tiesu izpildītāja ieskatā šo paziņojumu sūdzētājam A nemaz nebija tiesību pārsūdzēt. Šajā sakarā tiesa lēmuma 3.lpp. otrajā rindkopā, atsaucoties uz CPL 5.panta piekto daļu, norādīja, ka “*šajā situācijā ir piemērojama analogija, piemērojot CPL 568. un 632.pantu, un personai A bija tiesības pārsūdzēt zvērināta tiesu izpildītāja 2015.gada 17.marta paziņojumu (aprēķinu) par sprieduma izpildes izdevumiem.*” Autora ieskatā tiesa šādā veidā novērsa situāciju, kurā tiesu izpildītājs pat nepamatota paziņojuma gadījumā rada privātpersonai tiesisku paļāvību tiesu izpildītāja amata darbības profesionālismam, tādējādi dodot tiesības privātpersonai paļauties, ka šis paziņojums ir vienlaikus arī aprēķins.

4. Balvu rajona tiesas 2013.gada 20.decembra spriedums lietā Nr.C09031913, Rēzeknes rajona tiesas 2016.gada 31.oktobra spriedums lietā Nr.C26208916, 2016.gada 25.augusta spriedums lietā Nr.C26151816, Cēsu rajona tiesas 2016.gada 19.oktobra spriedums lietā Nr.C11092216, 2015.gada 31.augusta spriedums lietā Nr.C11090715, 2015.gada 26.marta spriedums lietā Nr.C11061715 “Par likuma “Par valsts pensijām” 19.panta ceturtās daļas piemērošanu pēc analogijas”¹⁹⁷ (tiesību analogija)

Visās šajās lietās prasītājs bija persona, kura ir sasniegusi pilngadību (18 gadu vecumu), bet nav vēl sasniegusi 24 gadu vecumu. Prasītājs vērsās ar prasību tiesā pret atbildētāju par uzturlīdzekļu piedziņu, jo pats sevi vēl nespēj apgādāt. Atbildētājs šajās lietās nesniedza nekādus paskaidrojumus vispār vai arī vienā no lietām (Balvu rajona tiesas 2013.gada

¹⁹⁶ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

¹⁹⁷ Pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkoti 2017.gada 19.martā]

20.decembra spriedums lietā Nr.C09031913) atzina prasību pēc būtības, bet norādīja uz pārmērīgi lielu prasības summas apmēru. Šajā sakarā prasītāji paši nenorādīja uz analogijas piemērošanu (no spriedumiem tas neizriet), tomēr tiesa analogiju piemēroja pēc savas iniciatīvas. Lai arī saskaņā ar Civillikuma (turpmāk – CL) 219.pantu “*Nepilngadība abu dzimumu personām turpinās tik ilgi, kamēr tās sasniedz astoņpadsmit gadu vecumu*” prasītāji vairs nav pieskaitāmi pie bērniem, jo ir pilngadīgi, kas vienlaikus izslēdz arī gramatisku CL 179.panta pirmās daļas 1.teikuma “*Vecāku pienākums ir samērā ar viņu spējām un mantas stāvokli uzturēt bērnu.*” Piemērošanu un uzturlīdzekļu samaksu, tomēr tiesa pēc likuma analogijas piemēroja likuma “Par valsts pensijām” 19.panta ceturto daļu, kas noteic: “*Par darba nespējīgiem ģimenes locekļiem uzskatāmas arī šā panta otrajā un trešajā daļā norādītās personas, kuras nav sasniegušas 24 gadu vecumu, ja tās laikā, kad iestājusies apgādnieka nāve, vai vēlāk mācās vai studē vispārējās, profesionālās izglītības iestādēs, koledžās vai augstskolās pilna laika klātienē, izņemot laiku, kad persona ir pārtraukusi studijas.*” Tiesa konstatēja, ka, lai arī persona ir sasniegusi 18 gadu vecumu, tā tomēr nevar pati sevi apgādāt, turklāt šādu iespēju neizslēdz arī minētā likuma “Par valsts pensijām” 19.panta ceturtais daļas norma. Līdz ar to visās šajās lietās prasība par uzturlīdzekļu piedziņu tika apmierināta. Tomēr jānorāda uz būtisku tiesu kļūdu analogijas jēdziena izpratnē. Visos iepriekšminētajos spriedumos tiesas atsauca uz likuma analogiju. Kā jau minēts šī darba 1.nodaļas 1.3.1.apakšnodaļā, tad likuma analogija ir tiesību normas attiecināšana uz gadījumu, uz kuru norma pēc tās vārdiskā formulējuma jēgas tieši neattiecas, bet kurš pēc būtiskajām pazīmēm ir līdzīgs normas hipotēzē aprakstītajam gadījumam¹⁹⁸ jeb, citiem vārdiem sakot, tā ir individuālanalogija.¹⁹⁹ Tomēr no konkrētajiem spriedumiem ir redzams, ka konkrētais dzīves gadījums ir izšķirts un prasība ir apmierināta tāpēc, ka ir izsecināts tieši vispārējs tiesību princips gan no CL, gan likuma “Par valsts pensijām”. Tāpat arī šī darba 1.nodaļas 1.3.2.apakšnodaļā autors jau ir norādījis, ka tiesību analogija (no latīņu val. *analogia iuris*) jeb kopanalogija pastāv gadījumā, kad no vairākiem likumiskiem noteikumiem, kas regulē dažādus faktiskos sastāvus, izsecina vispārēju tiesību principu, kurš attiecas uz likumā neregulētu faktisku gadījumu tāpat kā uz regulētajiem faktiskajiem sastāviem.²⁰⁰ Tieši tas šajā spriedumā arī ir darīts, jo CL 179. un 219.pants, kā arī likuma “Par valsts pensijām” 19.panta ceturtais daļa regulē pilnīgi dažādus faktisko sastāvu

¹⁹⁸ Plotnieks A. Tiesību Teorija & Juridiskā Metode. Rīga: Izglītības solī, 2013, 327.lpp.

¹⁹⁹ Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 102.lpp.

²⁰⁰ Larenz K. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 6. Aufl., Berlin [u.a.]: Springer, 1991, S.383.; Sk. arī: Plotnieks A. Tiesību Teorija & Juridiskā Metode. Rīga: Izglītības solī, 2013, 329.lpp. un turpm.; Citēts pēc: Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 102.lpp.

piemērošanas gadījumus. Tomēr, piemērojot analogiju, tiesa izsecināja tieši vispārējo tiesību principu, ka, ja persona ir sasniegusi 18 gadu vecumu, bet nav sasniegusi 24 gadu vecumu un pati nespēj sevi apgādāt, turklāt mācās kādā no izglītības iestādēm pilna laika klātienē programmā, tai ir tiesības no saviem vecākiem saņemt uzturlīdzekļus. Līdz ar to no šī viedokļa minētajos spriedumos analogija no jēdzieniskā viedokļa piemērota kļūdaini, lai gan lietas būtību tas nemaina.

5. Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2014.gada 4.jūnija spriedums lietā Nr. C28462813²⁰¹ “Par CL 179.panta, 219.panta un likuma “Par valsts pensijām” 19.panta ceturtais daļas piemērošanu pēc analogijas” (tiesību analogija)

Šajā lietā persona A vērsās ar prasību tiesā pret personu B par uzturlīdzekļu piedziņu, jo pati sevi nespēja apgādāt. Persona A bija pārsniegusi 24 gadu vecumu. Prasības pieteikumā tā norādīja, ka, lai arī Latvijas tiesību normas tieši neparedz iespēju pilngadīgam bērnam, kurš pārsniedzis 24 gadu vecumu, celt prasību pret saviem vecākiem, tomēr, lai tiktu ievērotas Satversmē garantētās tiesības uz dzīvību, prasītājas ieskatā būtu piemērojama tiesību normu analogija atsevišķos gadījumos, kad pilngadīgai personai būtisku apstākļu dēļ nav iespējams sevi apgādāt un līdzekļus var nodrošināt pilngadīgās personas vecāki, prasīt no vecākiem līdzekļus pilngadīgas personas uzturam. Tomēr tiesa analogijas piemērošanu noraidīja, argumentējot to, pirmkārt, ar likuma “Par valsts pensijām” 19.panta ceturto daļu, kas noteic, ka par darba nespējīgiem ģimenes locekļiem ir atzīstami arī bērni, kuri mācās vai studē vispārējās, profesionālās izglītības iestādēs, koledžās vai augstskolās pilna laika klātienē un nav vecāki par 24 gadiem, otrkārt, ar to, ka netiek konstatēts, ka persona nebūtu vecāka par 24 gadiem. Autors pievienojas tiesas motivācijai ne tikai no minētās tiesību normas satura viedokļa, bet arī no analogijas piemērošanas priekšnoteikumu viedokļa, proti, nevarētu teikt, ka šie sastāvi ir līdzīgi, turklāt likuma “Par valsts pensijām” 19.panta ceturtais daļa jau ir papildus izmantojams analogijas piemērošanas gadījums tām personām, kuras vēl nav sasniegušas 24 gadu vecumu, bet turpina pilnvērtīgi mācīties izglītības iestādē.

6. Liepājas tiesas 2014.gada 17.jūlija spriedums lietā Nr.C20157414 un 2015.gada 9.janvāra spriedums lietā Nr.20304414 “Par CL 179.panta, 219.panta un likuma “Par valsts pensijām” 19.panta ceturtais daļas piemērošanu pēc analogijas”²⁰² (tiesību analogija)

²⁰¹ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

²⁰² Pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkoti 2017.gada 19.martā].

Šajā lietā faktiskie apstākļi tāpat kā 2.1.apakšpunktā minētajās lietās, ir tādi paši. Tomēr tiesa papildus ir izvērtējusi arī citus apstākļus. Vispirms jānorāda uz to, ka 2.1.apakšpunktā minētajās lietās tiesas, skrupulozi nevērtējot uzturlīdzekļu apmēru, pēc analogijas CL 179. un 219.pantam, kā arī likuma "Par valsts pensijām" 19.panta ceturtajai daļai. Tomēr šajās divās lietās Liepājas tiesa vērtēja arī uzturlīdzekļu apmēru. Proti, tiesa atzina, ka minimālo uzturlīdzekļu apmēru prasītājam vairs nav tiesības prasīt tā iemesla dēļ, ka Ministru kabineta 2013.gada 15.janvāra noteikumi Nr.37 (turpmāk – MK noteikumi Nr.37) ir paredzēti tikai uzturlīdzekļu izmaksai bērniem, bet ne pilngadīgām personām. Tādējādi tiesa atzina, ka "[..] Latvijas Civillikuma 179.panta 5.daļas un MK noteikumu nr.37 ``Par minimālo uzturlīdzekļu apmēru`` darbības laiks sakarā ar bērna pilngadības sasniegšanu ir beidzies." Savukārt faktu, ka personām, kuras ir sasniegušas 18 gadu vecumu, bet nav sasniegušas 24 gadu vecumu un kuras pašas nespēj sevi apgādāt, turklāt mācās kādā no izglītības iestādēm pilna laika klātienes programmā, tiesa atzīst par *a priori* pieņemtu un attiecināmu uz konkrēto dzīves gadījumu, tieši nenorādot uz analogiju. Līdz ar to tiesa noraidīja prasītāja argumentu par analogijas piemērošanu arī uzturlīdzekļu apmēram saistībā ar Ministru kabineta noteikumu Nr.37 piemērošanu, papildus norādot: "Tiesa atzīst, ka konkrētajā lietā analogija nav piemērojama, bet būtu nepieciešami grozījumi tiesību normās." Autors pievienojas šiem diviem Liepājas tiesas tiesu spriedumiem un papildus norāda, ka 2.1.apakšpunktā minētajos spriedumos jautājums par minimālo uzturlīdzekļu apmēru nav risināts vispār, tāpēc arī, iespējams, šajos spriedumos apmierināto prasību summu apmērs būtu citāds, ja tiesas to būtu darījušas. Autors norāda, ka par uzturlīdzekļu apmēru nav iespējams pielietot analogiju, lai arī attiecībā uz pilngadību sasniegušām, bet 24 gadus nenasniegušām personām piemērotu Ministru kabineta noteikumus Nr.37. Šāds secinājums ir pamatots tāpēc, ka likumdevējs uzturlīdzekļu minimālā apmēra regulējumu ir paredzējis tikai attiecībā uz bērniem un līdzīgs regulējums neizriet ne no vienas citas tiesību normas, kas paredzētu uzturlīdzekļu apmēru arī pilngadību sasniegušām, bet 24 gadus nenasniegušām personām. Tomēr autora ieskatā šāds regulējums būtu nepieciešams, izdodot jaunus Ministru kabineta noteikumus, kuros tiktu paredzēts minimālo uzturlīdzekļu apmērs arī personām, kuras ir sasniegušas pilngadību, bet nav sasniegušas 24 gadu vecumu. Savukārt attiecībā uz CL 179.panta regulējumu būtu jāveic šādi grozījumi: Jāpapildina CL 179.pants ar jaunu otro daļu, neizslēdzot pārējās, šādā redakcijā: "Šī panta izpratnē par bērnu ir atzīstama arī tāda persona, kura ir sasniegusi pilngadību (219.p.) un kura līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai mācās vai studē vispārējā, profesionālās izglītības iestādē, koledžā vai augstskolā pilna laika klātienē, izņemot laiku, kad persona ir pārtraukusi studijas." Šāds grozījums minētajā tiesību normā ļautu tiesību normu piemērotājam izvairīties no

apgrūtinātas atbilstošās tiesību normas meklēšanas un analogijas piemērošanas, vienlaikus atzīstot, ka arī šīm personām ir tiesības saņemt uzturlīdzekļus, turklāt minimālā apmērā, ja tiktu pieņemti arī jauni Ministru kabineta noteikumi.

7. Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2016.gada 3.maija spriedums lietā Nr.C32343115²⁰³ “Par CL 1067. – 1075.panta piemērošanu pēc analogijas” (likuma analogija)

Šajā lietā garāžu īpašnieku kooperatīvā sabiedrība “Valga” (turpmāk – GĪKS “Valga”) cēla prasību tiesā pret personu A par pārvaldīšanas izdevumu piedziņu. Lietā tika konstatēts, ka persona A vairs nav GĪKS “Valga” biedrs. Savukārt GĪKS “Valga” uzskatīja, ka, lai arī A vairs nav GĪS “Valga” biedrs, tam uz analogijas pamata ar CL 1067. – 1075.pantu ir jāmaksā pārvaldīšanas izdevumi, jo personas A garāža atrodas kopējā garāžu kompleksā. Persona A uzskatīja, ka, lai arī CL 1067.pants – 1075.pants regulē kopīpašnieku savstarpējās attiecības un pienākumus segt izdevumus, tas nebūt nenozīmē, ka tas attiecas arī uz gadījumu, kad atsevišķi kopīpašnieki ir apvienojušies jebkāda veida sabiedrībā vai biedrībā. Tiesa motīvu daļas 14.rindkopā secināja *“Tiesa uzskata, ka minētais gan neatbrīvo atbildētāju no pienākuma segt lietas uzturēšanai vajadzīgos izdevumus samērīgi ar viņam piederošajām domājamām daļām, tomēr minētais neatbrīvo prasītāju no pienākuma pierādīt sava prasījuma pamatotību.”* Līdz ar to tiesa, lai arī tieši neatsaucoties, bet atzina, ka šajā gadījumā analogija ir piemērojama arī gadījumā, kad daļa kopīpašnieku ir apvienojušies jebkāda veida sabiedrībā vai biedrībā, tomēr ar nosacījumu, ka biedrībai vai sabiedrībai ir jāpierāda arī radušies izdevumi. Šajā ziņā gan prasība tika noraidīta tā iemesla pēc, ka GĪKS “Valga” nepierādīja izdevumu pamatotību, bet pēc būtības tiesa tomēr piemēroja analogiju šajā lietā.

Autors šajā situācijā pievienojas tiesas motivācijai, tomēr šajā gadījumā būtu ļoti skrupulozi jāvērtē, vai piedzenamie izdevumi ir pietiekami pamatoti, līdz ar ko, lai arī šeit ir piemērojama analogija, tālākā lietas izspriešana nevar tikt skatīta atrauti no pierādījumu skrupulozas izvērtēšanas.

²⁰³ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

8. Rīgas rajona tiesas 2016.gada 24.marta spriedums lietā Nr.C33281315²⁰⁴ "Par Ministru kabineta 2008.gada 9.decembra noteikumu Nr.1013 "Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu" 28. un 29.punkta piemērošanu pēc analogijas" (tiesību analogija)

Šajā lietā prasītājs Pašvaldības SIA "Valgums S" cēla prasību tiesā pret atbildētāju par naudas piedziņu par ūdens piegādi, kanalizācijas notekūdeņu pieņemšanu un attīrīšanu. Viens no strīdus jautājumiem bija tāds, ka atbildētājs nebija verificējis ūdens skaitītājus atbilstoši Ministru kabineta 2007.gada 9.janvāra noteikumu Nr.40 "Noteikumi par valsts metroloģiskajai kontrolei pakļauto mērīšanas līdzekļu sarakstu" 1.punktam un šo noteikumu pielikuma 4.4.punktam. Tāpat atbildētājs vairs nedzīvoja nekustamajā īpašumā, līdz ar ko puses nebija vienojušās par citu samaksas kārtību tā kā to paredzēja apsaimniekošanas līgums. Līdz ar to apsaimniekotājs aprēķināja vidējo ūdens patēriņu par pēdējiem trīs mēnešiem saskaņā ar Ministru kabineta 2008.gada 9.decembra noteikumu Nr.1013 "Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu" 28. un 29.punktu. Tiesa motīvu daļas 8.3.punktā norādīja, ka, lai arī šie Ministru kabineta noteikumi attiecas uz daudzdzīvokļu dzīvojamām mājām, tie pēc analogijas ir piemērojami arī atsevišķam nekustamam īpašumam. Autora ieskatā šāds tiesas secinājums atbilst patiesībai, jo pretējā gadījumā tiesa pārkāptu juridiskās obstrukcijas aizlieguma principu un noraidītu prasītāja tiesības saņemt atlīdzību par tā sniegtajiem pakalpojumiem, kurus tas ir objektīvi un pamatoti pierādījis. Jānorāda, ka šajā gadījumā tiesa, lai arī tas tieši neizriet no sprieduma, ir piemērojusi tiesību jeb kopanalogiju, jo faktiski ar vairāku normatīvo aktu palīdzību ir atrisināts vēl neregulēts jautājums, kurš noteikti ir jāneregulē.

9. Rēzeknes tiesas 2016.gada 25.februāra spriedums lietā Nr.C26130115, 2016.gada 16.februāra spriedums lietā Nr.C26130215, 2015.gada 11.novembra spriedums lietā Nr.C26129915, 2015.gada 30.septembra spriedums lietā Nr.C26105115, 2015.gada 19.maija spriedums lietā Nr.C26120014, 2015.gada 29.aprīļa spriedums lietā Nr.C26120514 "Par Ministru kabineta 2006.gada 12.decembra noteikumu Nr.999 "Kārtība, kādā dzīvojamās telpas īrnieks un izīrētājs norēķinās ar pakalpojumu sniedzēju par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvojamās telpas lietošanu" 12.8.punkta

²⁰⁴ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

(redakcijā, kas bija spēkā līdz 2013.gada 17.septembrim) piemērošanu pēc analogijas”²⁰⁵
(tiesību analogija)

Visās šajās lietās prasītājs bija sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Rēzeknes Ūdens”, kas vērsās pret atbildētājiem (fiziskām personām) par parāda piedziņu par sniegtajiem pakalpojumiem ūdens piegādē. Atbildētāju dzīvesvietās nebija uzstādi ūdens skaitītāji. Tomēr ūdens patēriņa uzskaitē sākot ar 2013.gada 17.septembra Grozījumiem Ministru kabineta 2006.gada 12.decembra noteikumos Nr.999 "Kārtība, kādā dzīvojamās telpas īrnieks un izīrētājs norēķinās ar pakalpojumu sniedzēju par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvojamās telpas lietošanu" (turpmāk – Noteikumi) tika veikta tikai ar ūdens skaitītāju palīdzību. Lietā tika pierādīts, ka ūdens atbildētājiem tika piegādāts. Jaunās Noteikumu redakcijas ar 2013.gada 17.septembra grozījumiem 11.punkts paredzēja, ka *“11. Ūdens patēriņu dzīvoklī uzskaita ar skaitītājiem, kas atbilst normatīvo aktu prasībām mērījumu vienotības jomā. Par ūdens patēriņa skaitītāju uzstādīšanu ir atbildīgs izīrētājs.”* Savukārt Noteikumu 12.8.punkts līdz 2013.gada 17.septembra grozījumiem paredzēja, ka *“12.8. Ja nav uzstādīti mērīšanas līdzekļi vai pakalpojums nav mērāms, vienas dzīvojamās mājas ietvaros īrnieks par pakalpojumu maksā šādi: par ūdens patēriņu dzīvoklī (arī tad, ja mērīšanas līdzeklim ir beidzies verificēšanas termiņš) – ne vairāk kā 10 m³ mēnesī par katru dzīvoklī dzīvojošu personu, ievērojot šo noteikumu 14. un 15.punktā minētos nosacījumus.”* (šobrīd 12.8.punkts ir svītrots) Līdz ar to tiesai bija jāizlemj lieta pēc tiesas ieskata un jāneregulē situācija, kurā, no vienas puses komunālie pakalpojumi (ūdens piegāde) tiek sniegti, bet no otras puses – normatīvie akti neuzliek atbildētājiem pienākumu par tiem norēķināties. Līdz ar to tiesas secinājums visos spriedumos bija šāds: *“Par cik turpmāk iepriekšminētie MK noteikumi neregulēja ūdens patēriņa uzskaiti, tiesa uzskata, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 5.pantu ir piemērojama tiesību normu analogija un aprēķins turpināms pēc iepriekšējiem noteikumiem.”* Autors pievienojas tiesas secinājumiem. Papildus tam jānorāda, ka tiesa šeit, visticamāk, ir domājusi tieši tiesību analogiju, kā to secina arī pats darba autors, jo tiesa pievienojusies arī prasītāja prasības pamatam, proti, CL 2107., 2109. un 2033.pantam par piegādes līguma un pirkuma līguma vispārīgajiem noteikumiem. Līdz ar to arī no šī viedokļa tiesa visnotaļ pamatoti ir secinājusi, ka šāds atklāts likuma robs, kas kopumā var tikt atrisināts, pēc analogijas piemērojot Noteikumu iepriekšējo redakciju, ir jāatrisina par labu prasītājam, jo pēc būtības visi nepieciešamie apstākļi minētajos spriedumos tika norādīti kā pierādīti. Zīmīgi, ka visās šajās lietās bija arī viens un tas pats Rēzeknes tiesas tiesnesis. Jāteic, ka šāda Rēzeknes tiesas lietu

²⁰⁵ Pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkoti 2017.gada 19.martā].

iedalīšana ir nākusi par labu tiesas kopējās spriešanas vienveidīgumam vismaz tajās lietās, kur ir acīmredzams, ka analogija ir piemērojama tieši tā, kā tas darīts minētajās lietās.

10. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2016.gada 18.februāra spriedums lietā Nr.C32231314²⁰⁶ “Par Komerclikuma 59.panta piemērošanu pēc analogijas” (likuma analogija)

a. Šajā lietā prasītājs bija sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Procter&Gamble” (turpmāk – Prasītājs), bet atbildētājs bija sabiedrība ar ierobežotu atbildību “BMS-Baltijas Marketing Serviss”. Starp pusēm 2009.gada 27. un 28.janvārī tika noslēgts izplatīšanas līgums par Duracell produktu izplatīšanu Latvijas teritorijā. Līgums neparedzēja papildus samaksu no Prasītāja atbildētājam par preču izplatīšanu, kā vien tikai zaudējumu segšanu. Prasītājs norādīja, ka Atbildētājs nav tam samaksājis rēķinus par preču nodošanu un izplatīšanas pakalpojumiem LVL 497546,06 (707944,26 euro) apmērā. Atbildētājs paskaidrojums norādīja, ka zaudējumi tam ir radušies tāpēc, ka Prasītājs ir pacēlis preču cenas, līdz ar ko nav izdevies pārdot preces pašam un samaksāt rēķinus. Papildus tam Atbildētājs norādīja, ka tas ir radījis papildus mārketinga izmaksas LVL 134024,05 apmērā. Pirmās instances tiesa prasību apmierināja, norādot, ka *“Komerclikums regulē tiesiskās attiecības starp komercaģentu un personu (principiālu), proti, saskaņā ar Komerclikuma 45.pantu komercaģenta un principāla starpā pastāv pilnvarojuma attiecības. Komercaģents kā pilnvarnieks slēdz darījumus ar trešajām personām principāla vārdā. Viens no galvenajiem komercaģenta institūta regulējuma mērķiem ir aizsargāt komercaģentu attiecībās ar principiālu, no kura komercaģents ir atkarīgs.”* Tomēr šajā gadījumā tiesa secināja, ka izplatīšanas līgums un tād arī Prasītāja un Atbildētāja attiecības nav līdzīgas komercaģenta un principāla attiecībām, jo izplatīšanas attiecībās Atbildētājs rīkojas savā vārdā. Līdz ar to tiesa atzina, ka Atbildētājs saskaņā ar noslēgto izplatīšanas līgumu bija preču izplatītājs un uz to nav attiecināmi arī noteikumi par komercaģentu, kā arī nav piemērojama analogija ar Komerclikuma 59.pantu par tiesībām uz izlīdzinājumu. Arī apelācijas tiesa pievienojās pirmās instances tiesas motivācijai un atstāja pirmās instances tiesas spriedumu negrozītu, bet apelācijas sūdzību noraidīja. Autora ieskatā šāda analogijas piemērošana un izskaidrošana bija pat nepieciešama un vitāli svarīga no pirmās instances tiesas puses. Šāda tiesas iniciatīva, atsaucoties uz analogiju, ir visai pozitīva, jo Atbildētājs sākotnēji pats, iespējams, neapzinājās, ka mārketinga amortizācijas izdevumi Komerclikuma 59.panta izpratnē ir izlīdzinājums. Līdz ar to tiesa to spriedumā izskaidroja un pateica, ka nekāda analogija šeit nav piemērojama.

²⁰⁶ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

11. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 1.februāra spriedums lietā Nr.C30672915²⁰⁷ “Par Maksātnespējas likuma 114.panta piemērošanu pēc analogijas” (likuma analogija)

Šajā lietā maksātnespējīgās SIA “G.L.A” (turpmāk – Uzņēmums) administrators 2015.gada 21.decembrī iesniedza tiesā pieteikumu par uzņēmuma kā lietu kopības izsoles akta apstiprināšanu un nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz ieguvēja vārda. Uzņēmumam tiesiskās aizsardzības procesa plāns tika apstiprināts 2009.gada 10.martā. Saskaņā ar 26.07.2010. Maksātnespējas likuma pārejas noteikumu 5.punktu tiesiskās aizsardzības procesos un maksātnespējas procesos, kuri uzsākti laika posmā no 2008.gada 1.janvāra līdz 2010.gada 31.oktobrim, tiek piemērotas minētajā laika posmā spēkā esošā Maksātnespējas likuma normas un uz tā pamata izdotie normatīvie akti. Tādējādi uz konkrēto gadījumu bija piemērojamas 2007.gada 1.novembra Maksātnespējas likuma (turpmāk – 01.11.2007. Maksātnespējas likums). Savukārt CPL Pārejas noteikumu 46.punkts nosaka, ka tiesiskās aizsardzības procesam, ārpus tiesiskās aizsardzības procesam, juridiskās personas maksātnespējas procesam, kā arī fiziskās personas maksātnespējas procesam, kas uzsākts līdz 2010.gada 31.oktobrim, piemēro šā likuma 46., 46.¹ un 46.² nodaļu redakcijā, kas bija spēkā līdz 2010.gada 31.oktobrim, un pārejas noteikumu 42.punktu. Savukārt saskaņā ar CPL Pārejas noteikumu 106.punktu “*Grozījumi šā likuma 73.nodaļā, kuri saistīti ar nekustamā īpašuma izsoles organizēšanu elektronisko izsoļu vietnē, stājas spēkā 2015.gada 1.jūlijā. Maksātnespējas procesa administratori, rīkojot nekustamā īpašuma izsoli, minētos grozījumus piemēro no 2016.gada 1.janvāra. Izsoles, kuras tiesu izpildītājs izziņojis līdz 2015.gada 30.jūnijam, notiek atbilstoši kārtībai, kāda bija spēkā līdz 2015.gada 30.jūnijam. Izsoles, kuras maksātnespējas procesa administrators izziņojis līdz 2015.gada 31.decembrim, notiek atbilstoši kārtībai, kāda bija spēkā līdz 2015.gada 31.decembrim.*” Administrators sprieduma aprakstošās daļas 13.rindkopā norādīja sekojošo: “*Lai arī uzņēmums kā lietu kopība pēc savas būtības ir kustamas mantas kopums, ņemot vērā faktu, ka lietu kopības sastāvā ietilpst arī tiesības uz nekustamo īpašumu un ka ne 01.11.2007. Maksātnespējas likums, ne arī Civilprocesa likuma (jo sevišķi, ņemot vērā faktu, ka konkrētajā lietā piemērojamas Civilprocesa likuma 46., 46.¹ un 46.² nodaļas redakcijā, kas bija spēkā līdz 2010.gada 31.oktobrim) normas neparedz sevišķu parādnieka uzņēmuma kā lietu kopības izsoles izsludināšanu un apstiprināšanas kārtību, tad, pamatojoties uz Civillikuma 4.pantu un Civilprocesa likuma 5.pantu, piemērojama analogija ar 26.07.2010. Maksātnespējas likuma 114.pantu, proti, izsole notiek atbilstoši kārtībai, kāda*

²⁰⁷ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

paredzēta nekustamā īpašuma pārdošanai, un lēmumu par uzņēmuma izsoles akta apstiprināšanu pieņem tā tiesa, kura skata parādnieka maksātnespējas procesa lietu.” Tiesa Administratorsa motivācijai pievienojās netieši, apstiprinot šo izsoles aktu un nenoraidot nevienu no Administratorsa prasījuma elementiem. Faktiski arī autora ieskatā šī bija vienīgā iespēja, kā atrisināt konkrēto situāciju, proti, piemērojot likuma analogiju ar 26.07.2010. Maksātnespējas likuma 114.pantu, jo konkrētajam procesam tika piemērotas vai nu spēkā neesošas tiesību normas vai tādas normas, kuras bija spēkā, bet kurās minētos grozījumus maksātnespējas administratori vēl nedrīkstēja piemērot saskaņā ar likumdevēja gribu. Līdz ar to no šī viedokļa analogijas piemērošana ir pareiza un nepieciešama.

12. Jēkabpils rajona tiesas 2015.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr.C31292414²⁰⁸ “Par CL 1702. un 1707.panta piemērošanu pēc analogijas” (likuma analogija)

Šajā lietā persona A (turpmāk – Prasītājs) cēla prasību tiesā pret personām B un C (turpmāk – Atbildētāji), un trešo personu (turpmāk – Trešā persona) par parāda piedziņu. No minētā sprieduma izriet, ka Trešā persona bija noslēgusi aizdevuma līgumu ar AS “Hansabanka” (tagad AS “Swedbank”) par aizdevuma piešķiršanu EUR 37000,00 apmērā. Savukārt Atbildētāji, pamatojoties uz šo aizdevuma līgumu, noslēdza galvojuma līgumus ar AS “Hansabanka”. Papildus tam Prasītājs, pamatojoties uz šo aizdevuma līgumu, noslēdza ar AS “Hansabanka” hipotēkas līgumu, iekļājot sev piederošo nekustamo īpašumu, dzīvokli Rīgā, tādējādi nodrošinot aizdevumu. Prasītājs prasības pieteikumā norādīja, ka tas ir maksājīs aizdevuma summu tāpat kā galvnieks un tādējādi tam ir tiesības regresa kārtībā vērsties pret Atbildētājiem un Trešo personu par samaksāto summu atmaksu. Šajā daļā prasība tika pamatota ar CL 1692. un 1702.pantu. Atbildētāji paskaidrojumos (sprieduma 3.punkts) norādīja: *“konkrētajā gadījumā nav konstatējami Civillikuma 1671.pantā minētie nosacījumi. Viņu un prasītājas saistībām ir atšķirīgi pamati. Atšķiras arī viņu saistību un prasītājas saistību izpildījuma priekšmeti. Tādējādi prasītājam nav prasījuma tiesību pret viņiem saskaņā ar Civillikuma 1686.pantu.*” Papildus tam šajā pašā sprieduma rindkopā ir šāda atsauce uz Atbildētāju paskaidrojumiem: *“Ķīlas (hipotēkas) līguma noslēgšana neuzliek ķīlas devējam par pienākumu izpildīt parādnieka saistības (samaksāt parādu), kā tas ir galvojuma līguma noslēgšanas gadījumā.*” Tiesa prasību noraidīja, motivējot to sprieduma 9.rindkopā šādi *“Nepamatots ir prasītāja pārstāvja arguments, ka izskatāmajā lietā saskaņā ar Civillikuma 4.panta noteikumiem ir piemērojama analogija un ķīlas devējam ir piemērojamas tās pašas tiesiskās sekas, kas galvojumam, proti, ķīlas devējs var vērst savu regresa prasību pret galveno*

²⁰⁸ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

parādnieku pēc tam, kad no ķīlas devēja mantas segts galvenā parādnieka parāds vai tā daļa (Civillikuma 1702., 1707.pants). Galvojumam un ķīlas tiesībai kopēja ir tāda iezīme, ka tie ir saistību pastiprināšanas līdzekļi, taču no materiālo tiesību viedokļa, to atšķirība ir būtiska - galvojumā galvnieks pilda akcesoru saistību, kas ļauj lietot regresa prasību, turpretim ķīlas devējam Civillikums neparedz tiesības vērst regresa prasību pret galveno parādnieku. Kā pareizi norādīja abas puses, ķīlai tiesībai un galvojumam ir dažādi saistību pastiprinājuma apmēri (saistību izpildījuma priekšmets). Līdz ar to pēc būtības tas pilnībā izslēdz iespēju atzīt ķīlas devēju un galvotājus par saistības kopdalībniekiem (koppārādniekiem). Tādējādi prasītājas atsauce uz Civillikuma 1686.pantu atzīstama par nepamatotu.” Autors, pievienojoties tiesas secinājumiem, papildus vēlas norādīt uz to, ka Prasītājs ar hipotēkas līgumu nebija uzņēmis samaksas saistību pret banku. Šāda ķīlas došana drīzāk ir brīvprātības izpausme. Savukārt summu atmaksa, ko Prasītājs ir samaksājis bankai, šajā gadījumā būtu atprasāma no pašas bankas, pamatojoties uz CL 2369.panta pirmā teikuma, kas noteic: “Kas bez tiesiska pamata un tikai maldīgi uzskatīdams to par savu pienākumu kaut ko izdara vai apsola izdarīt otram par labu, tas var prasīt, vai nu lai atdod izpildījumu, vai lai atsvabina viņu no dotā apsolījuma.”

13. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 21.oktobra spriedums lietā Nr.C30428215²⁰⁹ “Par Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 5.panta pirmās daļas un 10.panta otrās daļas un CL 1071.panta piemērošanu pēc analogijas” (tiesību analogija)

Šajā lietā sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Latio Namsaimnieks” (turpmāk – Prasītājs) cēla tiesā maza apmēra prasību pret personu A (turpmāk – Atbildētājs) par nekustamā īpašuma pārvaldīšanas izdevumu saņemto pakalpojumu izdevumu parāda piedziņu. Atbildētājam piederēja nedzīvojamā ēkas daļa (domājamā daļa) no visa kopīpašuma, ēkas Rīgā, kas bija administratīvā ēka. Prasītājs uzskatīja, ka, lai arī Atbildētājam piederošā ēkas daļa nav dzīvojamā telpa, proti, tajā nav dzīvokļu īpašumi Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma (turpmāk – DzMPL) izpratnē, tomēr Atbildētājam ir pienākums segt izdevumus par ēkas pārvaldīšanu samērā ar sev piederošo domājamo daļu, pamatojoties uz tiesību analogiju. Papildus prasība tika pamatota ar to, ka Atbildētājs ir pārkāpis arī CL 1071.pantu, kas noteic: “Uz kopējo lietu gulošās nastas, apgrūtinājumi un lietas uzturēšanai vajadzīgie izdevumi jānes kopīpašniekiem samērīgi ar viņu daļām.” Atbildētājs paskaidrojums lietā nebija iesniedzis. Tiesa nolēma prasību apmierināt pilnībā, piemērojot CPL 5.panta piekto daļu, atzīstot, ka šīs lietas izskatīšanā piemērojami DzMPL nosacījumi. Tiesas secinājums sprieduma motīvu daļas

²⁰⁹ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

septītajā rindkopā bija šāds: “No iepriekšminētajām tiesību normām (Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 5.panta pirmā daļa un 10.panta otrā daļa) un Civillikuma 1071.panta, kas noteic, ka uz kopējo lietu gulošās nastas, apgrūtinājumi un lietas uzturēšanai vajadzīgie izdevumi jānes kopīpašniekiem samērīgi ar viņu daļām, izriet, ka atbildētājam kā dzīvojamās mājas kopīpašniekam bija pienākums noslēgt līgumu ar pārējiem kopīpašniekiem un pārvaldnieku par dzīvojamās mājas kopīpašumā esošās daļas pārvaldīšanu un apsaimniekošanu, bet, to neizdarot, atbildētājs netiek atbrīvots no pienākumiem nodrošināt dzīvojamās mājas pārvaldīšanu un izdevumu atlīdzināšanu par dzīvojamās mājas pārvaldīšanu.” Autors šādam tiesas secinājumam pievienojas, jo nebūtu taisnīgi, ja mājā, kurā ir dzīvokļu īpašumi, bet tikai neliela nedzīvojamā daļa pieder kādam citam kopīpašniekam, par apsaimniekošanas izdevumiem norēķinātos tikai dzīvokļu īpašnieki. Turklāt arī šobrīd praksē daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas apsaimniekošanas sakarā gan nedzīvojamo, gan dzīvojamo telpu īpašniekiem tiek piedāvāts slēgt līgumus ar īpašuma apsaimniekotāju, lai jau sākotnēji novērstu nedzīvojamo telpu īpašnieku neskaidrības sakarā ar to pienākumu maksāt apsaimniekošanas izdevumus. Turklāt šis spriedums to vēl jo vairāk pamato un faktiski ir kā preventīvs līdzeklis tām personām, kuras uzskata, ka tām nav jānorēķinās par apsaimniekošanu, ja tām pieder nedzīvojamā telpa kopīpašumā, kurā citiem īpašniekiem pieder arī dzīvokļu īpašumi.

14. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 10.aprīļa spriedums lietā Nr.C29633413²¹⁰ “Par CL 2031.panta piemērošanu pēc analogijas” (likuma analogija)

Šajā lietā 2013.gada 9.aprīlī prasību tiesā cēla persona C (turpmāk – C) un SIA “Nosaukums A” (turpmāk – Uzņēmums) pret SIA “Gross Auto GP” (turpmāk – Atbildētājs) par zemes nomas līgumattiecību izmaiņām, atzīstot izmaiņu pamatojošos dokumentus par rakstveidā noslēgtiem un izmaiņu reģistrēšanu zemesgrāmatā. Atbildētājs lietā cēla pretprasību pret C un Uzņēmumu par starp tiem noslēgtā patapinājuma līguma atzīšanu par neesošu. No prasības pieteikuma izriet, ka starp Atbildētāju un nekustamā īpašumā Rīgā toreizējiem īpašniekiem ticis noslēgts divu nekustamo īpašuma nomas līgums, kur Atbildētājs iznomāja daļu no abiem nekustamajiem īpašumiem ar 3666 m² platībā (turpmāk – Īpašums). Atbilstoši 2010.gada 10.decembra dāvinājuma līgumam par minēto nekustamo īpašumu īpašnieci kļuva C. Savukārt starp C un Uzņēmumu 2011.gada 3.janvārī tika noslēgts patapinājuma līgums, saskaņā ar kuru C sev piederošo Īpašumu nodeva patapinājumā Uzņēmumam, kas saskaņā ar minētajā līgumā piešķirtajām tiesībām saņēmis zemes gabala nomas maksu no Atbildētāja.

²¹⁰ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

Neilgi pēc tam C nosūtīja Atbildētājam vēstuli, kurā lūdza pārskatīt nomas maksas apmēru un aprēķinus. Atbildētājs rakstisku atbildi nesniedza, bet gan sākotnēji piekrita par to vienoties telefoniski. Tomēr vēlāk Atbildētājs, sazinoties ar C vēlreiz telefoniski, šiem noteikumiem nepiekrita un uzskatīja, ka spēkā ir esošas nomas līgums un nekādas nomas maksas netiks pārskatītas. C un Uzņēmums uzskatīja, ka vienošanās ir panākta un ka līguma noslēgšanai rakstveidā ir jāiesniedz prasība tiesā, lai to atzītu par Atbildētājam saistošu. Atbildētājs paskaidrojumos prasību neatzina, pirmkārt, saskaņā ar nomas līguma noteikumiem jebkāda veida grozījumi nosakāmi rakstveidā. Otrkārt, patapinājuma līgums ir noslēgts ar mērķi apiet likumu, jo Uzņēmuma vienīgā valdes locekle bija C un uzņēmuma ienākumu nodoklis par saņemtajām nomas maksām ir zemāks nekā iedzīvotāju ienākuma nodoklis. Treškārt, saskaņā ar CL 4.pantu un CPL 5.pantu ir piemērojama analogija ar CL 2031.panta otro daļu, proti, *“Pārdodot nekustamo īpašumu, priekšroka ir tam pircējam, kura līgums ierakstīts zemesgrāmatās”*. Šāda analogija atbildētāja ieskatā bija piemērojama, jo minētais patapinājuma līgums nekādā veidā nedrīkst grozīt jau pastāvošās attiecības starp C un Atbildētāju, kā arī patapināts tika viss Īpašums, kā rezultātā saskaņā ar patapinājuma līgumu īpašumu juridiski var lietot arī Uzņēmums. Tiesa C un Uzņēmuma prasību noraidīja, bet Atbildētāja paskaidrojumus un pretprasību pieņēma un apmierināja, faktiski spriedumu argumentējot ar apstākli, ka rakstveidā nekādas vienošanās nav notikušas un patapinājuma līguma mērķis ir apiet likumu, turklāt tas nevar skart jau pastāvošās attiecības. Savukārt attiecībā uz analogijas piemērošanu tiesa motīvu daļā neko neminēja. Autora ieskatā Atbildētāja arguments par analogijas piemērošanu šeit bija nevietā, jo strīds bija, nevis par to, vai šis patapinājuma līgums, ja tas būtu tiesisks, ietekmētu Atbildētāja attiecības ar C, bet gan par to, ka Atbildētāja attiecības ar C varēja tikt grozītas tikai un vienīgi ar rakstveida grozījumiem nomas līgumā, nevis ar citiem C un trešajām personām noslēgtajiem līgumiem. Līdz ar to šajā situācijā nepastāvēja atklāts likuma robs, bet gan prettiesiska situācija, kuru tiesa par tādu atzina ar spriedumu.

15. Liepājas tiesas 2015.gada 16.maija spriedums lietā Nr.C29699614²¹¹ “Par Komerclikuma 241.panta piemērošanu pēc analogijas” (likuma analogija)

Šajā lietā prasību tiesā 2014.gada 18.augustā cēla maksātnešpējīgā SIA “HERMES WINDFARM” (turpmāk – Prasītājs) pret atbildētāju AS “NORVIK BANKA” (turpmāk – Banka) ar trešo personu SIA “CMC” (turpmāk – CMC) par darījuma atzīšanu par spēkā neesošu un komercķīlas dzēšanu, pamatojoties uz Maksātnešpējas likuma 72.pantu, 96.panta pirmās daļas 2.punktu un otro daļu, Komerclikuma 3.panta pirmo un otro daļu, 241.pantu un CL

²¹¹ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

1415.pantu. No sprieduma teksta izriet, ka 2014.gada 13.martā tika pasludināts Prasītāja maksātnespējas process un par administratoru iecelta persona A (turpmāk – Administrators). 2014.gada 22.aprīlī saņemts Bankas kā nodrošinātā kreditora prasījums pret Prasītāju EUR 12772814,40 apmērā. Kā saistību pamatojums norādīts starp Banku un CMC noslēgtais aizdevuma līgums, saskaņā ar kuru CMC saņēmusi kredītu EUR 12154075,00 apmērā SIA “AURA WINDFARM”, SIA “EURUS WINDFARM” un SIA “HERMES WINDFARM” 100% kapitāldaļu iegādei. No aizdevuma līguma izrietošais maksājums EUR 12154075,00 apmērā 2012.gada 22.februārī tika veikts uz CMC norēķinu kontu. Savukārt kā saistību izpildes nodrošinājums tika noslēgts komercķīlas līgums, ar kuru par labu Bankai ieķīlāta Prasītājam piederošā manta kā lietu kopība uz ieķīlāšanas brīdi, kā arī lietu kopības nākamās sastāvdaļas. Administrators prasības pieteikumā norādīja, ka tas nav atzinis pieteikto Bankas prasījumu, jo konstatējis, ka ar šāda darījuma noslēgšanu ir ticis pārkāpts Komerclikuma 241.pantā paredzētais un šajā gadījumā pēc analogijas piemērojamais aizliegums Prasītājam netieši finansēt trešo personu CMC pašas Prasītājas kapitāla daļu iegādei, un ir nodarīti zaudējumi sabiedrības kreditoriem. Kā argumentu analogijas piemērošanas nepieciešamībai Prasītājs, pirmkārt, sprieduma 1.lp. priekšpēdējā rindkopā norādīja to, ka šāds aizliegums ir piemērojams ne tikai akciju sabiedrībām, bet arī sabiedrībām ar ierobežotu atbildību, kur, cita starpā, Komerclikuma 241.pants noteic: *“Sabiedrībai aizliegts izsniegt aizdevumu vai citādi tieši vai netieši finansēt trešās personas šīs sabiedrības akciju iegādei”*. Otrkārt, Prasītājs 2.lp. pirmajā rindkopā norādīja, ka *“SIA dalībnieki un kreditori ir aizsargājami ne mazākā mērā, respektīvi, vismaz tādā pašā līmenī, kādā ar Komerclikuma 241.pantā paredzēto aizliegumu tiek aizsargāti AS akcionāri un kreditori. Proti, arī SIA, tieši vai netieši finansējot savu kapitāla daļu iegādi, var tikt samazināti šīs sabiedrības finanšu resursi, tādā veidā aizskarot gan sabiedrības dalībnieku tiesības uz sabiedrības peļņu, gan kreditoru iespējas apmierināt to prasījumus no sabiedrības mantas.”* Prasītājs prasību neatzina un, kā argumentu analogijas piemērošanas aizliegumam norādīja to, ka Komerclikuma 241.panta adresāts apzināti ir bijusi akciju sabiedrība un ka akciju sabiedrību akcijas ir publiskās apgrozības objekts, bet SIA ir slēgta sabiedrība saskaņā ar Komerclikuma 134.panta trešo daļu. Tiesa prasību noraidīja, tomēr prasītāja argumentus par analogijas piemērošanu apstiprināja. Kā pamatojumu Prasītāja argumentam par analogijas piemērošanu tiesa sprieduma 11.lp. 3.rindkopā norādīja sekojošo: *“Komerclikuma ietvertais kapitālsabiedrību - AS un SIA -tiesiskais regulējums ir balstīts uz kapitālsabiedrības mantas saglabāšanas jeb pamatkapitāla neaizskaramības principu, kas domāts kapitālsabiedrības dalībnieku un kreditoru interešu aizsardzībai.”* Savukārt šī paša sprieduma 11.lp. 5.rindkopā tiesa norādīja, ka: *“pretēji atbildētāja paskaidrojumā norādītajam*

- jo īpaši jautājumā par savu kapitāla daļu (akciju) iegūšanu un atsavināšanu Komerclikumā attiecībā uz SIA un AS ir ietverts būtiski līdzīgs tiesiskais regulējums. Turklāt ar savu kapitāla daļu (akciju) iegūšanas un atsavināšanas jautājumu ir cieši saistīts arī jautājums par savu kapitāla daļu (akciju) iegādes finansēšanas iespēju un šādas finansēšanas pieļaujamību. Tas vien, ka šos jautājumus regulējošie likuma noteikumi ir ietverti dažādās Komerclikuma sadaļās, vienlaikus neliecina par attiecīgā tiesiskā regulējuma „būtisko atšķirību”, jo šajā ziņā - pretēji paskaidrojumā norādītajam – izšķirošā nozīme ir nevis attiecīgās normas sistēmiskajam novietojumam likumā, bet gan šīs normas saturam, mērķim un tās pamatā esošajiem tiesību principiem.” Tomēr kopumā prasība tika noraidīta, jo netika pierādīts, ka konkrētais darījums būtu atzīstams par spēkā neesošu. Autora ieskatā šis tiesas solis analogijas piemērošanā bija ļoti būtisks un ievērojams, lai norādītu uz to, ka, lai arī sabiedrība ar ierobežotu atbildību pēc būtības ir slēgta sabiedrība, no savu kapitāla daļu finansēšanas iespēju, t.sk. to iegādes viedokļa arī sabiedrībām ar ierobežotu atbildību ir nepieciešama šī likumā noteiktā aizsardzība. Tāpēc nākošais būtiskais solis būtu šādu pašu normu ietvert arī Komerclikuma, papildinot Komerclikumu ar jaunu 193.pantu, pārceļot visu pārējos pantus par vienu ciparu uz augšu, šādā redakcijā: (193.pants “*Sabiedrībai aizliegts izsniegt aizdevumu vai citādi tieši vai netieši finansēt trešās personas šīs sabiedrības kapitāldaļu iegādei*”

16. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2014.gada 4.jūnija spriedums lietā Nr.C30634611²¹² “Par CL 1657.panta piemērošanu pēc analogijas” (likuma analogija)

Šajā lietā prasītāja Nordea Bank Finland Plc (turpmāk – Prasītājs) iesniedz prasības pieteikumu tiesā pret atbildētāju (fizisko personu) (turpmāk – Atbildētājs) par parāda piedziņu, kas izriet no 2006.gada 21.jūnijā starp pusēm noslēgto aizdevuma līgumu un 2007.gada 21.maijā un 2008.gada 15.augustā noslēgtajiem šī aizdevuma līguma grozījumiem. Tiesā iesniegts pieteikums par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu. Atbildētājs šo prasību neatzina, kur, cita starpā, norādīja uz nepārvaramas varas apstākli saistību neizpildē (CL 1657.pants) – nekustamā īpašuma vērtības daudzkārtīgu samazināšanos ekonomiskās krīzes rezultātā. Kā pamatu tam Atbildētājs sprieduma 3.lp. 2.rindkopā norādīja to, ka “*Nemot vērā, ka Civillikumā nepārvaramas varas jēdziens nav definēts, ir jāpiemēro analogija, un, ņemot vērā, ka banku darbība ir komercdarbība, uzskatu par piemērojamu starptautiski atzītu nepārvaramas varas definīciju. Proti, UNIDROIT Starptautiskie Komerclīgumu principu 7.1.7.pants paredz, ka līdzēja saistību neizpilde ir atvainojama, ja līdzējs pierāda, ka šādas saistību neizpildes cēlonis ir šķērslis, kas nepakļaujas šī līdzēja kontrolei, un to nevarēja saprātīgi paredzēt līgumu*

²¹² Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

noslēgšanas brīdī un ka, ievērojot visu rūpību, līdzējs nevarēja novērst šī šķēršļa iestāšanos vai nevarēja novērst sekas, kas iestājās pie šiem apstākļiem.” Tiesa Prasītāja prasību apmierināja daļēji, tomēr Atbildētāja argumentu par nepārvaramas varas jēdziena piemērošanu pēc analogijas noraidīja, sprieduma 6.lp. 3.rindkopā norādot, ka: “*Vadoties no atbildētāja paskaidrojumos izklāstītajiem argumentiem, var izdarīt secinājumu, ka atbildētāju ieskatā ikvienai personai, kas uzņēmusies jebkādas līgumiskas saistības, ir tiesības tās nepildīt, atsaucoties uz ekonomisko krīzi valstī, kas būtu pretrunā Civillikuma pamatprincipiem.*” Autors šim tiesas secinājumam piekrīt, turklāt ar to pilnībā pietiek, lai norādītu, ka ekonomiskā krīze valstī nevar būt par pamatu līgumsaistību nepildīšanai. Iespējams, ka atsevišķos gadījumos ekonomiskā krīze varētu būt par pamatu līgumsaistību nepildīšanai, bet tas visticamākais būtu tikai tādos gadījumos, kad vismaz viena no līgumslēdzēja pusēm būtu pati valsts, kur, no vienas puses, valsts prasītu līguma izpildi, bet no otras puses, pašas valsts ekonomiskās krīzes rezultātā otra līgumslēdzēja puse būtu cietusi un tādēļ vairs nevarētu izpildīt līgumsaistības. Papildus autors norāda uz būtisku Atbildētāja un tiesas bezdarbību analogijas piemērošanas jautājumā. Pirmkārt, kā jau tas norādīts šī darba pirmajā nodaļā, tad analogija (juridiskā nozīmē) ir tiesību tālākveidošanas paņēmieni atklātu likuma robu aizpildīšanai.²¹³ Savukārt nepārvarama vara ir atklāts (nenoteikts) juridisks jēdziens un CL 1657.pants nemaz neparedz konkrētu tiesisko sastāvu, kuru varētu attiecināt uz līdzīgām situācijām. Vispirms šis jēdziens “nepārvarama vara” ir piepildāms ar konkrētu saturu likuma un konkrētā gadījuma kontekstā.²¹⁴ Savukārt pēc tam ir risināms jautājums par to, vai konkrētā situācija ir attiecināma uz nepārvaramu varu. Šādā gadījumā analogija nav piemērojama. Iespējams, analogija būtu piemērojama tikai tad, ja tiktu rasts vēl kāds cits nenoteikts juridisks jēdziens, kurš CL 1657.pantā būtu trūcis, tomēr konkrētās dzīves situācijas attiecināšana pēc analogijas uz nenoteiktu juridisku jēdzienu nav iespējama. Šādu analīzi tiesa nav veikusi, līdz ar ko tā nav vērtējusi analogijas piemērošanu no juridiskā viedokļa.

²¹³ Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 326.lpp.

²¹⁴ Levits E. Ģenerālklausulas un iestādes rīcības brīvība. Likums un Tiesības, 203, 5.sēj., Nr.6, 2003, 166.lpp.

17. Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 15.maija spriedums lietā Nr.C09020413²¹⁵ “Par likuma “Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās” (turpmāk – Zemes reformu likums) 2.panta divdesmit pirmās daļas piemērošanu pēc analogijas”. (likuma analogija)

Šajā lietā prasību tiesā 2013.gada 15.maijā cēla prasītājs SIA “Balvi-Holm” (turpmāk – Prasītājs) pret atbildētāju SIA “A.K.7” (turpmāk – Atbildētājs) Lietas būtība bija tāda, ka Atbildētājs savā īpašumā no Balvu pilsētas domes iegādājās tehniski nedalāmu objektu, kas sastāv no asfaltēta laukuma, autotransporta stāvvietas, mehāniskās mazgātavas un caurlaides ēkas. Savukārt zem asfaltētā lauku atradās zemes gabals, kas piederēja Prasītājam. Prasītājs tiesu lūdza atzīt piespiedu nomas attiecības un piedzīt no Atbildētāja nomas maksu par minētā asfalta lietošanu. Prasītāja ieskatā samērīgs procentu apmērs būtu 6% no zemes kadastrālās vērtības. Cita starpā, kā uz prasības pamatu tika norādīts Zemes reformu likuma 12.pants. Pirmās instances tiesa prasību apmierināja, pēc analogijas sprieduma 2.lpp. 10.rindkopā atsaucoties uz šī paša likuma 12.panta 2.¹ daļu, kas noteic: *“Ja uz šā panta otrajā daļā minētās zemes atrodas daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas, zemes nomas maksu nosaka, pusēm rakstveidā vienojoties. Ja puses nevar vienoties, zemes nomas maksa nosakāma 6 procenti gadā no zemes kadastrālās vērtības.”* Tomēr apelācijas instances tiesa norādīja, ka analogija šajā gadījumā nav piemērojama, jo minētā tiesību norma neregulē pušu tiesiskās attiecības. Autors norāda, ka dažkārt tiesas argumenti analogijas piemērošanā ir visai vāji, kā tas, piemēram, redzams no šī sprieduma, jo tiesa nav vērtējusi analogijas piemērošanas priekšnoteikumus, turklāt nav ņēmusi vērā faktu, ka analogija jau tāpēc ir piemērojama, ka kāda konkrētā dzīves situācija nav atrisināta tādā vai citādā kārtā. Papildus tam nav saprotams, ko pirmās instances tiesa sprieduma 2.lpp. 10.rindkopā ir domājusi ar vārdiem “tiesību normu analogija”, jo pastāv divu veidu analogija – tiesību un likuma. Domājams, ka ar šo tiesa ir domājusi tiesību analogiju, tomēr pat arī tiesību analogija pēc būtības šajā spriedumā netika analizēta, bet gan tika analizēta likuma analogija. Līdz ar to ir redzams, ka šī tiesa nav izpratusi analogijas institūta būtību no tās jēdziena viedokļa.

²¹⁵ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

18. Madonas rajona tiesas 2015.gada 5.februāra spriedums lietā Nr.31406814²¹⁶ “Par likuma “Par dzīvojamo telpu īri” 11.³ panta otrās daļas piemērošanu pēc analogijas” (likuma analogija)

Šajā lietā prasītājs Latvijas Lauksaimniecības Universitāte 2014.gada 5.februārī cēla prasību tiesā pret SIA “VJR” par parāda piedziņu. Parāds izrietēja no pastāvošajām nomas attiecībām, kur Atbildētājam lietošanā (nomā) tika nodotas nomas līgumā norādītās telpas. Par šo telpu nomu tika noteikta atlīdzība. Atbildētājs ilgstoši nemaksāja atlīdzību Prasītājam, līdz ar ko Prasītājs cēla prasību tiesā. Kā viens no argumentiem tika izmantots likuma “Par dzīvojamo telpu īri” 11.³ panta otrās daļas 1.punkts, kas noteic: *“Izīrētājs ir tiesīgs sniegt ar dzīvojamās telpas lietošanu saistītos pakalpojumus īrniekam tieši, kļūstot par pakalpojumu sniedzēju, normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā”*. Tiesa prasību apmierināja pilnā apmērā, tomēr kā pamatu tam izmantoja tikai starp pusēm noslēgto līgumu un CL normas, tomēr analogijas piemērošanas jautājumu vispār nevērtēja. Lai arī Autora ieskatā analogija šeit nav piemērojama, jo nepastāv atklāts likuma robs un situāciju noregulē CL normas, tiesai bija jādod motivācija tam, kāpēc analogija šajā lietā nav piemērota. Tas, protams, nemainītu spriedumu pēc būtības, tomēr tas veicinātu apstākli, ka tiesa ir izvērtējusi visus iespējamus pušu norādītos apstākļus un faktus.

²¹⁶ Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi> [aplūkots 2017.gada 19.martā].

Dokumentārā lapa

Maģistra darbs “Analogijas piemērošana tiesību teorijā un praksē. Piemērošanas problēmas privāttiesībās.” Izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Rolands Kikors _____
(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai (Pasvītrot vajadzīgo)

Vadītāja: docente Dr. iur. Diāna Apse _____
(paraksts) (datums)

Recenzents _____
(vārds, uzvārds, akadēmiskais amats)

Darbs iesniegts Juridiskajā fakultātē _____
(datums)

Dekāna pilnvarotā persona: _____
(vārds, uzvārds, amats, paraksts)

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē _____
(datums, protokola numurs)

Komisijas sekretāre: _____
(vārds, uzvārds, akadēmiskais amats, paraksts)